

Onsdagen den 16 november

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 8 november.

2 § Tredje vice talmannen meddelade att *Elving Andersson* (c) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Eva Rydén*s tjänstgöring som ersättare upphört.

3 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1988/89:14 till näringsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1988/89:Fi1–Fi3 till finansutskottet
1988/89:T4–T7 till trafikutskottet
1988/89:N5–N8 till näringsutskottet
1988/89:Sk13–Sk18 till skatteutskottet

5 § Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1988/89:AU1 om anställningsskydd,
1988/89:AU2 om arbetstid och
1988/89:AU3 om semester.

Tredje vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling arbetsmarknadsutskottets betänkande 1 om anställningsskydd.

Anf. 1 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Till höstarnas begivenheter här i kammaren hör en rad debatter om lagarna på arbetsmarknaden. Så även i år, och vi börjar i dag med lagen om anställningsskydd, i dagligt tal förkortad LAS.

I likhet med tidigare år har vi moderater i vår januarimotion föreslagit dels en översyn av lagen i sin helhet, dels förändringar på en del punkter. Jag skall inte i dag trötta kammaren med att gå igenom våra ändringsförslag. De har under de gångna åren debatterats grundligt, och var och en kan i betänkan- det, liksom i vår motion, ta del av våra synpunkter. Syftet med dem är liksom tidigare att undanröja otympligheter och hinder för en väl fungerande arbetsmarknad.

Det råder enighet om att det krävs vissa regler som ger de anställda grundläggande rättigheter, framför allt i samband med förändringar på arbetsplatsen. Däremot råder inte samma enighet då det gäller effekten av lagstiftningen på de enskilda anställdas situation resp. på arbetsmarknaden i stort. LAS tillkom i första hand för att skydda äldre och handikappade mot utslagning från arbetsmarknaden. Det kan starkt ifrågasättas om detta syfte har uppnåtts. 345 000 förtidspensionärer tyder snarare på motsatsen.

Det är betänkligt att man av en rad olika studier och analyser kan utläsa att arbetsmarknadens förmåga att anpassa sig till nya förhållanden lämnar mycket övrigt att önska. Inte minst framgår detta av Långtidsutredningen 87. De nuvarande positiva sysselsättningstalen kan inte dölja den långsiktiga tendensen mot ett ökande antal människor utanför den reguljära arbetsmarknaden också under högkonjunkturer och mot långa arbetslöshetstider. De kan inte heller dölja den långsiktiga ökningen av förtidspensionärer, arbetshandikappade, deltidsarbetande och arbetstagare med tidsbegränsade anställningar. Inte heller kan de dölja det växande problemet med att finna arbetstagare som vill och kan ta de lediga jobben. Bristen på arbetskraft framhålls av många som det största hindret för svenskt näringslivs konkurrensförmåga och expansion. Detta är allvarliga problem för svensk ekonomi med dess stora beroende av vår förmåga att konkurrera på världsmarkna- derna.

Det måste vara något grundläggande fel på ett samhälle som inte förmår att i tillräcklig utsträckning bereda arbete på den reguljära arbetsmarknaden åt stora grupper, samtidigt som man på arbetsplatserna har ett skriande behov av personal. T.o.m. i Norrbotten klagar man nu på personalbrist inom vissa kategorier. Orsakerna är många: skatte- och bidragssystemets marginalef- fekt, utbildningens inriktning och kvalitet, lönestrukturen, demografiska förhållanden m.m. En annan orsak är de effekter lagarna på arbetsmarkna- den har, bl.a. lagen om anställningsskydd.

LAS utgår ifrån att arbetstagarna är utbytbara mot varandra oberoende av individuella förutsättningar och önskemål och arbetsuppgifternas krav. Den utgår också ifrån att samtliga arbetsgivare har samma förutsättningar att i alla situationer motsvara lagens krav på anställningstrygghet, oberoende av verksamhetens art, omfattning och ekonomi.

Den kombinerade effekten av lagen om anställningsskydd och annan

lagstiftning, framför allt beträffande arbetstid och ledighet, har inte beaktats. Inte heller har lagstiftningens effekter på arbetsgivarnas benägenhet att anställa personal beaktats. Återkommande undersökningar visar att LAS är ett hinder för framför allt mindre företags vilja och förmåga att nyanställa eller öka personalstyrkan. Man kan också fråga sig vilken roll LAS har haft för vikarieeländet inom framför allt den offentliga sektorn.

Trygghetssystemet har ökat polariseringen på arbetsmarknaden. Vi har fått såväl inläsnings- som utstötningseffekter. Vi har fått ett A-lag med alla de rättigheter lagar och avtal ger och ett B-lag som saknar de flesta sådana rättigheter.

Utvecklingen har också fört med sig att det på många arbetsplatser har blivit allt svårare att organisera arbetet i vettiga former och att sätta ihop arbetslag som fungerar på ett rationellt sätt. På senare år har vi också sett att personalen på många håll reagerar mot dessa olägenheter. Det är ju den som får ta stötarna när verksamheten inte fungerar.

Dessa problem har i mycket hög grad drabbat den offentliga sektorn, framför allt de personalintensiva verksamheterna inom vård och omsorg. De kan mycket väl utgöra en stor del av förklaringen till den negativa produktivitetsutvecklingen.

Utvecklingen är särskilt olycklig i en tid då hela samhället ställs inför stora krav på förmåga att ta vara på de möjligheter ny teknik och ett internationaliserat tjänste-, informations- och kunskapsamhälle ger. Vi står inför utmaningar som borde sporra oss till att tänka offensivt i stället för att hålla fast vid en lagstiftning som kommit att utgöra ett hinder för att svenska arbetstagare, företag och förvaltningar skall kunna möta framtidens krav och förväntningar. Det är i förändringar framtidens möjligheter finns. Det är genom förändringar som framtidens arbetsplatser skall kunna erbjuda utvecklingsmöjligheter i trygga och säkra jobb. Stagnation kan aldrig någonsin ge trygghet. I den mån lagen om anställningsskydd leder till stagnation motverkar den således sitt syfte.

Det är mot den bakgrunden vi moderater har begärt en genomgripande analys av effekterna av lagstiftningen och förslag till regler som sätter arbetsmarknadens funktionssätt främst, samtidigt som arbetstagarna garanteras ett skydd mot obillighet i anställningsförhållandet.

Samtidigt anser vi att det är nödvändigt att arbetsmarknadslagarna förenklas. De är i dag mycket omfattande och komplicerade. Såväl arbetstagare som arbetsgivare och fackliga ombud har avsevärda svårigheter att behärska lagar och avtal i alla detaljer. Det har visserligen varit till glädje för landets jurister, men det var kanske inte i första hand det som var lagarnas syfte. Regeringen har länge varit medveten om dessa förhållanden men har varit påtagligt trög med att göra någonting för att förbättra situationen.

Folkpartiet och centern kommer som framgår av de särskilda yttrandena att stödja ett förslag till allmän översyn av de arbetsrättsliga lagarna. Vi moderater har hittills nöjt oss med att begära en översyn av LAS, men ser givetvis en poäng i att utvidga översynskravet till hela detta komplexa område. Det är ett rimligt krav med hänsyn till de stora, delvis omvälvande förändringar på arbetsmarknaden som skett sedan lagarna först såg dagens ljus. I konsekvensens namn borde rimligen folkpartiet och centern då också

stödja vårt krav på översyn av LAS.

Översynskravet är rimligt också av ett annat skäl. Utskottsmajoriteten har år efter år hänvisat till pågående översynsarbete i regeringens kansli. Enligt de informationer utskottet inhämtat inför detta betänkande existerar inte någon sådan översyn. Det är bara att konstatera att regeringspartiet har visat riksdagen en påtaglig nonchalans, när den år efter år hänvisat till ett översynsarbete som de facto inte pågår, något som den rimligen måste ha varit väl medveten om. Samtidigt måste ju det förhållandet att socialdemokraterna har hänvisat till en sådan översyn innebära att man anser att en sådan behövs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 1.

Anf. 2 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Folkpartiet anser att lagen om anställningsskydd i huvudsak fungerar ganska väl. I stort sett ställer vi i folkpartiet oss bakom utskottets skrivningar i betänkandet. Men vi vill påpeka att det är väsentligt att man ser över lagen i syfte att genomföra vissa förenklingar. Utskottet har inhämtat att man inom regeringen överväger att göra en sådan översyn. Men vi tycker att det är viktigt att översynen verkligen kommer till stånd och att den leder till resultat, vilket även Sonja Rembo poängterade i sitt inlägg.

Därutöver vill vi i folkpartiet särskilt fästa uppmärksamheten på två frågor.

Den första gäller arbetstagarbegreppet. Det är olyckligt att man upplever det som att det inte finns några entydiga regler om vem som skall betraktas som anställd och vem som skall betraktas som företagare. Det finns vissa granskningsproblem t.ex. inom vården, men framför allt kanske inom småföretagsamheten. Vi i folkpartiet har i ett särskilt yttrande påpekat detta. Vi menar att det är naturligt att man tar upp detta i en allmän översyn av de arbetsrättsliga lagarna, vilket vi ju har begärt och som följs upp i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:AU4 om medbestämmande i arbetslivet, och att man ser till att det verkligen blir en bättre anpassning av de arbetsrättsliga reglerna till de små och medelstora företagen.

Den andra frågan som jag vill ta upp gäller provanställning, och jag vill yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen 10. Införandet av anställningsskyddslagen, som ger möjlighet till provanställning, var en bra åtgärd. En enkätundersökning som har gjorts bland mindre företag i Norrland visade att en tredjedel av företagen har använt sig av möjligheten att provanställa. Många av dessa nyanställningar hade säkert inte kommit till stånd om inte möjlighet till provanställning hade funnits. Möjlighet till provanställning har stor betydelse särskilt för de grupper som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Fortfarande, sex år efter införandet av lagen, innebär emellertid vissa avtal inskränkningar i möjligheterna till provanställning, den provanställning som lagstiftaren gett en norm som innebär en provotid på upp till sex månader. Vi menar att det i vissa fall vore värdefullt med en utökning av provanställningen utöver de sex månaderna, t.ex. i de fall då den provanställda blir sjuk, måste ta tjänstledigt, osv. Vi pekar även på möjligheten att införa provanställning för lärlingar. Jag vill

fråga Sten Östlund från regeringspartiet vad det är för fel på tanken att lärlingar skulle få möjlighet att bli provanställda. Folkpartiet anser alltså att en lag snarast skall införas som innebär en minsta provanställningstid på sex månader. I övrigt vill jag yrka bifall till utskottets skrivning.

Anf. 3 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! 1970- och 1980-talens stora arbetsrättsliga reformer har nu ganska många år på nacken. Lagarnas syfte var att stärka arbetstagarnas ställning, ge trygghet i anställningen och ge ett större inflytande över den egna arbetssituationen och arbetsplatsen. Sett över den tid som dessa lagar har varit i kraft, kan man väl påstå att de i stort har motsvarat sitt syfte. Både offentliga och privata arbetsgivare har naturligtvis fördel av att kunna ta till vara de anställdas erfarenheter och kunnande på ett så fullödigt sätt som möjligt.

Centerpartiet stod och står bakom denna målsättning och vill snarast försöka förbättra och förfina en del av dessa lagar. Under den tid som lagarna har varit i kraft har det dock rests krav på ett antal förändringar inom vissa områden. Tidigare talare har berört en del områden, och jag skall inte upprepa dem. Jag vill emellertid peka på några punkter där vi från centerpartiet anser att behovet av förändringar är motiverat.

Innan jag går in på dessa punkter finns det dock anledning att påminna om det samhällsklimat, det politiska klimat, som rådde i mitten av 1970-talet när dessa lagar infördes. Socialdemokratien hade då, kanske i betydligt större utsträckning än nu, en övertro på stora organisationer och stora företag. Jag tror att den övertron i ganska stor utsträckning präglar även denna lagstiftning. Exempelvis medbestämmandelagen var i sin ursprungliga form mycket otymplig såsom den tillämpades. Hanteringen har, efter allas önskemål, blivit betydligt mer praktisk sedan dess.

En anpassning till mera flexibilitet, utan att den grundläggande tryggheten förloras när det gäller anställningsskyddslagen, är ett önskemål som, trots att det har upprepats och framförts i en rad riksdagsmotioner, hittills tillbakavisats av den socialdemokratiska majoriteten. Utvecklingen under 1980-talet har ju annars kännetecknats av ett betydande omtänkande i ekonomiska sammanhang från socialdemokraterna och från regeringshåll. Sedan industrikrisens år har man från den kanten fått en större förståelse för de små företagens betydelse och deras särprägel liksom för behovet av mera marknadsfunktion i näringslivet. Detta har kanske klarast uttryckts av finansministern. Arbetsmarknaden och dess villkor är en del av denna process.

Mot den bakgrunden är det litet svårförståeligt att socialdemokraterna i utskottet vill avslå den egentligen ganska hovsamma motion om en översyn av LAS, m.fl. lagar, som Börje Hörnlund m.fl. har väckt. Vi från centerpartiet föreslår alltså en allmän översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det arbetet bör bedrivas med en bred förankring och ges en parlamentarisk medverkan. Detta yrkande finns i motion 1987/88:AU748.

Jag nämnde de små företagens situation. När det gäller turordningsbestämmelserna vid uppsägning krävs det enligt vår mening en större flexibilitet i tillämpningen, så att man bättre än för närvarande tar hänsyn till både de

mindre företagen och till de enskilda individerna.

En revidering av MBL är också önskvärd. I denna lag borde det göras en klarare gränsdragning än vad som för närvarande är fallet beträffande den politiska styrelsen och de fackliga intressena. Varken arbetsgivar- eller arbetstagarorganisationerna skall genom lagstiftning ges möjligheter att delta i den rent politiska processen. De skall inte utöva ett dubbelt inflytande i sina korporativa roller.

Beträffande provanställning, som tas upp i reservation 10, anser vi i centerpartiet, i likhet med tidigare talare, att en lagstadgad minsta tid på sex månader för provanställning bör kunna mildra en del av de negativa effekter – trögheter och inlåsnings effekter – som en för stel tillämpning av dagens lag kan ge. Vi avser med detta förslag att i första hand göra det lättare för ungdomar att göra sitt inträde på den ordinarie arbetsmarknaden. Jag tror att de flesta av oss vid olika tillfällen från olika håll fått höra önskemål om just dessa förändringar. Vi anser att det nu är rätt tid att efterkomma dessa krav. Vi skulle därmed få en smidigare anpassad lagstiftning byggd på det senaste decenniets erfarenheter. Vi förutsätter, på goda grunder, att en översyn kan ske i betydande enhet hos de berörda.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservation 10 om provanställning.

Anf. 4 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Frågan gäller lagen om anställningsskydd, som de tidigare talarna har sagt infördes i början av 1970-talet. Den skulle egentligen skydda mot kapitalets maktutövning på arbetsplatserna, alltså neutralisera en del av Svenska arbetsgivareföreningens 32 §. Den reglerar ju turordningen vid uppsägning, saklig grund för uppsägning och grund för avskedande, provanställning m.m. Detta begränsar dock egentligen inte kapitalets makt så mycket, utan det blir kanske snarare så som vi skriver i motionen, nämligen att lagen skyddar de arbetande från de mest grova övergreppen från företagets sida. Lagen bygger således på en samsyn mellan å ena sidan de arbetande och å andra sidan företagen och kapitalet. Vi anser att det är fel utgångspunkt. Deltagande i strejk föranleder i vissa fall avskedande.

Strukturumvandlingen går mycket snabbt i vårt samhälle. Det skapar en mängd problem, även för den lagstiftning som tillkom i början av 1970-talet. Under årens lopp har principerna om skydd för de arbetande i lagen om anställningsskydd tunnats ut. Man rättar mer och mer in sig efter arbetsköparintressenas behov.

Vpk har haft, och har fortfarande, ett krav på att deltagande i strejk icke skall utgöra saklig grund för avskedande. Man har inte i något fall hittills kunnat konstatera att en strejk skulle ha varit ett okynnesyttrande, utan den har i de allra flesta fall framtvungits av motparten. Det kan gälla dåliga arbetsförhållanden, dåliga lönevillkor och annat. Till sist har man inte haft något annat val än att ta till en strejk, även om den enligt lagstiftningen är olovlig. I sådana fall kan det inte få föranleda avskedande.

Vi menar också att den grundläggande bristen på arbetsplatserna är att fackföreningarna inte har någon rätt att stoppa avskedanden. Det bör de ha, och vi tycker att riksdagen bör uttala sig för det. På senare tid har det kommit

upp en mängd fall på den svenska arbetsmarknaden som har gällt rätten att avskeda. Flera fall har behandlats i arbetsdomstolen. Där har man funnit att avskedandena inte har varit giltiga.

En rad fall som har reglerats enligt § 39 lagen om anställningsskydd har uppmärksammats i pressen. Denna paragraf ger arbetsköparen en exklusiv rätt att göra sig av med arbetskraft genom att köpa sig fri. Även om arbetsdomstolen säger att avskedandet är felaktigt, kan arbetsgivaren med stöd av lagen ändå vägra den som har blivit avskedad återanställning. Arbetsgivaren döms då att betala skadestånd enligt § 39. Vi tycker att det är häpnadsväckande att sådant får förekomma på den svenska arbetsmarknaden. Arbetsköparen kan alltså köpa sig fri med ekonomiska medel. På en rad andra områden kan man köpa sig tillgångar och fördelar i detta samhälle. Nu kan man också sortera ut arbetskraft, vilket är mycket anmärkningsvärt, som vi ser det. Vi menar att denna möjlighet måste tas bort.

I vår reservation har vi föreslagit att man skall ha rätt till återanställning. Vi föreslår också – precis som man gör i en motion från socialdemokraterna – att man i preventivt syfte måste höja skadeståndsbeloppen ordentligt. En person som har blivit avskedad men fått rätt i arbetsdomstolen skall dock inte tvingas tillbaka till arbetsplatsen. Vår utgångspunkt är att den arbetstagare som har fått rätt i arbetsdomstolen skall kunna välja mellan att kunna gå tillbaka och att få skadestånd. Det finns naturligtvis också andra möjligheter, nämligen att helt avskaffa § 39. Då uppstår egentligen bara rätt till skadestånd.

En annan viktig faktor som berör lagen om anställningsskydd är att koncernerna förändras så snabbt i dag. Processen har gått oerhört snabbt. Vi har nu koncerner som behärskar stora delar av näringslivet. Det medför problem för de fackliga organisationerna, inte minst på det internationella planet, vilket inte heller är löst. Arbetsrättslagstiftningen släpar efter. Man splittrar gamla företag i små bolagsenheter. Man köper och säljer inom koncernerna. Man "omorganiserar" så att det blir nya bolagsenheter.

Man stöper om koncernerna, och det kan bli nya turordningsregler i det fallet. Facken ordnar ändå i många fall genom avtal så att detta löser sig och så att den gamla sammanhängande arbetsplatsen blir en enda krets när det gäller turordningsreglerna.

I vår motion säger vi att koncernbegreppet i dagens läge är juridiskt, ekonomiskt och arbetsrättsligt otidsenligt och att det måste förändras totalt. Huvudansvaret måste ligga hos koncernledningen för att man på bästa sätt framöver skall kunna ge de arbetande trygghet. Utskottet avstyrker motionen och tycker att den rådande formen är lämplig.

När det gäller de här frågorna brukar man i bland hänvisa till översynsarbetet i departementet eller regeringskansliet. Nu har vi i utskottet ändå fått klart för oss att ambitionsnivån när det gäller detta arbete ligger på en mycket skral nivå. Det är således inte fråga om att förändra något i partsförhållandena. Det har vi fått klart för oss genom utfrågning av departementet. Det är fråga om någon form av praktisk översyn, kanske av juridiska eller andra frågor.

Under årens lopp har socialdemokraterna gömt sig bakom det här översynsarbetet på ett eller annat sätt för att slippa ta ställning i dessa frågor, trots att de är ganska viktiga och att det i socialdemokratins djupa led funnits

ett starkt missnöje. Jag kan bara konstatera att dessa blygsamma ambitioner knappast kommer att leda till någonting framöver. Det betyder också att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten i det här sammanhanget ganska klart visar att den inte vill ändra i lagen om anställningsskydd till förmån för de arbetande, inte ens när det gäller penningbeloppens storlek vid avskedande.

Jag tycker att detta är ett klargörande som är mycket viktigt. Dessa klargöranden kommer dock i vanlig ordning efter valet. Det är emellertid inte det första klargörandet efter valet från socialdemokratin eller det första accepterandet av en fortsatt eller förstärkt högerkurs som oroar vpk. Vi ser detta som ytterligare ett tecken på att den socialdemokratiska regeringens politik i än mindre utsträckning än tidigare företräder de arbetandes intressen. Därmed yrkar jag bifall till vpk:s reservation i detta betänkande.

Anf. 5 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 1 behandlas tolv motioner från den allmänna motionstiden. Till betänkandet har fogats tolv reservationer.

Syftet med lagen om anställningsskydd är att ge de regler som skall gälla mellan arbetsgivare och anställda för anställningsformer, tider och turordningar för uppsägningssituationer. Den ger också skydd mot oskäliga uppsägningar av arbetstagare. Parterna på arbetsmarknaden kan med lagar som grund i viktiga delar komma överens om tillämpningen. Genom lagens bestämmelser och med stöd av medbestämmandelagen ges de fackliga organisationerna rätt och möjlighet att förhandla och företräda de anställda i de olika anställnings- och uppsägningssituationer som kan förekomma.

Åtta av reservationerna har lämnats av moderaterna, som sammanfattningsvis vill få till stånd en översyn av lagen i dess helhet och väsentligen lätta på de skyldigheter som åvilar arbetsgivarna. Lagen ger, menar moderaterna, de redan anställda en för stor trygghet, vilket framställs som ett hinder för en fungerande arbetsmarknad. Om man sammantaget studerar moderaternas reservationer, herr talman, är det inga små ingrepp det handlar om. Motiven uppges vara att skapa en bättre fungerande arbetsmarknad utan inläsningseffekter. Detta skulle i sin tur ge fler arbetstillfällen.

Det fanns en tid i början av 1980-talet då arbetslösheten också i vårt land steg dramatiskt. Man kunde då ha en viss förståelse för att en del kunde förledas att tro på beska mediciner. Vi socialdemokrater "stod pall" för det trycket i en klar övertygelse om att det inte var genom en försämrad trygghet i anställningsformerna som problemen kunde lösas. Vi menar däremot att en hög arbetslöshet i sig kanske är det främsta hindret för en önskvärd rörlighet på arbetsmarknaden. Vem vågar byta arbete på t.ex. en arbetsmarknad med 10 procents arbetslöshet – vilket inte är ovanligt i vår omvärld i dag – förutom de välutbildade och därmed starka?

Den politik som har förts sedan 1982 har visat att dessa bedömningar var de rätta. Vi har nu en unikt hög sysselsättning och låg arbetslöshet. För moderaterna står sig skälen och motiven år från år, utan att de tycks registrera vad som i realiteten har skett på arbetsmarknaden. Men nog borde

väl även moderaternas taleskvinna här i kammaren vid det här laget börja finna argumenten nattståndna?

Jag vill fråga moderaternas talesman: Är det verkligen dessa problem som tynger företagandet i Sverige i dag? Är det så gott om ungdomar och kvinnor att provanställa att försämrade trygghetslagar och vidgad rätt till provanställning verkligen skulle få några effekter på sysselsättningsläget i vårt land?

Av vad jag kan förstå beträffande problemen i dag på arbetsmarknaden är det brist på arbetskraft, även ungdomar och kvinnor. Problemet är att få arbetstagare, inte att bli av med dem. Rörligheten bland de anställda i vissa branscher är för hög, liksom även i tunga delar av den offentliga sektorn, där många kvinnor arbetar.

Skulle de som bedriver dessa verksamheter nu vara betjänta av en försämring av lagen om anställningsskydd till de anställdas nackdel? Skulle de som bedriver dessa verksamheter få någon bättre situation genom att exempelvis arbetsgivaren får rätt att provanställa under längre tid och den rätten blir obligatorisk?

Låt mig – med anledning av vad som har sagts här i dag – understryka att vi har sex månaders provanställningstid genom lagen. Sedan är lagen dispositiv för arbetsmarknadens parter. Som det också sågs i utskottets betänkande har avtalen löpt ut i flera omgångar sedan den lagtexten kom till, och det har då varit fritt fram för parterna att anpassa avtalen efter detta. Som vanligt fäster man olika vikt vid olika krav från arbetsgivare resp. anställda. I en del avtal har också tiderna förändrats.

Nej, det är helt andra problem som måste angripas om dessa delar av näringslivet och den offentliga sektorn skall få bukt med sina personalproblem.

För dem som trots vårt goda sysselsättningsläge inte kan få arbete är det enligt vår mening inte heller möjligt att göra troligt att förslagen om försämringar i lagen om anställningsskydd skulle få någon betydelse. Det är helt andra åtgärder – i regel riktade sådana – som behövs för att många skall få en chans att komma in i arbetslivet. Det kan gälla regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, såsom utbildning, inskolningsplatser, ungdomsplatser och i vissa fall beredskapsarbeten samt för handikappade lönebidrag och anställning i Samhällsföretag. Det är exempel på åtgärder som kan behövas. Det är inte försämringar av lagen om anställningsskydd för dem som redan har anställning som behövs.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag avslag på de moderata reservationerna 1, 2, 3, 4, 8, 9, 11 och 12 samt dessutom på den borgerliga trepartireservationen 10 från moderaterna, folkpartiet och centern om provanställning.

De återstående reservationerna i betänkandet står vpk för. De handlar om de möjligheter en arbetsgivare har att säga upp eller avskeda anställda, att strejk aldrig skall få utgöra saklig grund för uppsägning, obligatorisk rätt för en arbetstagare att återfå arbetet efter ett domstolsutslag, höjning av skadeståndsbeloppen och frågor om lagen om anställningsskydd i koncerner.

De här frågorna har vi debatterat otaliga gånger i denna kammare. Jag vill bara hänvisa till protokollen från förra året, året dessförinnan samt året före det. Vi har debatterna grundligt dokumenterade i riksdagshandlingarna.

Rätten till arbetet och arbetsplatsen är allvarliga frågor och skall ingalunda förringas, men det är ändå uppenbart att det i vissa fall finns och måste finnas några yttersta gränser för vad man kan lagstadga om i förhållandet mellan arbetsgivare och anställda.

Har t.ex. arbetsdomstolen dömt till en anställds förmån i en uppsägnings-tvist och arbetsgivaren framhärdar genom att fortsätta att utestänga den anställda från arbetsplatsen trots de skadestånd som man då kan dra på sig – för närvarande upp till tre årslöner – är det att räkna till de yttersta gränser för vad vi kan uppnå med lag, åtminstone som vi hittills har sett det.

Men det kan tänkas att särskilda händelser måste följas med uppmärksamhet. Hit hör en fortlöpande prövning av skadestånden mot utvecklingen på arbetsmarknaden.

Men vi kan också komma in på avvägningsfrågor där vi bryter mot lagens nuvarande princip, att den gäller lika för anställda i små och stora företag. Ett skadestånd på upp till tre årslöner kan vara förödande i ett litet företag, men kan synas högst överkomligt i ett stort.

Frågan om ytterligare skydd i anställning för fackliga förtroendemen – utöver det skydd som redan finns i lag om facklig förtroendemän och lagen om anställningsskydd – hör också till de frågor som det finns anledning att följa.

I huvudsak är relationerna bra, och de flesta fackliga förtroendemäns integritet i sitt arbete och uppdrag är ofta stark befäst ute i företagen. Det måste ändå i denna debatt sägas att höga krav också kan ställas på den som har ett förtroendeuppdrag.

I anslutning till detta kan vi väl gemensamt känna en viss tillfredsställelse över att ett på senare tid aktuellt fall på ett större bilföretag i Göteborg nu tycks ha fått sin lösning genom en överenskommelse mellan de lokala parterna. Att den haft någon betydelse för den arbetsrättsliga lagstiftningen kanske vi kan ana, även om det har framställts så att det var viktigt att få fallet avklarat före presentationen av företagets halvårsbokslut. Kanske också vetskapen att varje tvistefall på området följs med uppmärksamhet av det departement som lagstiftningen hänför sig till kan ha haft en viss betydelse.

Sedan några ord om den översyn av arbetsrätten som vi under årens lopp har hänvisat till i utskottsbetänkanden. Det har sagts att det är mycket blygsamma ambitioner – det kan vi naturligtvis ha olika uppfattningar om. Det pågår en fortlöpande uppföljning inom arbetsmarknadsdepartementet, som på de flesta departement. Det finns också ett beslut från mitt partis kongress om hur vi skall jobba med detta under innevarande kongressperiod, som i väsentliga delar sammanfaller med riksdagsperioden. Jag utgår ifrån att vi under åren framöver kommer att ta ställning till hur vi skall hantera de här frågorna och bestämma huruvida vi skall sätta i gång en större utredning av hela den arbetsrättsliga lagstiftningen eller delar av den.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag avslag på vpk:s reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 6 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det var ett magnifikt avfärdande av den folkvalda församlingen, Sveriges riksdag, som Sten Östlund bestod oss med. Utredningar

skall ske bakom lyckta dörrar inom det socialdemokratiska partiet. Riksdagen skall minsann inte sticka upp och begära några utredningar eller något översynsarbete. Dessa avslöjande uttalanden visar Sten Östlunds syn på demokratin. Jag är rädd för att Sten Östlund därvid är talesman för en mycket bred majoritet inom socialdemokratin.

Men här i riksdagen delar vi inte den uppfattningen, Sten Östlund!

Sten Östlund talar om denna översyn. Det har ändå skett en dramatisk förändring av den socialdemokratiska majoritetens ställningstagande i utskottet. Så sent som i den första skrivningen till det betänkande som vi nu behandlar formulerade man sig så här: De frågor som är föremål för en kontinuerlig prövning i det pågående översynsarbetet av den arbetsrättsliga lagstiftningen i regeringens kansli – – –. Denna formulering har nu ändrats till: som följs med uppmärksamhet.

Visst är det riktigt att det inte pågår något översynsarbete. På departementet sköter man sitt dagliga jobb. Översynen sker på Sveavägen på SAP:s partikansli och i LO-borgen. Riksdagen göre sig icke besvär!

Sten Östlund beskyller mig för att komma med nattståndna argument, men Sten Östlund själv har inga argument alls. Han följer principen att det pappa gör är bäst: det är vi socialdemokrater som bestämmer, och det vi har sagt är det som gäller och är bäst för alla fram till dess att vi socialdemokrater har ändrat oss.

Moderaternas förslag till ändringar i lagstiftningen är till för arbetsmarknadens bästa och även för de anställdas bästa. Det är mycket på dagens arbetsmarknad som inte fungerar bra. Vad säger Sten Östlund till alla de vikarier som finns inom vård och omsorg och till alla de kvinnor som aldrig får in en fast fot på arbetsmarknaden? Inom vissa landsting består nära 70 % av nyanställningarna av tidsbegränsade anställningar, dvs. vikariat och andra former av korttidsanställningar.

Kvinnor klagar över det ormbö av vikariat som arbetsplatsen består av. De klagar över att de aldrig kan planera sin tillvaro mer än ett par månader i sänder. De går år efter år på vikariat efter vikariat.

Sten Östlund tar inte heller hänsyn till det faktum att arbetslivet, företagsamheten, näringslivet och arbetsmarknaden har förändrats. Jag håller inte med Lars-Ove Hagberg på så värst många punkter, men han gav i alla fall en god beskrivning av den oerhört dynamiska utveckling som har skett och de stora förändringar som har skett på detta område. Självfallet bör lagstiftningen i Sverige förändras med hänsyn till den utveckling och de förändringar som sker. Men för detta har Sten Östlund inte den ringaste förståelse. Han väntar tills partiet har bestämt sig någon gång på någon kongress.

Anf. 7 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag kan kanske uttrycka mig så här: Ibland tycker jag synd om Sten Östlund. Han är en metallarbetare, en hederlig varvsarbetare, som här måste ställa sig upp och försvara detta förslag. Jag kan förstå att han med tanke på sina egna erfarenheter i grund och botten vill ha en skärpning av lagstiftningen.

Visst kan vi hänvisa till våra protokoll en bit tillbaka i tiden. Men om vi

tittar på hur utvecklingen är i dag blir inte dessa till någon fördel för Sten Östlund. Den lagstiftning vi har i dag urholkas, och den bör skärpas på en rad områden. Man kan bara bäva inför den stund då denna högkonjunktur på övertid blir en lågkonjunktur. Frågan är hur lagstiftningen i det avseendet kommer att hanteras framöver.

Som gräns för lagstiftningen tar Sten Östlund upp t.ex. rätten till återanställning. Vi i vpk har pekat på detta och många gånger varit upprörda. Utskottet och riksdagen säger att vi har en lagstiftning, lagen om anställningsskydd. Innebörden i den lagstiftningen är egentligen, att om någon avskedas av den som har makten i ett företag och som icke är vald av någon instans utan har ärvt eller köpt företaget, skall lagen skydda den avskedade. Arbetsdomstolen hävdar att detta avskedande inte är korrekt. Den avskedade borde naturligtvis få vara kvar. Men arbetsköparen i detta fall säger att den avskedade inte får vara kvar, dvs. arbetsköparen köper sig fri. Då godkänner den demokratiska instansen denna "rättighet" för denna makt, som inte är folkvald, att göra så. Ett skadestånd tas ut.

Jag tycker att det är upprörande att man godkänner att lagstiftningen inte behöver följas. Man intar inte ens en human ståndpunkt och säger att den som har drabbats skall få avgöra frågan. Det är ett mycket måttligt krav från vår sida för att lösa detta problem. Det är fråga om en individ och vi tror på att han kan klara av att avgöra frågan om han kan vara kvar på en arbetsplats eller inte. Det kan ju t.o.m. vara så att han inte får något annat arbete och då alltså utestängs från arbetsmarknaden. Vi vet redan hur det har gått för dem som har drabbats av avsked. I en del fall har de fått det ganska besvärligt. Jag tycker att det är beklagligt att det är så.

Det har nu avslöjats hur det var med översynsarbetet i regeringskansliet. Det vore nästan ett brott om man inte på departementet och kansliet hade ambitionen att följa upp frågorna på det normala sättet. Det skulle vara ett brott mot sitt uppdrag att inte göra så. Jag vänder mig mot ambitionsnivån och själva inriktningen av arbetet. Statssekreteraren har klart sagt att det i fråga om koncernfackligt arbete och koncernfackligt samarbete över gränserna inte skall ske någon förändring mellan parterna. Då finns hela tiden frågan om hur de anställda skall kunna hävda sina intressen för en god arbetsmiljö, bra arbetsförhållanden osv. Det är ett ganska klart besked från departementet, och jag förutsätter att det är regeringens ståndpunkt.

Sten Östlund säger att socialdemokraterna har fattat beslut på deras kongress. Dessa beslut har jag refererat till tidigare, och jag tyckte att de var bra. Där talade fotfolket som var mycket upprört över händelsen på Malmö Strumpfabrik. Man fattade i alla fall på kongressen beslutet att denna händelse skall ses över. Men vad säger man då i regeringsdeklarationen om de kommande tre åren, Sten Östlund? Ingenting i det fallet. Regeringsdeklarationen är väl ändå vägledande för regeringens arbete framöver?

Jag är mycket nöjd med att det har gått som det har gått på Volvo. Det är en stor framgång.

Sten Östlund har naturligtvis rätt i att de moderata framstötarna är mycket beklagliga. Det måste vara andra saker som ger rätt till ett meningsfullt arbete. Det borde vara en mycket bättre rättighet än att bara hävda lagen om anställningsskydd. Vi borde ha rätten till ett meningsfullt arbete. Då handlar

frågorna mera om arbetsmiljö och sådant som kan ge människor möjligheter att vara kvar på arbetsmarknaden.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Anställningsskydd

Anf. 8 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Vårt problem är att vi inte har lagt märke till något som helst när det gäller denna översyn eller möjligheterna att se över reglerna. Det är därför vi kräver en allmän översyn av de arbetsrättsliga reglerna. Det är konstigt att vi skall behöva vänta på detta sätt.

I vad det gäller lagen om provanställning är problemet att den är dispositiv. Det förekommer fortfarande att man inte får rätt till sex månaders provanställning, om man har varit sjuk eller borta av andra orsaker. Det vore i alla fall rimligt om man hade denna rätt.

Jag fick inget svar på min fråga om varför socialdemokraterna är emot provanställning av lärlingar. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att man i det socialdemokratiska partiet inte är intresserad av lärlingssystemet.

Anf. 9 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Låt mig först vända mig till Lars-Ove Hagberg, som tyckte synd om mig. Jag tycker inte att han skall tycka synd om mig, utan jag tycker att vi gemensamt borde kunna vara ganska stolta över den lagstiftning vi har på arbetsmarknaden inkl. trygghetslagarna. De lagar på arbetsmarknadens område som vi har i Sverige är kanske inte var för sig och i olika delar unika, men deras samlade styrka är unik. Det är unikt med lagar på alla de områden som vår lagstiftning omspänner, och lagen om anställningsskydd är en av dem. Det är inte så att man i andra länder helt saknar lagstiftning på arbetsmarknadens område, men vår har som sagt en samlad styrka som jag tror är unik. Jag har, Lars-Ove Hagberg, i mitt fackliga arbete, som föregick mitt arbete här i riksdagen, nog ändå varit med och ganska mycket påverkat hur den här lagstiftningen har kommit att bli utformad. I det fallet behöver därför Lars-Ove Hagberg inte tycka synd om mig. Jag står i allt väsentligt för det som lagarna innehåller.

Sedan riktade Sonja Rembo kritik mot att översynsarbetet inte pågår på det sätt som moderaterna förväntar sig. Hon pekade bl.a. på "vikarieeländet". Ja, "vikarieeländet" finns – det skall erkännas. Men jag tror inte att det går att få någon reda i det på annat sätt än genom att de fackliga organisationerna i kraft av en stark arbetsmarknad bestämmer sig för att ta itu med problemet. Jag tror nämligen att det skulle bli mycket svårt för oss här i riksdagen att stifta en lag om att vikarier över huvud taget inte får användas. Om vi gjorde det skulle vi nog därmed vidta en åtgärd som verkligen skulle kunna få arbetsmarknaden att fungera sämre. Men det finns ett bekymmer i rådande förhållanden som det finns all anledning för parterna att ta itu med, och jag vet att man också jobbar med dessa frågor. Det gäller även frågor om deltidanställningar och liknande, där man nu exempelvis från Kommunals sida engagerar sig ordentligt i att se till att medlemmarna får den arbetstid de vill ha. Ofta är det då frågor om att gå från halvtid till heltid eller att få utökad arbetstid. Det finns bevis på att detta arbete börjar ge effekter i statistiken över hur arbetsmarknaden utvecklas.

Charlotte Branting tog upp frågan om provanställningar. Vi har deklarerat

vår inställning när det gäller provanställning. Hys inga större förhoppningar, Charlotte Branting, att vilken utredning det vara må så länge vi är med och har ett avgörande inflytande kommer att leda fram till att provanställningarna kommer att utökas på något väsentligt sätt. Provanställning av lärlingar är en sak för parterna att komma överens om och ingenting för riksdagen att i detalj bestämma. Möjligheter till provanställning finns, och parterna kan använda dem. De möjligheterna anser jag att vi skall låta vara som de är.

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag skall ta upp tråden, Sten Östlund, om lagen om anställningsskydd och dess samlade styrka. Jag har sagt tidigare, och vpk har deklarerat, att lagen om anställningsskydd är en av de bättre arbetsrättslagarna, eftersom den till viss del skyddar mot de allra värsta övergreppen från arbetsköparnas sida. Det var också en av meningarna med lagen. Men i övrigt flyttar den inte fram de arbetandes positioner på företagen. Den snabba utveckling som skett har dessutom uttunnat lagarna sedan 1974. Det är detta vi från vpk påpekar, och det är detta vi i den samlade arbetsrättsdiskussionen har velat peka på. Vi menar att det nu är dags för demokratiska rättigheter för de arbetande på jobbet. Den samlade styrkan har alltså tunnats ut på 1980-talet – det är min bedömning – framför allt till följd av de positioner som inte minst SAF:s organisationer har intagit och de värderingar man har där. Som jag sagt tidigare har LO:s samlade styrka på arbetsmarknaden försvagats. Att man i så stor utsträckning har blivit överspelad av kapitalintressena borde naturligtvis leda till en viss eftertanke.

Det är väl så att Sten Östlund påverkade mycket innan han kom hit till riksdagen. Vad jag ville säga var att jag nästan tror mig veta att Sten Östlund delar många av de uppfattningar som omfattas av fackliga företrädare på ett lokalt plan som jag träffar, nämligen att denna lagstiftning bör skärpas. Vad jag ville påpeka var att här får nu Sten Östlund vara advokat för en mycket striktare linje än vad han egentligen skulle vilja stå för, om han inte befann sig i Sveriges riksdag. Jag noterar återigen att Sten Östlund inte har något att säga om den princip som jag har tagit upp, nämligen återanställningsrätten.

Jag kommer tillbaka till frågorna: Vad händer egentligen i regeringens kansli eller i departementet? Arbetar man med en översyn, eller gör man det inte? På en fråga har vi fått ganska klart besked, nämligen den om det koncernfackliga samlararbetet över gränserna och i Norden. Regeringen och departementet klargör att man skall komma överens med Svenska arbetsgivareföreningen. Svenska arbetsgivareföreningen säger nej och har förhalat frågan år efter år. Denna princip gäller också på de andra arbetsrättsliga områdena. Är det den principen som skall gälla framöver, Sten Östlund? Jag är mycket besviken, eftersom det finns en mycket stark facklig opinion i denna och i andra arbetsrättsliga frågor för att förändra, medan SAF och dess organisationer med stöd av de borgerliga partierna hela tiden vill dra åt ett annat håll. Vad skall vi utnyttja denna riksdagsmajoritet till, Sten Östlund? Vi i vpk är beredda att ställa upp för klara framsteg härvidlag.

När jag nu har ordet tycker jag det är viktigt att säga att de borgerliga reservanterna drar åt ett annat håll, vilket Sten Östlund också påpekade. Det är ett allvarligt tecken på att man vill luckra upp det hela. Det är också ett

tecken på att framför allt moderaterna, men i flera fall med instämmande av de andra borgerliga partierna, under hela 80-talet har intagit positionen för en uppluckring av arbetsrättslagarna till förmån för arbetsköparnas intresse. Då tycker jag, Sten Östlund, att det är ännu viktigare att stå på de arbetandes sida.

De borgerliga företrädarna pekar på de problem som vi kan se och nämner småföretag och de regler som finns. Varför har vi dessa regler? Jo, därför att i den svenska ekonomin, i det svenska samhället finns det ingen trygghet i jobbet. Samhället ger inte den vanlige arbetaren, man eller kvinna, någon trygghet. Är det så att man blir utkastad i arbetslöshet har man bara försäkringar att lita till. Man har inget jobb. Man har alltså inte rätt till ett meningsfullt arbete. Det är därför vi har dessa lagar. Det är ju systemet självt som har påkallat dessa skyddslag för arbetarna. De borgerliga vill ha ett fritt kapitalistiskt system – naturligtvis med, som man säger, sina begränsningar i dess utövande. Ett sådant system vill jag inte ha. Det är faktiskt så att systemet självt kräver vissa begränsningar, om man vill hävda de arbetandes intresse. Från borgerligt håll vill man helt enkelt sopa rent från försök att försvara de arbetandes intresse.

En annan viktig fråga i dagens läge är att hävda det meningsfulla arbetet, t.ex. att se till att de som arbetar kan ha sin trygghet, slippa slås ut från jobbet, ha en rimlig arbetsmiljö, ha rimliga arbetsförhållanden och bra arbetsorganisationer. Det sistnämnda är inte minst viktigt för tryggheten i jobbet.

Anf. 11 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Jag tycker inte synd om Sten Östlund. Han står lika fast i socialdemokratisk politik och ideologi som jag i moderat politik och ideologi. Han framför socialdemokratiska synpunkter, och det är dem vi diskuterar här i kammaren.

Jag kritiserar inte det förhållandet att översynen inte pågår på det sätt som vi moderater vill. Jag kritiserar det faktum att översynen icke pågår på det sätt som en riksdagsmajoritet har förutsatt år efter år. Nu avfärdar Sten Östlund denna kritik enbart med hänvisning till att man sköter detta inom det socialdemokratiska partiet. Det är detta som riksdagen samfällt, med undantag av Sten Östlund, har reagerat emot.

Det märkliga är ju att den översyn som socialdemokraterna under alla år har hänvisat till, gömt sig bakom och som därmed har ansetts nödvändig och erforderlig icke längre är erforderlig enligt socialdemokraterna. Nu sköter man översyns- och utredningsarbetet inom sina egna lyckta dörrar. Riksdagen skall ställas helt utanför. Det är icke förenligt med den demokratiska ordning vi har och alltid har haft i Sverige.

Lagen om anställningsskydd är en av de lagar som utarbetats under helt andra förhållanden än dem som råder i näringslivet och på arbetsmarknaden i dag. Lagen är inte alltid till gagn för de anställda. Det är detta förhållande vi moderater har tagit upp på område efter område. Lagen är inte heller alltid till gagn för arbetsmarknadens funktion. Detta har insiktsfulla personer i arbetslivet kommit underfund med. SKTF-are ställde vid ett tillfälle önskemål om att modifiera de fackliga kraven gällande t.ex. LAS, så att vi kan

rekrytera rätt personer till arbete inom vården.

De sade att fackliga krav inte får vara ett hinder för utvecklingen. Så är förhållandena ibland i dag. Inom vården exempelvis är det viktigt att personalen har en gemensam vårdideologi. Då måste man också ha rätten att välja rätt personer.

Människor är inte så utbytbara som lagen förutsätter. Jag kan ge andra exempel också. I vår motion finns återgivet vad som händer då en befattning i en kommun skall återbesättas. I det läget skall arbetsgivaren undersöka om tjänsten kan användas för omplacering av en redan anställd, t.ex. av medicinska skäl eller till följd av arbetsbrist. Han skall ta hänsyn till önskemål från deltidsanställda om utökad tjänstgöring. Han skall undersöka om någon annan lönebidragsanställd kan överföras och kontrollera om det finns någon med företrädesrätt enligt LAS. Efter allt detta skall han kontrollera om någon förvaltning eller myndighet har någon att överföra till den aktuella tjänsten. Först därefter kan arbetsgivaren söka på arbetsmarknaden och då gå enbart efter kvalifikationer och lämplighet. Vad gör en stackars personalchef på t.ex. ett sjukhus i ett sådant läge? Han anställer naturligtvis en vikarie. Det är på det här sättet vi har fastnat i detta vikarieelände.

Det förhållandet att på vissa håll 70 % av nyanställningarna är tidsbegränsade, dvs. i stor utsträckning vikariat, får inte socialdemokraterna att reagera och inse att något faktiskt är fel. Tryggheten ger inte trygghet! Jag har tidigare hänvisat till de 345 000 förtidspensionärer som trots lagen om anställningsskydd och andra trygghetsregler till stor del består av personer som har stötts ut från arbetsmarknaden. Lagarna kan ändras så att de fungerar på ett bättre sätt till gagn för såväl de arbetande som arbetsmarknaden i stort.

Anf. 12 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Lars-Ove Hagberg tog upp en hel del saker. Jag skall inte bemöta allt han sade. LO:s styrka kontra SAF:s kan naturligtvis diskuteras. Det kan vara litet svårt att lagstifta i de frågorna. Självfallet kan lagstiftningen styra det hela åt det ena eller det andra hållet. Jag hoppas verkligen att Lars-Ove Hagberg inte kan tillvita mig att jag har varit med och påverkat lagstiftningen så att LO försvagats. Det skulle nämligen vara ett ganska hårt slag.

Lars-Ove Hagberg tog också upp frågan om det koncernfackliga arbetet i Norden. Varför försöker vi träffa ett avtal på det området? Även om vi stiftar lag i vårt land gäller ju inte svensk lag i Finland, Norge och Danmark. Därför är avtalet från början det bästa alternativet. Endast under förutsättning att likvärdiga lagar stiftats samtidigt i de nordiska länderna vad gäller koncernfackligt arbete skulle vi kunna nå harmoni. Utan sådan lagstiftning är ett avtal överlägset. Avtal är i många sammanhang överlägsna i de frågor som berör förhållandena på arbetsmarknaden.

Enligt Lars-Ove Hagbergs politiska övertygelse lever vi med ett systemfel. Jag vet att kommunisterna har den uppfattningen. De har ju alltid ansett att alla skall ha lagstadgat rätt till arbete, och att det är samhällets skyldighet att erbjuda arbete. Nu lever vi inte i det systemet utan i det västerländska.

Därför har vi i vårt land för dem som inte kan få arbete infört stöd i form av arbetslöshetskassa, arbetsförmedling, arbetsförmedlingsnämnder, arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik. Med detta system har vi lyckats så bra att man ingenstans i den västeuropeiska sfären under fredstid har kunnat uppvisa lika hög sysselsättningsgrad som den vi har i dag – trots att vi har 375 000 förtidspensionärer, vilket Sonja Rembo framhöll. Jag kan inte inse hur vi skulle kunna hjälpa dessa förtidspensionärer genom att ändra LAS-lagen om anställningsskydd. Enligt min mening måste andra förhållanden på arbetsmarknaden angripas om vi skall kunna sysselsätta alla dessa.

Visst är det riktigt, och på den punkten har jag vissa skulder i mitt förflutna att bekänna, att en del av de äldre som slogs ut av strukturomvandlingen – i varvsindustrin, i stålindustrin, i annan tung verkstadsindustri och i annan industri som har genomgått stora strukturförändringar – tvingades gå från sina jobb av skäl som i praktiken var arbetsmarknadsmässiga. Det kallades svartpensionering. Det är ett fult uttryck, och jag tycker inte att det är bra. Vi tvingades vidta dessa åtgärder, som var nödvändiga i den svåra situation vi befann oss i. Jag har själv suttit som ansvarig i en klubbstyrelse då vi på de uppsägningslistor som klubben fått hade mellan 3 000 och 4 000 mans framtid att ta ställning till. Då gällde det att vara uppfinningsrik, skall jag säga, för att hitta lösningar, särskilt som arbetsmarknadssituationen inte var direkt lysande.

Vi har klarat situationen tack vare vår arbetsmarknadspolitik och alla de instrument som står till förfogande på arbetsmarknaden. Nu ser vi också, Lars-Ove Hagberg, i vilken riktning utvecklingen går i Östeuropa, och hur man där måste ändra sättet att hantera arbetsmarknaden. Det mest uppmärksammade fallet under senare tid är väl den polska regimens beslut att lägga ned Leninvarvet i Gdansk. Detta ger oss en tankeställare.

Arbetsmarknadsutskottet var också på besök i Ungern förra året. Vi kunde då se hur man även där ändrar sin politik på arbetsmarknadsområdet. I stället för att skämmas för vår arbetsmarknadspolitik och för våra lagar på arbetsmarknadens område borde vi vara stolta över dem. Vi kanske t.o.m. kan vara till nytta och hjälp för dem som i andra länder skall ändra sin politik på detta område.

Anf. 13 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I mitt sista inlägg skall jag bara ta upp några frågor:

Styrkeförhållandet mellan LO och SAF avgör naturligtvis inte riksdagen – det är vi helt överens om. Men, Sten Östlund, när vi fattar beslut kanske vi väger in vilka som har orättmätig trumf på hand. I analysen kan man ändå konstatera att LO dels genom egna brister, dels genom SAF:s orättmätiga styrka till följd av sitt ägande har flyttat fram positionerna för kapitalet under den här tiden. I det läget måste man genom lagstiftning skydda de arbetandes intressen, tycker jag, samtidigt som jag naturligtvis anser att LO borde föra en helt annan, offensiv politik.

När jag tog upp det concernfackliga arbetet gällde det principen. Ett avtal är bra, men vi får ju inget avtal! I våras låg en proposition praktiskt taget klar som gällde byggarbetarnas anställningsförhållanden. Det blev ingen proposition, för när propositionen kom fram blev det ett avtal. Jag undrar om inte

regeringen i sin principiella hållning till detta måste ha en mycket tuffare attityd till Svenska arbetsgivareföreningens fräcka propåer. Då kanske det blir avtal av någon gång framöver.

Sonja Rembo, moderaterna och borgerligheten i övrigt försöker från ett annat håll säga att det är bekymmer med denna lagstiftning. Jag ville bara påpeka att vi lever inom det västerländska systemet, och om vi skall hävda de arbetandes mest grundläggande intressen krävs faktiskt en lagstiftning mot detta system, som skapar problem. Det bästa vore naturligtvis ett system där rätten till ett meningsfullt arbete i mycket vidare mening ingick. Det var bara detta enkla faktum jag ville påpeka.

Däremot tycker jag precis som Sten Östlund att den socialism som vi brukar prata om i andra fora borde ha en mycket mer demokratisk underton, mer folkligt intresse och mer folkligt inflytande och se till människornas egentliga behov. I den delen tror jag vi kan vara ganska överens. Skulle vi dra åt det hållet, Sten Östlund, kanske vi skulle föra den svenska arbetarrörelsens utveckling framåt på ett helt annat sätt, om vi tog litet av sådana erfarenheter, både historiska och dem från Sverige. Just nu går vi i Sverige ju inte mot något ökat arbetarnas inflytande, utan i rakt motsatt riktning. Det var det vi ville ha påpekat i frågan om lagen om anställningsskydd, men även i den andra delen, om medbestämmandelagens effekter, vilka regeringen naturligtvis inte heller vill utvärdera för att stärka de arbetandes intressen. Det är det som oroar oss i vpk, Sten Östlund.

Anf. 14 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! I Lars-Ove Hagbergs diskussion med mig om det koncernfackliga samarbetet i Norden vill jag påminna Lars-Ove Hagberg om att vare sig vi tar fram PM som pressar SAF eller låter det hela gå till proposition till denna riksdag, så gäller svensk lag inte i Danmark, Finland och Norge. Då måste motsvarande lagstiftning komma där.

I anslutning till detta skulle jag ha sagt i mitt förra inlägg och vill avsluta debatten för min del med att nu säga att det översynsarbete som har dömts ut och förklarats obefintligt av såväl Sonja Rembo som Lars-Ove Hagberg i vart fall har lett fram till att vi sett över de arbetsrättsliga skadestånden, den s.k. 200-kronan har förändrats, det har tagits fram ett förslag om styrelserepresentationslag – som vi för övrigt behandlade motioner om i utskottet i går –, det har tagits fram en promemoria på arbetsmarknadsdepartementet som behandlar ledighetslagarna, som riksdagens ledamöter har kunnat ta del av, och jag har anledning att förvänta mig att det kommer att hända någonting i anledning av den.

I översynsarbetet har också ingått att se över den s.k. objektsanställningen, och var och en vet vad den handlar om: byggnadsarbetarnas anställningsförhållanden. Som Lars-Ove Hagberg sade ledde det sedan fram till att parterna kom överens, vilket ju var det bästa. Då slapp vi ändra några kommatecken i lagen för att den skulle gälla också byggnadsarbetarna.

Det fanns också andra förslag i denna PM. Hur de skall hanteras övervägs för närvarande i departementet. Också andra arbetsuppgifter behandlas på detta sätt i regeringens kansli, så alldeles dött har det alltså inte varit när det gäller den rättsliga översynen.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Allra sist vill jag säga om det concernfackliga samarbetet att den lagstiftning som vi eftersträvar innebär att företag som har verksamhet i Sverige skall åläggas att bekosta i första hand de fackliga organisationernas i Sverige kontakter med andra fackföreningar och företag som finns utomlands. Exempelvis skulle verksamheten vid Asea Brown Boveri kunna ske över gränserna med lagligt stöd, och likaså till Finland, Norge och Danmark. Det går alltså att få ett stöd i lagstiftningen för den verksamheten. Sedan kanske det växer fram något liknande också i de andra länderna.

Det var bara ett klagörande om vpk:s ståndpunkt.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om arbetsmarknadsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 2 om arbetstid.

Arbetstid

Anf. 16 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Frågorna om arbetstid och semester tas upp i arbetsmarknadsutskottets betänkanden 2 och 3. Eftersom dessa frågor hänger intimt samman, kommer jag att beröra dem båda i detta inlägg.

Frågorna behandlas i två separata utredningar – egentligen tre: semesterkommittén och arbetstidskommittén, och i någon mån pensionsberedningen. Arbetstidskommittén har fått i uppdrag att i sitt arbete beakta vad de båda andra kommittéerna kommer fram till.

Arbetstidskommittén, som efter många påtryckningar från riksdagens sida ersatte den tidigare delegationen för arbetstidsfrågor, Delfa, har i sin tur till uppgift att kartlägga och analysera konsekvenserna av olika former av arbetstidsförkortningar och andra förändringar av arbetstiderna. Arbetstidskommittén har haft mindre än ett år på sig och skall vara klar med ett betänkande till sommaren. Kommittén har satt i gång ett mycket ambitiöst arbete. En stor mängd människor är engagerad. Bl.a. skall studier utföras om konsekvenserna av olika arbetstidsförkortningar på tre orter.

Inom kommittén finns en mycket bred insikt om möjligheterna att genom olika förändringar av arbetstider skapa bättre möjligheter än i dag att förena arbete med familjeliv och andra önskemål som vi kan ha i olika skeden av livet och ändå tillgodose produktionens behov av arbetsinsatser vare sig det gäller varor eller tjänster.

De attitydundersökningar kommittén gjort visar att önskemålen om hur arbetstiden skall förläggas varierar högst avsevärt mellan olika arbetstagare beroende på deras individuella situation.

Vi moderater har under flera år framhållit att generella arbetstidsförkortningar inte längre är någon bra lösning på arbetstidsproblemen. I stället bör utrymmet öka för individuella och lokala lösningar. Det är precis sådana

tankar som har vunnit en bred majoritet i arbetstidskommitténs attitydundersökning.

Trots det mycket omfattande och ambitiösa arbete som således pågår till inte oväsentliga kostnader, har regeringen beslutat sig för en sjuätte semestervecka och förlängd föräldraledighet. Regeringen har därmed visat att den är totalt ointresserad av arbetstidskommitténs arbete. När socialdemokraterna hade svårigheter att mobilisera de egna valarbetarna bland de viktiga LO-grupperna efter vårens och sommarens s.k. affärer, var det nödvändigt att finna en mobiliseringsfråga, och det blev den sjuätte semesterveckan. Det förhållandet att regeringen ännu inte fått någon konsekvensanalys från arbetstidskommittén var i det läget ointressant. Vem bryr sig om långsiktiga konsekvenser av politiska beslut, när valutgången står på spel? Det är sådant, herr talman, som skapar politikerförakt.

Detta är en rättvisefråga, säger socialdemokraterna. Är det? Vad är det för rättvisa i att grupper som tidigare själva i avtal fått längre semester genom att avstå från att ta ut löneutrymme i annan form nu ser andra dra fördel av denna prioritering utan motsvarande uppoffring? Givetvis har också protesterna och kompensationskraven kommit som ett brev på posten.

Det är beklagligt, herr talman, att regeringen på det här sättet har in-tecknat det ekonomiska utrymme för arbetstidsförkortningar för mycket lång tid framåt. Vad säger alla de kvinnor som hoppats på sextimmarstag? Vad säger alla de som hoppats på att kunna gå i pension tidigare? Vad säger alla de som hoppats på möjligheter att förkorta arbetstiden med hänsyn till andra prioriteringar?

Anpassningar kan naturligtvis fortfarande ske, men förkortningar kommer inte att kunna inrymmas på många år, varken i den enskilda ekonomin eller i samhällsekonomin. Trots detta avser regeringen uppenbarligen inte att ta konsekvenserna av sitt beslut och antingen lägga ner arbetstidskommittén eller ändra dess direktiv, vilket vi kanske skall vara tacksamma för. Riksdagen har ju ännu inte fattat beslut i denna fråga, och med den nuvarande sammansättningen finns det vissa möjligheter att påverka utgången.

Regeringens agerande i arbetstidsfrågan utgör ännu ett be-lägg för att socialdemokratin stelnat i formerna och inte förmår att anpassa sin politik till en ny tid med nya krav och nya önskemål från medborgarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den gemensamma borgerliga reservationen som är fogad till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 2.

Anf. 17 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Som Sonja Rembo tidigare nämnde är frågan om arbetstiderna under utredning. Därför har vi i folkpartiet i en reservation gemensam med moderaterna och centern endast givit en mer översiktlig bild av hur vi ser på detta med arbetstiden.

Jag vill i tre punkter kort deklarerera folkpartiets syn på frågorna om arbetstid.

För det första är det angeläget att den fortsatta minskningen av den totala arbetstidsvolymen skall underlättas, inte motverka viktiga mål för en liberal arbetslivspolitik, som innebär arbete åt alla och jämställdhet mellan kvinnor och män.

För det andra bör färdriktningen vara att framtida produktivitetssökningar till stor del tas ut i form av arbetstidsförkortning.

För det tredje bör arbetstidens omfattning och förläggning anpassas till individernas skiftande önskemål.

Undersökningar har visat att det varierar mycket hur man vill ta ut arbetstidsförkortning. Det beror inte minst på vilken livssituation man befinner sig i. Kravet på sex timmars arbetsdag har bl.a. drivits av Folkpartiets kvinnoförbund, medan andra i partiet har förespråkat kortare arbetsvecka, längre sabbatsperiod eller längre semester. Enligt folkpartiets uppfattning är det viktigt att ge individen valfrihet i uttag av ledighet för att bättre kunna anpassa arbetstiderna till familjeliv och samhällsarbete.

I går hade vi slutsammanträde i semesterutredningen, som jag har varit ledamot av, och vi skall lägga fram vårt förslag den 6 december. Vi var många i utredningen som kände oss överkörda av att regeringen i valrörelsen – utan att invänta utredningens förslag – föreslog en sjätte semestervecka. Jag vet att det finns de i arbetstidskommittén som känner detsamma. Det är olyckligt att regeringen på det här sättet in-tecknar en stor del av det ekonomiska utrymmet för arbetstidsförkortningar utan att ta hänsyn till att man gett direktiv till arbetstidsutredningen att analysera förutsättningarna för och konsekvenserna av olika arbetstidsförkortningar och andra förändringar av arbetstiden. Därför vill jag fråga Mona Sahlin i hennes egenskap av ordförande för arbetstidskommittén: Hade det inte varit bättre för utredningen som sådan om regeringen hade inväntat utredningens analyser, innan den bestämde sig för att lägga fram ett förslag om en lagstiftning om en sjätte semestervecka?

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation nr 1 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 18 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 2 om arbetstid behandlas motioner från allmänna motionstiden. I centermotionen A265 om arbete är alla finns ett avsnitt om flexibel arbetstid. Vi inom centerpartiet har vid upprepade tillfällen understrukit att såväl en förkortad som flexibel arbetstid är angelägen för många människor. Vi har också hävdat att förändringar måste genomföras på ett sådant sätt att de faktiska skillnaderna mellan mäns och kvinnors arbetstid utjämnas. Vi ser det som mycket positivt att vi lyckades få igenom kravet på rätt till sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. Som vi ser det i centerpartiet är personliga valmöjligheter för att kunna anpassa arbetstiderna till olika familjers och individers behov inte enbart en arbetsstidsfråga utan också i hög grad en livskvalitetsfråga.

Även arbetsgivarna har utifrån sina utgångspunkter ett intresse av flexibla och individuella lösningar när det gäller arbetsstidsfrågor, inte minst med tanke på bristen på arbetskraft och den ökade frånvaron. Det sistnämnda är ju ett tecken eller bevis på att alltför många människor av olika orsaker inte mår bra i dag. Det är viktigt att arbetstiden blir föremål för lokala och individuella överväganden mellan arbetstagare och arbetsgivare. Det är också viktigt att arbetstidskommittén får fortsätta enligt de direktiv den fått.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Arbetstid

Jag behöver inte upprepa de synpunkter som Sonja Rembo och Charlotte Branting framförde när det gäller regeringens sätt att föregripa kommittéers arbete. Jag instämmer i det som sades i denna fråga. Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 1 som är gemensam för moderaterna, folkpartiet och centern.

Herr talman! Centerpartiet har ytterligare en reservation fogad till betänkandet, där vi påpekar att såväl arbetstidsfrågor som arbetsmiljöfrågor måste uppmärksammas inom vårdrkena. Om vi i framtiden skall kunna rekrytera och behålla kompetent personal – det gäller inte minst inom långvård och hemtjänst – är det absolut nödvändigt att finna vägar som gör sådana jobb mer attraktiva. Ett steg i den riktningen kan vara att förkorta arbetstiden. Det finns sex landsting som har anmält intresse eller gjort framställning om att få bedriva försöksverksamhet med förkortad arbetstid. Jag vill för min del beklaga att man inte fått genomföra försök för att på olika sätt få erfarenhet. Det hade varit värdefullt också för arbetstidskommittén att få ta del av konsekvenser och erfarenheter av olika arbetstidsförkortningar och andra förändringar av arbetstiden.

Spri, sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, har arbetat en hel del med frågor om arbetstidsförkortning, och vi har kunnat ta del av olika rapporter. Spri har t.ex. under en period arbetat med och utvärderat ett försök med flexitid. När det gäller vård rör det sig inte om vanlig flexitid utan personalen har utifrån patienternas behov och önskemål sinsemellan gjort upp att tillräckligt många alltid skall vara på arbetsplatsen. Utvärderingen har visat att flexitiden är bra både för personalen och för patienterna. Rytmen blir lugnare.

Spris rapport om sjutimmarsdag är också intressant. När t.ex. sextimmarsdag enligt uppgift i princip skulle medföra en personalökning med drygt 30 %, stannar personalökningen vid 6 % vid genomförande av sjutimmarsdag. Spri har i sin rapport redovisat olika schematekniska lösningar och skilda möjligheter att komma till rätta med överlappningsproblem.

Jag menar inte att vi här kan gå in på detaljer i diskussionen, men jag vill ändå betona – precis som vi i centerpartiet gjort i vår motion och i reservationen – att det är nödvändigt att se över personalens situation och få till stånd sådana förändringar att det sker en uppvärdering av de människovårdande yrkena. Vi står inför ett kraftigt ökat antal äldre i vården. Därför är det viktigt att vård och omsorg blir framtidsyrken. Det är då kvaliteten kan utvecklas. Med detta yrkar jag också bifall till reservation nr 3, som är fogad till arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Anf. 19 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Kravet på sex timmars arbetsdag har framförts tidigare och har ständigt mött motstånd, framför allt från socialdemokraterna och regeringen. Ute på arbetsplatserna och i olika fackförbund har kravet på sex timmars arbetsdag rests, men förgäves – både LO och den socialdemokratiske regeringen har gått emot detta krav.

Om vi ser tillbaka på de olika betänkanden där motioner från vpk har behandlats med krav på införande av sex timmars arbetsdag finner vi att motiveringarna för att avslå våra yrkanden har blivit sämre och sämre. Till

slut har man gömt sig bakom en arbetstidskommitté, som skall studera olika aspekter men inte komma med något förslag. Med den motiveringen behöver utskottsmajoriteten inte ta någon som helst ställning till sakfrågan. Jag ser det som ett bekvämt sätt att komma undan en viktig fråga.

Herr talman! Jag skall inte här och nu räkna upp alla fördelar som jag ser med ett genomförande av sex timmars arbetsdag, men det framgår av de vpk-motioner som behandlas i detta betänkande.

Situationen är litet märklig, när de svenska storföretagen tjänar pengar som aldrig förr och det ändå är omöjligt att överföra pengarna till en arbetstidsreform, som skulle vara bra för alla löneanställda. I stället diskuteras flexibilitet, arbetstidsbank och konjunkturpassad arbetstid – särlösningar, som på intet sätt passar in på den svenska arbetsmarknaden.

Motiveringen i detta betänkande och det som har kommit fram i arbetstidskommitténs uttalande är att jämställdhetsaspekterna skall studeras av kommittén. Det är litet konstigt. Det är nämligen helt klart att jämställdheten mellan kvinnor och män skulle öka om sex timmars arbetsdag infördes. Den ekonomiska utvecklingen, som hela tiden har sagts icke skulle möjliggöra ett genomförande av sex timmars arbetsdag, ser helt annorlunda ut i dag än tidigare. Därför är yrkandet om avslag i detta betänkande på en så viktig motion märkligt.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 4 i detta betänkande.

Anf. 20 MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Frågan om arbetstiderna har under de senare åren rönt ett allt större intresse. Det finns tankar och synpunkter hos alla parter och alla partier. Däremot är åsikterna om vad arbetstidsförkortningar skulle innebära för den enskilde eller för samhällsekonomin mycket delade. Olika förslag förs fram, med olika mål. Ibland är arbetstidsförkortningar litet av ett Columbi ägg, som skall lösa i stort sett alla problem på arbetsmarknaden. Den senaste tiden har också frågan om bristen på arbetskraft tillförts debatten, så nu skall även en ökning av arbetstiden vara någonting som arbetstidskommittén skall diskutera, tycker många.

Det är också fråga om befolkningsförändringarna och vad de kommer att betyda när alla 40-talister skall gå i pension efter sekelskiftet – någonting som inte minst vi 50-talister oroar oss för.

Det är vidare fråga om arbetsskador och arbetstid; vad finns det för samband mellan dem?

Vi vet också att hälften av LO:s medlemmar i dag inte jobbar till pensionsåldern. Det vore kanske intressantare att diskutera hur det problemet kan lösas i stället för att höja pensionsåldern något år.

Det gäller barnfamiljernas pressade tidssituation, effekterna på ekonomin och frågan om den tudelade arbetsmarknaden, med de stora skillnader som i dag finns mellan kvinnors och mäns arbetstid.

För drygt ett år sedan tillsattes den statliga arbetstidskommittén, och den skall, som nämnts, till halvårsskiftet 1989 försöka redovisa ett samlat underlag i fråga om vad de olika arbetstidsförkortningarna har för effekter på en rad olika områden. En viktig uppgift är att försöka skapa ett gemensamt

kunskapsunderlag, så att det fortsatta beslutsfattandet på detta område skall kunna ha en gemensam bas.

Som ordförande i kommittén som följer arbetet noga tror jag mig redan i dag kunna säga att vi kommer att bidra med en mängd olika förslag, som kommer att föra debatten framåt. Jag tror att även vpk kan ha nytta av det arbetet.

Två undersökningar i dessa frågor har redan offentliggjorts, en om hushållens arbetstider och en om attityder till arbetstider. Jag rekommenderar varmt läsning av båda för kammarens alla ledamöter. Här framgår bl.a., som Sonja Rembo också var inne på, vidden av åsikter vad gäller olika arbetstidsförkortningar. Det pågår också en ganska oroande utveckling mot alltmer obekvämt arbete, trots önskemålen om motsatsen från arbetstagarna. Det är framför allt de lågavlönade kvinnorna som får allt sämre arbetstider i förhållande till hur de själva skulle vilja jobba.

De studier och projekt som kommittén i övrigt jobbar med kommer på många punkter att ge åtminstone bitar av svar på många av de frågor som tas upp i motionerna. Det kan handla om möjligheten att finna just lokala lösningar på förlägningsfrågor, och det kan handla om de deltidsarbetandes problem, som det också finns motioner om.

Med anledning av kommitténs arbete och att vi har kort tid kvar att arbeta finns det inte i dag någon anledning att göra annat än avslå motionerna.

Sonja Rembo gav en bra och positiv beskrivning av arbetstidskommitténs arbete, men hon bör kanske vänta med sin ilska över semesterfrågans hantering tills vi har sett hur den skall hanteras. Jag tror ändå att det finns goda möjligheter för oss i arbetstidskommittén att kunna påverka med vår konsekvensanalys.

Detta är också ett svar till Charlotte Branting. Semesterkommittén har, som hon sade, jobbat färdigt och lämnar sitt betänkande i början av december. Jag hoppas att vi mycket snart kan få besked om hur semesterfrågan skall behandlas.

När det gäller de motioner där arbetstiden för personal inom vårdsektorn behandlas, vill jag hålla med om att arbetstiderna är oerhört centrala för dessa personalgrupper. Men bilden är inte riktigt så entydig att det bara är arbetstidsförkortningar som diskuteras. Det finns också, som alla vet, stora grupper kvinnor som vill öka sin arbetstid men inte får det och de som vill gå över till dagtid men inte får det. Därmed är också arbetstagarens inflytande över förläggningen av den egna arbetstiden oerhört viktigt, och över det är något som arbetstidskommittén ser över.

Det är dessutom viktigt att säga att arbetet med att göra vårddyrket mer attraktivt och drägligt är en personalfråga, och arbetet med den måste fortsätta, oavsett om en statlig kommitté jobbar med arbetstidsfrågan eller inte.

Frågan om försöksverksamhet får inte bli ett sätt att förhålla nödvändiga förändringar inom vårddyrket som kan ske redan i dag. Det pågår, som Kersti Johansson sade, redan nu ett brett arbete med att förändra statusen inom vårddyrket, och det är ett arbetsgivaransvar, oavsett om det finns försöksmedel hos staten eller inte. Det är trots allt parterna som är de avtalslutande när det gäller arbetstider. Avslutningsvis, herr talman, hoppas jag att vi, nästa

gång vi diskuterar arbetstidsfrågor i kammaren, kan ha en mycket mer ingående debatt, med arbetstidskommitténs betänkande som underlag. Arbetstiderna hör väl i dag till de viktigaste frågorna för människor. Fritiden värderas allt högre, behovet av lokala lösningar blir allt större och därmed också individens behov av inflytande på sin egen arbetstid.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga motioner.

Anf. 21 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Nej, Mona Sahlin, jag är inte ilsken, men jag är mycket besviken. Det är det jag ger uttryck för. Jag har tagit arbetstidskommitténs arbete mycket allvarligt. Jag har sett möjligheterna för det arbetet att bli banbrytande för arbetstidsutvecklingen, kanske inte bara i Sverige, utan det kunde få betydelse för hur man ser på arbetstiden även på andra håll i världen. Förhållandena har förändrats mycket radikalt under senare år, och de kommer att förändras än mer i framtiden. Inte minst människors attityder har förändrats mycket kraftigt. Då känns det mycket hårt att regeringen på detta sätt föregriper kommitténs arbete och delvis slår undan möjligheterna för en helt förutsättningslös utredning och framför allt för ett förutsättningslöst beslut i framtiden. Det är det jag uttrycker min stora besvikelse över.

Det var en mycket bra bakgrundsbeskrivning Mona Sahlin gav. Hon visade hur komplicerad hela denna fråga är. Det belyser ytterligare hur förhastat regeringens ställningstagande till den sjätte semesterveckan är. Det är helt klart att kvinnorna, som otvivelaktigt har de största problemen på arbetsmarknaden i dag och, som är värst utsatta för centralstyrning m.m., befinner sig i en situation där de inte kan påverka sitt arbetstidsuttag. Det är där behovet av förändringar är starkast. Det är de som har absolut minst glädje av en sjätte semestervecka. Det är männen inom de tunga LO-förbunden som har glädje av en sjätte semestervecka, inte kvinnorna inom vården.

Vi måste ändå tänka något på vad detta kommer att kosta. Det kommer att kosta pengar. Ekonomin kommer att försämrats, så att möjligheterna för andra arbetstidsförkortningar blir mindre, det är helt klart. Det kommer kompensationskrav från dem som redan har förhandlat sig till en längre semester mot att de avstått löneutrymme. Det gör att kommittén blir bakbunden. Det ekonomiska utrymme för att komma med några andra förslag finns inte.

Anf. 22 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några frågor till Mona Sahlin. I dag är ca 4 % av arbetarna borta på grund av sjukdom. Tror inte Mona Sahlin att en arbetstidsförkortning skulle minska sjukfrånvaron? Cirka hälften av LO:s medlemmar orkar inte arbeta fram till pensionsåldern, Tror inte Mona Sahlin att de här människorna också skulle kunna arbeta fram till pensionsåldern om de hade en kortare arbetsdag? Om Mona Sahlin delar denna uppfattning, är det då inte litet konstigt att inte någonting av dessa frågor fått komma med i betänkandet? Det finns alltså ingenting med av detta.

Jag håller med om att det är avtalsparterna som sluter avtal på arbetsmarknaden. Det är riktigt. Men när man inte fram till ett avtal, finns ju

möjligheten att här i parlamentet lagstifta för lönearbetarnas bästa. Det är på det sättet vi har fått fram dagens arbetstidsförkortning. Vi har lagstiftat om den. Det är få som har sänkt sin arbetstid avtalsvägen. Gruvindustriarbetareförbundet är egentligen det enda förbund som har klarat den frågan. Annars har man fått gå lagstiftningsvägen, därför att man inte har kommit överens på annat sätt om bestämmelser som har varit gynnsamma för lönearbetarna. Det är ett faktum.

Anf. 23 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Jag tänker också vänta med de stora diskussionerna om arbetstidsfrågorna tills utredningen är klar. Men jag skulle ändå vilja markera att jag förundrar mig över hur utredningen skall kunna påverka beslutet om lagstiftning för den sjätte semesterveckan, när socialdemokraterna redan har beslutat sig för detta. Nej, det hade varit bättre att erkänna att det för utredningen hade varit en fördel om regeringen hade väntat med att gå ut med sitt förslag tills utredningens analyser vara klara. Jag vet att den uppfattningen delas av många inom Socialdemokratiska kvinnoförbundet, som hade sett fram emot att först få analyserna kring hur en förkortning av arbetsdagen skulle kunna genomföras.

Mona Sahlin gav en god överblick över vilka olika önskemål som människor i olika livssituationer har om en förkortning av arbetstiden. Jag instämmer i det spektrat av olika synpunkter. Det är därför vi från folkpartiets sida tycker att det är så viktigt att som en klar målsättning i hela den här diskussionen ha, att vi på allt sätt skall försöka anpassa arbetstidsförkortningen efter de varierande önskemål som olika människor har. Jag hoppas att den målsättningen också skall vara vägledande för arbetet inom arbetstidskommittén.

Anf. 24 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vet också att det är många som vill utöka sin arbetstid. Men när det gäller vårdraken handlar det i många fall om mycket tungt arbete, främst inom långvård och hemtjänst. Man orkar inte alltid med fler timmar, även om man skulle vilja ha det.

Situationen är sådan i dag, att samhället behöver en kraftigt utökad insats för att klara vårdarbetet. Vi har brist på vårdpersonal, och det har samband med vårdarbetets tyngd och samhällets låga uppskattning uttryckt i ekonomiska termer. Vi menar att den åtgärd som skulle minska belastningen, och även öka det ekonomiska erkännandet, vore att förkorta arbetstiden utan att sänka lönen. Det skulle innebära ett erkännande av att vårdbehovet prioriteras och att vården, inte minst av de äldre, är så angelägen att en kris på detta område till varje pris måste undvikas. Vi menar att det är oerhört viktigt att se till vårdpersonalen, inte minst inom de tunga jobben. Det är här kvinnorna dominerar. Det är också viktigt att vi får utvidga försöksverksamheten med olika projekt. Det är angeläget att genom försök skaffa erfarenhet på olika områden.

Anf. 25 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Sonja Rembo att jag blev glad när hon sade att hon sett arbetstidskommitténs arbete som mycket viktigt och att det kanske kunde vara banbrytande. Jag vill bara uttrycka förhoppningen, men också den fasta förvisningen, att vi fortfarande kan utföra ett mycket viktigt arbete på en mängd områden. Inte minst gäller detta beskrivningen över vad som faktiskt har hänt på arbetstidsområdet i vårt land, liksom beskrivningen av vilken betydelse arbetstiden och dess förläggning har för människor, företag, ekonomin och för arbetsmiljön, som Karl-Erik Persson var inne på. Inga ben är undanslagna. Vi skall fortfarande visa på de ekonomiska konsekvenserna av en sjätte semestervecka. Vi skall ta del av hela semesterkommitténs arbete. Men jag vill gärna vänta med ytterligare synpunkter på hanteringen tills vi vet hur frågan om den sjätte semesterveckan skall hanteras.

Till Karl-Erik Persson vill jag säga att jag är mycket medveten om vilken betydelse arbetstidens förläggning har för arbetsmiljön. I många yrken har arbetstidens längd en oerhörd betydelse, men avgörande för hur slitna människor blir och hur mycket skador de får är också om de arbetar dag eller natt. Vi har i dag dålig kunskap om sambandet mellan t.ex. långtidssjukskrivning eller sjukpensionering och de arbetsformer dessa människor har haft. En del av dessa frågor kommer att tas upp i arbetstidskommittén och förhoppningsvis också i den utredning om arbetsmiljön som regeringen har aviserat – vilka former den nu kommer att få. Vi behöver mycket mer kunskap i dessa frågor.

Det gäller också som svar till Kersti Johansson. Jag är mycket medveten om de problem som kvinnorna på vårdområdet har och som Kersti Johansson tog upp. Arbetstiden är kanske det mest centrala problemet om försämrings-skador vi har att lösa, men även frågor som dålig rekrytering och dålig status måste tas med i bilden. Det är därför det är så viktigt att undersöka vilka möjligheter som finns att låta individen få ett större inflytande, inte minst över förläggningen av sina arbetstider. Arbetstidskommittén måste också studera förutsättningarna för en allmän förkortning av arbetstiden och visa på vilka konsekvenser en sådan arbetstidsförkortning skulle få för bl.a. kvinnor inom vårdområdet.

Avslutningsvis hoppas jag att arbetstidskommittén skall kunna uppfylla en del av de önskemål som framställts i fråga om kunskaper och analyser och ett breddat underlag. Jag hoppas också att Sonja Rembo kommer att fortsätta att arbeta med samma lust och energi som tidigare, trots semesterfrågan.

Anf. 26 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Jo då, Mona Sahlin, jag kommer att fortsätta att arbeta i arbetstidskommittén, det är faktiskt en ovanligt rolig kommitté. Den utför ett viktigt arbete som jag ser det.

Det är helt klart att vi behöver mera kunskap. Varje gång vi får nya underlag från sekretariatet och från alla de utredare som arbetar med dessa frågor noterar jag hur mycket jag lär mig och hur mycket nytt material som kommer fram, material som kanske i och för sig har funnits men inte har varit sammanställt på detta sätt tidigare.

Det är bara att konstatera hur trist det är att regeringen inte insåg behovet av ytterligare kunskaper innan den bestämde sig för den sjätte semesterveckan. Det är helt klart att detta beslut slår undan benen för arbetstidskommitténs arbete och framför allt för de slutsatser som så småningom skall dras av det arbetet. Men ändå tolkar jag Mona Sahlins uttalande så att det kanske trots allt finns möjligheter att föra en diskussion framöver, trots det olyckliga beslutet om den sjätte semesterveckan.

Det sägs ofta i debatten att den sjätte semesterveckan kostar så litet. Först och främst är det fel, eftersom dessa kostnader skall tas direkt ur produktionen, och det kommer att kosta avsevärt. Dessutom kommer det att ställas kompensationskrav. Dessa formuleras på följande sätt av Rune Larson på TCO-S. Han hänvisar till att man för varje förlängning av semestern fått ta av det befintliga löneutrymmet. Och han säger att "om sexveckorssemestern införs begär vi inte kompensation. Däremot anser vi att motsvarande löneutrymme skall falla ut på statens område."

TCO-S menar att vi skall få igen vad vi redan betalt om andra får samma sak gratis. Kalla det för kompensation eller inte, men en sak är säker: Detta kommer att kosta pengar. Vi kan inte komma ifrån att det ekonomiska utrymme för andra typer av arbetstidsförkortningar begränsas, och det gäller inte minst de stora grupper kvinnor som arbetar inom de offentliga vårdområdena, som är helt beroende av de offentliga finanserna. Det är dessa grupper som i slutänden kommer att drabbas av konsekvenserna av att man inför den sjätte semesterveckan utan att få den glädje av den som de kunde ha fått av andra typer av arbetstidsförkortning.

Anf. 27 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Arbetstidsvariationerna och möjligheterna att få valfri arbetstid inom vissa gränser hör till miljöpartiet de grönas hjärtefrågor. Arbetstiden påverkar relationerna människorna emellan och möjligheterna att vårda och förbättra vår miljö. För olika yrkesgrupper är en valfri varierad arbetstid nödvändig. Tänk bara på de fria yrkesutövarna, på ungdomar som kan minska på sina studieskulder eller varva studier med arbete, på föräldrar som kan få den stora glädjen att bättra ta hand om sina barn, och tänk kanske framför allt på vårdpersonalen. Alla dessa grupper och naturligtvis även övriga bör ha rätt till 30 timmars arbetstid i veckan. Vårdpersonalen kan dessutom få en bättre situation genom att en anpassad arbetstid minskar behovet av vård.

En översyn av dessa frågor behövs naturligtvis och som gröna noviser tycker vi det är märkligt att man inte har kommit längre med denna översyn.

Vi har inte varit med om förarbetet till detta betänkande, och vi kan inte heller helhjärtat stödja någon av reservationerna. Vi kommer därför att avstå från att stödja någondera parten. Vi avser att till våren lägga fram en egen motion i detta ärende.

Med detta anförande – under vilket förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen i ärendet avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om arbetsmarknadsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 3 om semester.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Semester

Semester

Anf. 28 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Helt kort: Av den tidigare debatten framgick att många utredningar som har att göra med arbetstiderna pågår. Ingen av dem har emellertid fått i uppdrag att se över regelsystemet i semesterlagen. Det är ett regelsystem som är erkänt komplicerat och svårhanterligt, och det är därför som vi moderater vidhåller vårt gamla krav på att en sådan översyn skall ske.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 3.

Anf. 29 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till de två vpk-reservationerna i detta betänkande.

Det är en gammal fråga hur man skall säkerställa de lågavlönades möjligheter till en rimlig semester. En semesterlönefond har diskuterats i utredningar under 70-talet och 80-talet. Frågan om införandet om en semesterlönefond har vandrat fram och tillbaka i regeringens handläggning. Den ena stunden har frågan fallit bort och nästa stund har den kommit tillbaka igen. Just nu är frågan om en semesterlönefond inte aktuell alls.

Enligt vårt sätt att se skulle en semesterlönefond bidra till att ge de sämst ställda i vårt samhälle en bra semester. Det skulle ge höjda semesterersättningar men även rekreationspolitiskt sett i förlängningen och i en utvidgad form medverka till billiga rekreationsalternativ. Vi kan konstatera att utskottet vill avvakta semesterkommitténs förslag, och vi kan också redan nu konstatera att denna fråga inte är högt prioriterad, utan utskottets skrivning är detsamma som ett blankt avslag.

Att de lågavlönade hela tiden kommer i kläm är helt klart. Löneklyftorna ökar, och de lågavlönades möjligheter att få den vila och rekreation som är meningen med semestern blir allt sämre. Kostnaderna för att få vila och rekreation på annat håll än hemorten är i dag mycket höga.

Dessutom stiftar vi här i riksdagen lagar som gör situationen än värre för de lågavlönade. Jag fick helt nyligen ett exempel på det på min egen arbetsplats. Det gäller den subventionerade vistelsen t.ex i en semesterby på Öland eller i närheten av min hemort i Dalarna. De som utnyttjat möjligheten till en sådan subventionerad semestervistelse kommer nu att få en eftertaxering enligt den förmånsbeskattning som finansminister Feldt har föreslagit. Detta gör inte så mycket för de högavlönade. Men för en lågavlönad järnbruksarbetare, som det gäller i detta fall, som 1988 vistats i en semesterby på Öland och där fått en semester till ett förmånligt pris får nu ta upp denna förmån som inkomst. Att lösa denna fråga för de lågavlönade borde ha högsta prioritet. Detta var en liten utviking i fråga om de lågavlönades situation på ett annat område än det vi nu diskuterar.

När det gäller semestervillkoren har vi och många andra inom arbetarrörelsen ansett att den semestergrundande delen av lönen bör utvidgas. I en

socialdemokratisk motion har föreslagits att de ofrivilligt arbetslösa bör få behålla den semesterlönegrundande delen. Jag tycker att det vore helt riktigt att bifalla det kravet, men även i det fallet hänvisas till semesterkommittén. Efter vad vi under hand fått veta kommer den frågan inte att tas upp av kommittén, varför utskottets hemställan innebär ett blankt avslag på motionen.

Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer.

Anf. 30 MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Med hänvisning till att vi diskuterade mycket av semesterfrågorna i debatten om det förra betänkandet inskränker jag mig nu till att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Jag vill därutöver bara till Lars-Ove Hagberg säga att jag hyser stor sympati för många av de synpunkter han framförde. Sedan semesterkommittén avlämnat sitt betänkande den 6 december får vi förutsättningar att ta upp många av de frågor som Lars-Ove Hagberg berörde.

Anf. 31 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Jag tar detta som ett löfte och skall inte vara alltför påstridig. Mona Sahlin erkände att den problematik jag berörde existerar, och det tycker jag att även regeringen borde göra.

Jag deltog inte i arbetstidsdebatten. I den debatten framförs synpunkten att om nu regeringen har tagit ställning för en sjätte semestervecka, så är arbetstidsfrågan i övrigt körd. Att man ställer frågan om en sjätte semestervecka mot frågan om en arbetstidsförkortning anser jag vara ganska märkligt. Den sjätte semesterveckan, som nu kanske blir verklighet, är till förmån för dem som har det sämst ställt beträffande semestervillkoren i övrigt. Den sjätte semesterveckan borde ställas i relation till semestervillkoren i övrigt.

Problemet är att man från alla håll hela tiden talar om det begränsade utrymmet. Från vpk avvisar vi bestämt varje sådan form av diskussion. Det finns utrymme för att för de sämst ställda införa både den sjätte semesterveckan och att sänka arbetstiden till sex timmar.

Anf. 32 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! Till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 3, som tar upp olika semesterfrågor, har centerpartiet fogat ett särskilt yttrande om en semesterreform för animalieproducenter. Vi hade velat ha ett tilläggsdirektiv till semesterkommittén, men eftersom semesterkommittén befann sig i slutskedet av sitt arbete då motionen behandlades fullföljde vi inte detta krav.

I utskottsbetänkandet kan vi läsa att frågan om semestervillkoren för jordbrukare har behandlats vid ett flertal tillfällen av såväl arbetsmarknadsutskottet som jordbruksutskottet och att arbetsmarknadsutskottet hösten 1984 framhöll vikten av att jordbrukarna får samma möjligheter till semester som andra företagare. Därför var det, framhöll utskottet, väsentligt att avbytarssystemet byggdes ut.

1986 startade Lantbrukets Avbyttjänst försöksverksamhet med semes-

ter för jordbrukare, och hittills har verksamheten utvecklats på ett mycket positivt sätt. Reglerna är sådana att animalieproducenterna skall kunna ta ut 14 dagars semester per år till semestertaxa, vilket innebär 10 % rabatt i förhållande till ordinarie avbyttaxa.

Fr.o.m. den 1 juli i år skall den här semesterverksamheten vara permanent och gälla över hela landet. Men trots att antalet dagar satts så lågt som till högst 14 dagar per år, kommer det att bli svårt – för att inte säga omöjligt – att få reformen att fungera, eftersom bristen på avbytare är enormt stor.

Trots att Lantbrukets Avbyttjänst expanderat kraftigt under senare år omfattas endast ca 30 % av landets mjölkproducenter av det ordinarie abonnemangssystemet. Många kretsar saknar ordinarie avbytare, och ett stort antal lantbrukare står i kö för att komma med i en krets. Finns det inga avbytare, är det inte heller lätt att komma med i något semestersystem. Det är därför angeläget att kraftfulla åtgärder vidtas för att få fram utbildade avbytare. Det långsiktiga personalbehovet måste täckas av ett ökat antal elever i jordbruksutbildningen. Men avbyttkurser måste också kunna anordnas inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen. Det föreslog vi från centerpartiet under förra riksmötet, men tyvärr vann förslaget inte gehör då. Vi återkommer emellertid till riksdagen i de här frågorna.

Att få fram fler avbytare är absolut nödvändigt om jordbrukarna skall få möjlighet till ledighet, och att det ges möjlighet till ledighet är nödvändigt om vi skall få morgondagens generation att gå in i jordbruksnäringen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1

Mom. 1 (översyn av anställningsskyddslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 66 för reservation 1 av Sonja Rembo m.fl.

Mom. 2 (en vidgad undantagskrets i LAS)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (en översyn av arbetstagarbegreppet i den arbetsrättsliga lagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (ändrade förutsättningar för uppsägning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Sonja Rembo m.fl., *dels* reservation 5 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (arbetstagarens möjligheter att återfå arbetet efter domstolsutslag)
Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 21 för reservation 6 av Lars-Ove Hagberg. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (höjning av skadeståndsbeloppen)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 19 för hemställan i reservation 7 av Lars-Ove Hagberg. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Sonja Rembo m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (turordning vid uppsägning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation

Mom. 8 (provanställning)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 140 för reservation 10 av Sonja Rembo m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (anställning vid arbetsanhopning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ersättning vid permittering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (LAS i koncerner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 12

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2

Mom. 1 (översyn av arbetstidslagstiftningen m.m.)

Först biträdde reservation 1 av Sonja Rembo m.fl. med 127 röster mot 19 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 145 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 126 för reservation 1 av Sonja Rembo m.fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn)

Först biträdde reservation 3 av Kersti Johansson och Marianne Andersson med 38 röster mot 26 för reservation 4 av Lars-Ove Hagberg. 227 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 223 röster mot 55 för reserva-

tion 3 av Kersti Johansson och Marianne Andersson. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 3

Mom. 1 (översyn av semesterlagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (en allmän semesterlönefond)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 18 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (reglerna för semesterlönegrundande frånvaro)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

6 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1988/89:FiU2 om statliga myndigheters överskottsmateriel (förs. 1987/88:23),

justitieukskottets betänkanden

1988/89:JuU2 om karateklubbar och

1988/89:JuU3 om förbättrad kontroll av legitimationshandlingar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, socialförsäkringsutskottets betänkanden 1988/89:SfU2 och SfU3, socialutskottets betänkande 1988/89:SoU3, trafikutskottets betänkande 1988/89:TU1, jordbruksutskottets betänkande 1988/89:JoU1 samt näringsutskottets betänkande 1988/89:NU1, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen medge att voteringarna fick äga rum i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkanden

1988/89:SfU2 om arbetsskadeförsäkringen,

1988/89:SfU3 om medborgarskapsfrågor,

socialutskottets betänkande

1988/89:SoU3 om förbud mot halmbränning,

Prot. 1988/89:25 trafikutskottets betänkande
16 november 1988 1988/89:TU1 om trafiksäkerhet och trafikföreskrifter,

Arbetskadeförsäkring
jordbruksutskottets betänkande
1988/89:JoU1 om jordförvärvslagen samt

näringsutskottets betänkande
1988/89:NU1 om returpapper m.m.

Först upptogs till behandling socialförsäkringsutskottets betänkande 2 om arbetskadeförsäkringen.

Arbetskadeförsäkringen

Anf. 33 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Ja, så skall vi åter diskutera vad jag vill kalla socialförsäkrings-systemets "gökunge", nämligen arbetskadeförsäkringen. I flera års tid har vi moderater påtalat det orimliga i att denna socialförsäkring tillåts spränga alla ekonomiska ramar och framhållit att vi måste finna en annan, realistisk och ekonomiskt godtagbar lösning i denna fråga. Vi kan åtminstone glädjas åt att vi börjar få visst gehör för vår uppfattning utanför riksdagen. Flera debattartiklar i pressen vittnar om detta, och jag skall återkomma därtill. Tyvärr vill inte regeringen och utskottsmajoriteten "ta" i frågan, troligen på grund av att fackorganisationerna tycks ha arbetskadeförsäkringen som sin speciella tummelplats. I betänkandet behandlas dock en socialdemokratisk motion av Ing-Marie Hansson m.fl. Den vittnar om oro för kostnadsutvecklingen och de långa väntetiderna och man önskar en översyn av hela arbetskadeförsäkringen. Jag vill, fru talman, se detta som ett gott tecken och jag uttalar en förhoppning om att de ekonomiskt ansvarsfulla krafterna i finansdepartementet får ett slutligt ord med i frågan. Så här kan det ju inte få fortsätta!

Dagens utskottsbetänkande behandlar ett antal motioner från allmänna motionstiden, som alla andas viss oro inför de långa väntetiderna och kostnadsutvecklingen. Det finns också alla skäl till oro men framför allt skäl till att göra något åt situationen, och där är utskottsmajoriteten synnerligen tomhänt.

Jag skall här endast ta upp några fakta som talar för sig själva.

Riksdagen har under flera års tid beviljat ökade anslag till arbetskadehandläggningen. Det rör sig om över 90 milj. kr. sedan budgetåret 1986/87. Antalet årsarbetare som sysslade med denna försäkring var 800 vid ingången av år 1988, och antalet har sedan utökats till över 1 100. Inför budgetåret 1988/89 har riks-försäkringsverket begärt medel för ytterligare 500 årsarbetare. Tro inte att detta görs för att "beta av" ärendebalanserna! Nej, det gäller bara möjligheten att inte öka antalet oavgjorda ärenden, som var 76 700 efter första halvåret 1988.

Jag vill i detta sammanhang betona att ingen skugga skall falla på arbetskadehandläggarna vid försäkringskassan, för antalet avgjorda ärenden per person, produktiviteten om vi så vill, har hela tiden ökat.

Kostnaden för försäkringen har naturligtvis också ökat på grund av det stora antalet ärenden och på grund av att uppemot 90 % av alla ärenden godkänns som arbetsskada. Trots att riksdagen höjde arbetsskadeavgiften från 0,6 % till 0,9 % fr.o.m. 1988 har arbetsskadefonden nu ett underskott på ca 2 miljarder kronor, och riksförsäkringsverket förordar en ökning av arbetsskadeavgiften till 2,35 % för år 1989.

Detta, fru talman, var några av de trista fakta, som är skälet till att allt fler insett att något måste göras åt arbetskadeförsäkringen. Jag övergår nu till att redogöra för våra reservationer.

I reservation nr 1 upprepar vi vårt krav på utredning om ändrade former för ersättning vid arbetsskada. Vi anser i likhet med riksförsäkringsverket och riksrevisionsverket att något radikalt måste göras åt försäkringen och anser att möjligheten till en kombination av sjukförsäkringen och någon form av obligatorisk ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare bör utredas. I detta utredningsarbete bör även ingå möjligheten till ersättning för de grupper som i dag står utanför försäkringen, t.ex. studerande under rehabilitering.

Stora grupper löntagare har i dag, vilket bl.a. påtalas i den socialdemokratiska motionen, redan tillförsäkrats full ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom, och inte minst detta påkallar en utredning om arbetskadeförsäkringen. Vårt förslag om att olika försäkringsbolag kunde konkurrera med varandra, t.ex. AMF och privata försäkringsbolag, liksom riksförsäkringsverket, ligger för övrigt helt i linje med de förslag som framfördes i en artikel av sektionschefen vid försäkringskassan i Stockholm, Hans Lenkert, i en artikel i Svenska Dagbladet den 31 oktober.

En försäkring enligt denna modell kunde friställa kassapersonal till långt viktigare uppgifter än att administrera en försäkring som ger 10 % ersättning utöver sjukpenningen, märk väl *före skatt*, – nämligen för att arbeta med den rehabiliteringsverksamhet, som i dag ligger mer eller mindre nere vid kassorna. Kostnaderna för den allmänna försäkringen skulle då kunna hållas nere genom att sjukskrivningstiderna kunde förkortas och antalet förtidspensioneringar minskas. Vi vet ju att en enda dags ökning av det s.k. sjuktalet ökar samhällets kostnader med 1 miljard kronor!

Jag yrkar således, fru talman, bifall till den moderata reservationen nr 1.

I reservation nr 4 anser ledamöterna från moderata samlingspartiet, folkpartiet och miljöpartiet att regeringen bör förordna att AMF skall betala den verkliga kostnaden för de utredningar, som initieras hos kassorna. Det är ett stort administrativt arbete som kassorna lägger ned på detta utredningsarbete, där självkostnaden enbart för kassornas service uppgår till 3 milj. kr. Eftersom kassornas utredning i regel är själva nyckeln till ersättning från AMF anser vi att AMF också skall betala fulla kostnaden för de ärenden som initieras.

Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 4.

Reservation nr 5 slutligen, som upptar förslag från centerpartiet om en rättvis behandling av egenföretagare inom arbetskadeförsäkringen, trycker på en öm punkt, nämligen att man helst skall vara löntagare för att få en rättvis bedömning i nuvarande arbetsskadelag. Egenföretagare, bl.a. skogsägare och jordbrukare, får kanske ingen minskning av den taxerade

nettointäkten t.ex. genom att man gör uttag av medel från skogskonto, men den egentliga inkomsten av eget arbete kan ju vara mycket nedsatt. Vi anser därför att en översyn bör göras av reglerna, så att en rättvis bedömning sker.

Jag yrkar slutligen bifall till reservation nr 5 och i övrigt bifall till de delar av hemställan där vi är ense med majoriteten.

Anf. 34 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Under en följd av år har det blivit alltmer uppenbart att arbetskadeförsäkringen har stora brister. Det handlar bl.a. om långa handläggningstider och om svårigheter när det gäller att avgöra vad som skall räknas som arbetsskada. Ett stort underskott i arbetskadefonden bekräftar också detta.

Vi från folkpartiets sida anser att de stora problem som arbetskadeförsäkringen är behäftad med måste lösas. Socialförsäkringsutskottet var ju också enigt i följd om att en analys var nödvändig både för att kartlägga orsakerna till det ökade antalet anmälningar om arbetsskada och för att kartlägga vilka åtgärder som måste vidtas för att förkorta de orimligt långa handläggningstiderna. Vi i folkpartiet anser dock inte att det är tillräckligt med den insatsen.

Trots att antalet handläggare på försäkringskassorna ökar med 220 plus 100 årsarbetare, kräver nu riksförsäkringsverket ytterligare 500 årsarbetare. Jag kan instämma i vad Gullan Lindblad sade – dvs. att den här ökningen behövs, men inte därför att handläggarna gör ett dåligt jobb, utan därför att ärendemängden är så betungande.

Samtidigt säger man från riksförsäkringsverket att om ärendena ökar i samma takt som hittills, räcker dessa handläggare enbart till att förhindra ännu längre väntetider.

Jag vill fråga utskottets talesman Nils-Olof Gustafsson: Anser majoriteten att den här insatsen är till fyllest?

Bl.a. har riksrevisionsverket hävdat att det inte går att göra ytterligare förenklingar och rationaliseringar med nuvarande regler. Trots att expertisen säger att systemet inte tillåter ytterligare rationaliseringar, säger utskottsmajoriteten att man måste avvakta resultatet av de åtgärder som har vidtagits. Min fråga blir därför: Är det försvarbart i det här läget att bara sitta med armarna i kors och vänta?

Fru talman! Trots att åtgärder vidtagits för att rationalisera handläggningen, trots att försäkringskassorna har fått kraftiga personalförstärkningar under flera år, trots att antalet arbetsskadeärenden ökar kraftigt och trots att riksdagen har höjt arbetsskadeavgiften från 0,6 till 0,9 % av avgiftsunderlaget, kommer utgifterna att överstiga inkomsterna. Därmed medverkar inte utskottsmajoriteten till en förutsättningslös översyn av arbetskadeförsäkringen.

Därtill kommer allt det lidande som de långa handläggningstiderna förorsakar. De långa väntetiderna och den oro som följer av dessa gör ju att människor snarare blir sjukare. Detta anser vi i folkpartiet är helt oacceptabelt.

Jag vill fråga Nils-Olof Gustafsson, som har mycket lång erfarenhet dels från fackföreningsarbete, dels från arbetslivet: Är det acceptabelt att inte göra någonting åt de långa handläggningstiderna? Borde vi ändå inte

tillsammans kunna finna former för detta och borde vi inte kunna se över verksamheten och vidta erforderliga åtgärder, så att människor åtminstone slipper lida?

Vi i folkpartiet kräver i reservation 3 i detta betänkande att, med hänsyn till det utomordentligt allvarliga läget, en förutsättningslös översyn görs. Utredningen bör få i uppdrag att behandla dels samordningstidens längd – till den frågan vill jag återkomma –, dels arbetskadeförsäkringens effekter på arbetsmiljölagen. Arbetskadeförsäkringens utgör inte i dag ett incitament för att förbättra arbetsmiljön, vilket den dock borde göra. Vidare anser vi i folkpartiet att frågan om försäkringskassornas möjligheter att göra reella rehabiliteringsinsatser bör utredas. Vi anser också att utredningen bör behandla frågan om huruvida personer som genomgår rehabilitering skall ha rätt till arbetskadeförsättning vid olycksfall under färd till eller från rehabiliteringsstället.

Flera frågor är alltså akuta och olösta. Det finns därför starka skäl att se över hela arbetskadeförsäkringens.

Fru talman! Åter till detta med samordningstiden. Arbetskadeutredningen har diskuterat en förlängd samordningstid, från 90 till 180 dagar. Man fann att en sådan åtgärd skulle vara effektiv för att begränsa ärendetillströmningen. Utredningen har också visat att med en samordningstid på 180 dagar kan ärendemängden sammantaget minska med ca 35 %. Vidare visar utredningen att en sådan samordning inte leder till några nämnvärda försämringar för den enskilde.

Vi i folkpartiet anser att ärendemängden vid försäkringskassorna är alarmerande. Situationen kommer att bli ohållbar, om inte ärendemängden begränsas. Vi föreslår därför att samordningstiden förlängs från 90 till 180 dagar.

I reservation 4 konstaterar vi i folkpartiet samt moderaterna och miljöpartiet att AMF inte täcker administrationskostnaderna för de ärenden som försäkringskassan utreder åt AMF. Utskottet konstaterar att arbetskadeförsäkringsärendena åsamkar försäkringskassorna stora administrativa kostnader. Många av dessa ärenden är AMF-ärenden och skall enligt kungörelsen betalas av AMF. Så sker inte i dag. Vi tycker därför att det är självklart att regeringen förordar att AMF skall betala den verkliga kostnaden för utredningarna. Min fråga till utskottets talesman blir: Varför tycker ni i majoriteten att detta inte är nödvändigt?

Försäkringskassorna lider brist, som det har sagts här, på både pengar och handläggare. Det är därför viktigt att de får ersättning för de utredningar som de utför åt andra.

Med detta, fru talman, yrkar jag som representant för folkpartiet bifall till reservationerna 3 och 4 i socialförsäkringsutskottets betänkande 2.

Anf. 35 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Fru talman! Trots ökade resurser för att komma till rätta med det ökande antalet arbetskadeförsäkringsärenden har man misslyckats med att bryta den uppåtgående kurvan. Inte heller samarbetet mellan försäkringskassorna, företagshälsovården och företagens skyddsorganisationer har varit till hjälp. Detta kan man i fortsättningen inte acceptera. Enda möjligheten att komma till

Prot. 1988/89:25 rätta med det ökande antalet arbetsskador är att ge försäkringskassorna
16 november 1988 bättre resurser.

Arbetskadeförsäkringen

När arbetskadeförsäkringen diskuteras bör man ha i åtanke att denna skall tillvarata de skadades intressen. Det handlar om deras behov av ersättning. Arbetskadeförsäkringen skall också medverka till att skaderisker i arbetsmiljön upptäcks. Enligt arbetskadeförsäkringen skall den som orsakar skador ta konsekvenserna i ekonomiskt hänseende. Därför kan man inte acceptera de långa väntetiderna. Det är inte ovanligt att en skadad arbetstagare får vänta i fyra år på att få ersättning.

Hur många är det då som är borta från arbetet på grund av skada eller sjukdom? Jo, ca 4 %. Om det hade gällt arbetslöshetssiffrorna, skulle man ha tagit till alla till buds stående medel för att komma till rätta med dessa. Men så är det alltså inte när det gäller dem som skadats i arbetet. Den situationen tycker jag är något egendomlig. Därför skulle jag vilja ställa några frågor till Nils-Olof Gustafsson:

Regeringen har ju fått i uppdrag att göra en analys av det stora antalet arbetskadearmälningar. Men vad har hänt med den analysen? Det är nu ett år sedan beslut härom fattades. Har man kommit i gång med detta arbete och vad skall det i så fall leda till?

I betänkandet framhålls, och detta kom också fram i valrörelsen, att man skall kartlägga de 400 000 mest utsatta arbetena. Det talet har vi dock hört i andra sammanhang. Andra statsministrar har ju nämnt siffran 400 000 – men då gällde det någonting annat. Siffran i sig är kanske bättre underbyggd nu än då.

Hur skall alltså det här gå till? I betänkandet sägs det ingenting om tidsperioden eller om hur kartläggningen skall gå till. Är det fackförbunden som skall komma med uppgifter eller är det de lokala skyddskommittéerna som skall ta fram uppgifterna? Någonting borde man ha sagt om samordningen i det betänkande som nu behandlas. Räcker det med 400 000? Om man kommer fram till att man skulle behöva kartlägga många fler än dessa 400 000 arbeten, kommer man då att gå vidare? Det kanske finns 700 000 farliga arbeten. Gäller detta bara på LO-området eller skall man undersöka hela den fackliga sfären? Ingenting om detta nämns i betänkandet. Inte heller framgick det av regeringsförklaringen. Det tycker jag är synd.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation 2 i detta betänkande.

Anf. 36 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! Arbetskadeförsäkringen är socialförsäkringsområdets administrativa sorgebarn. Vi kan när vi läser utskottsbetänkandet notera att den genomsnittliga handläggningstiden hos försäkringskassorna har ökat med en månad varje år och att vi för närvarande är uppe på elva månaders genomsnittlig handläggningstid. Det har spekulerats en hel del om orsakerna till att vi under de senaste åren fått en kraftig höjning av antalet anmälningar till arbetskadeförsäkringen. Det har formligen skett en explosion när det gäller anhopningen av ärenden. Vi har från centerns sida motionerat om att man skulle genomföra en analys. Det har också blivit riksdagens beslut att en sådan skall göras i departementet.

Bland de orsaker som har nämnts återfinns förändringar i arbetsmiljön och hårdare arbetstempo. Men också det förhållandet att det i dag är fler som känner till arbetsskadeförsäkringens innehåll har nämnts bland orsakerna. Försäkringen har blivit mer omskriven. Fler har valt att utnyttja en möjlighet som funnits. Naturligtvis påverkas också situationen av att det kommit ett antal rättsfall där man godkänt arbetsskador inom områden som tidigare inte varit aktuella i detta sammanhang.

I utskottsbetänkandet hänvisas på ett par punkter dels till den översyn som skall ske i departementet, dels till den kommission som skall arbeta med arbetsmiljön när det gäller de 400 000 farligaste jobben. Jag tycker att utskottets talesman Nils-Olof Gustafsson gott kunde redovisa inför kammaren hur långt man nu har kommit med det arbete som pågår i departementet. Sedan vi fattade beslutet här i riksdagen i slutet av förra året har det varit tyst om vad man har kommit fram till i analysarbetet och vilken tidsplan man har för det fortsatta arbetet. Det är viktigt för oss i utskottet att veta vad man nu planerar och vilka eventuella avrapporteringar som kan komma och som ger oss möjlighet att ta ställning till eventuella förändringar när det gäller arbetsskadeförsäkringen och till vilka resurser som behövs till försäkringskassorna på lång sikt. Det brådskar på denna punkt. Det finns nämligen ytterligare en baksida i detta ärende: kostnadsutvecklingen när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Problemet ligger inte bara hos försäkringskassorna, utan det gäller den totala kostnadsbilden. Vi kan notera att man från riksförsäkringsverket har skrivit till regeringen och begärt en höjning av socialavgiften till 2,35 %. Detta innebär i det närmaste en tredubbling av dagens avgift på 0,9 %. Det är en mycket kraftig höjning som vi från centerns sida upplever som oacceptabel med tanke på att socialavgifterna i dag är mycket höga. Jag hoppas att Nils-Olof Gustafsson kan ge oss åtminstone en fingervisning om hur arbetet i departementet ligger till och när vi kan förväntas få besked om analysgruppens arbete.

Fru talman! Vi har ett återkommande problem inom socialförsäkringsområdet. Det gäller tillämpningen av olika socialförsäkringar för egenföretagarna. Det är bara att konstatera att reglerna för de flesta av våra socialförsäkringar är skrivna med utgångspunkt i ett anställningsförhållande. När reglerna skall tillämpas på egenföretagare uppstår ofta knöligheter. Vi har från centerns sida vid ett antal tillfällen påtalat en del sådana knöligheter både när det gäller sjukförsäkringen, pensionsreglerna och arbetsskadeförsäkringen. Vi tar i reservation 5 tillsammans med moderaterna och miljöpartiet upp frågan om livräntor.

I motion Sf307 av Karin Israelsson m. fl. påvisas i ett exempel med en jord- eller skogsbrukare som tar ut pengar från skogskonto vilka konsekvenser det får för bedömningen av livränta. Utskottsmajoriteten hänvisar här till att en översyn pågår inom riksförsäkringsverket när det gäller inkomstbegreppet i sjukförsäkringen. Denna skulle så att säga täcka in även detta område, menar man, eftersom det finns en närhet mellan livränteprovningen och reglerna för sjukpenninggrundande inkomst. Vi tycker att man borde ha varit klarare på denna punkt och också tagit med livräntorna i ett översynsarbete. Det kanske inte är så många individer som berörs av detta, men för dem som gör det har det stor ekonomisk betydelse. Vi menar att man

borde ha en högre ambition att försöka komma till rätta med sådana knöligheter. Vi har därför valt att reservera oss.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 37 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Vi har i tidigare anföranden hört att arbetskadeförsäkringen och inte minst handläggningen av den utgör bekymmer. Så är det också, åtminstone till viss del. Men vad man inte får glömma, vilket jag tycker att många gör, är att försäkringen dock gett många som skadat sig i arbetet och som på grund av hårt och hälsofarligt arbete blivit mer eller mindre arbetsförmögna en god ekonomisk gottgörelse. Vi glömmar ofta bort det i diskussionen om bekymmer.

I den debatt som förs hävdas från olika håll att arbetskadeförsäkringen tjänat ut, att den borde bakas in i den allmänna försäkringen och/eller ersättas med avtal. Det finns en hel del idéer om hur arbetskadeförsäkringen borde förändras. Alla förslag som jag har tagit del av syftar dock till att försämra försäkringens värde, något som vi socialdemokrater inte kan vara med på. Vi anser fortfarande att skador och arbetssjukdomar ådragna under förvärvsarbete skall kompenseras med högre ersättning än skador och sjukdomar i allmänhet. Vi anser också fortfarande att det finns en stark och viktig koppling mellan arbetskadeförsäkringen och det förebyggande arbetarskyddet. Vi har, som Gullan Lindblad antydde, diskuterat dessa frågor vid ett antal tillfällen här i kammaren. Vi har då försökt påvisa arbetskadeförsäkringens stora och speciella betydelse i vårt försäkringssystem. Våra synpunkter finns väl dokumenterade i utskottsbetänkanden och kammarens protokoll, varför det inte känns särskilt meningsfullt att nu upprepa vad vi tidigare sagt. Jag avser i stället att kommentera de fem reservationer som finns fogade till betänkandet.

I reservation 1 som utskottets moderata ledamöter står bakom krävs en ny utredning av arbetskadeförsäkringen. Motivet är – enligt reservanterna – att nuvarande försäkring är mycket svårhanterlig och alltför kostnadskrävande. Man anser att utredningen borde få i uppdrag att undersöka om behovet av arbetskadeförsäkring kan tillgodoses genom den allmänna försäkringen, kombinerad med en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare. I avvaktan på en sådan utredning och förslag vill reservanterna att tiden för samordning mellan sjukförsäkringen och arbetskadeförsäkringen förlängs från 90 till 180 dagar.

I reservation 3 som utskottets folkpartistiska ledamöter står bakom krävs också en utredning av arbetskadeförsäkringen – en förutsättningslös sådan. Utredningen bör behandla bl.a. samordningstidens längd, arbetskadeförsäkringens effekter på arbetsmiljölagen och kassornas möjligheter till rehabiliteringsinsatser. Också i denna reservation krävs att samordningstiden, i avvaktan på utredning och förslag, skall förlängas från 90 till 180 dagar.

I reservation 2 – en vpk-reservation – pekas på det otillfredsställande i den stora ärendeanhopningen vid försäkringskassor och överklagningsinstanser. Reservanterna anser att de åtgärder som vidtagits inte har varit tillräckliga och kräver att ytterligare åtgärder omgående vidtas. Detta har Karl-Erik Persson framfört i sitt inlägg.

Det gemensamma motivet bakom kraven i dessa tre reservationer är missnöje med de långa handläggningstiderna och de ökade ärendebalanserna. Jag förstår naturligtvis detta missnöje. En genomsnittlig handläggningstid på elva månader är givetvis oacceptabel. Detta sägs också i utskottsbetänkandet. Där är vi överens med reservanterna. Men när moderaterna och folkpartisterna vill komma till rätta med problemet genom att försämra försäkringen är vi inte överens längre. Det är säkert en riktig beräkning, men jag har ingen möjlighet att kontrollera den. Ärendemängden skulle alltså, om samordningstiden fördubblas, minska med 20–30 %. Antalet arbetsskador och arbetssjukdomar minskar emellertid inte, men 20–30 % av de arbetsskadade skulle riskera att få en sämre ersättning.

Jag vill erinra om att det gjorts en hel del i syfte att minska handläggningstiderna. Riksförsäkringsverket har vidtagit flera åtgärder i metodutvecklande och rationaliserande syfte. Vidare har försäkringskassorna under senare år fått medel för en ganska kraftig utökning av antalet arbetsskadehandläggare. En del av dessa åtgärder har inte fått full effekt än. När det gäller handläggarna har ju den långa utbildnings- och inläringstiden medfört att det har tagit tid innan tillskottet kommit att utgöra någon förstärkning. Det har jag fått reda på genom försäkringskassan på min hemort. Nu först börjar antalet avgjorda ärenden att öka, och vi bör avvakta utvecklingen innan vi vidtar ytterligare åtgärder.

Utskottsmajoriteten anser att vi inte skall försöka komma till rätta med de långa handläggningstiderna genom att försämra försäkringen. Jag upprepar det. Vi anser det i stället vara självklart att man med olika åtgärder försöker minska antalet anmälda arbetsskador och arbetssjukdomar. Det är dåliga arbetsmiljöer som är grunden till den negativa utvecklingen, och det är därför som insatserna måste sättas in på detta område. Därför begärde vi hos regeringen en analys om anledningen till att arbetsskadeanmälningarnas antal ökar. Jag har inget annat besked att ge Rune Backlund än att detta analysarbete pågår och att man ser denna analys som en mycket angelägen uppgift. Det är den, det håller jag med honom om, och det är den för utskottet också. Jag är beredd att ta ett initiativ till att vi i utskottet får en redovisning ganska snart om hur långt detta arbete har framskridit och vad man ser framför sig.

Vi har med tillfredsställelse noterat att arbetsmiljöfonden satsar 60 miljoner på ett program mot belastningsskador och att regeringen nu tillsätter en kommission som skall kartlägga de 400 000 mest utsatta jobben och föreslå åtgärder för att få bort sådana arbetsmiljöer som i dag sliter ut människor i förtid. Vi avvaktar också med stort intresse de förslag som rehabiliteringsberedningen kommer att lämna inom kort. Med förbättrade arbetsmiljöer och bättre rehabiliteringsförutsättningar vill utskottsmajoriteten minska antalet arbetsskador och arbetssjukdomar och därmed minska handläggningstider och kostnader. Att försämra försäkringen anser vi är fel väg. Jag yrkar mot denna bakgrund avslag på reservationerna 1, 2 och 3.

I reservation 4 tar utskottets moderater, folkpartister och miljöpartist upp frågan om ersättning för de tjänster som försäkringskassorna utför åt AMF. Reservanterna anser att regeringen bör förorda att AMF skall betala den verkliga kostnaden för dessa tjänster. Det här samarbetet regleras i en

kungörelse, RFFS 1979:20. Enligt kungörelsen skall kostnaden för denna verksamhet ersättas enligt grunder som överenskommes mellan riksförsäkringsverket och AMF. Det är alltså en förhandlingsfråga för dessa parter, en fråga som riksdagen inte har någon större anledning att lägga sig i. Jag yrkar därför avslag på reservation 4.

I reservation 5 tas frågan om egenföretagarnas livränta upp. Som Rune Backlund påpekade kanske det inte rör sig om så många fall, men frågan är viktig nog ändå. Reservanterna pekar på de problem som kan uppstå om en lantbrukare tar ut medel ur skogskonto i nära anslutning till livränteprovning. Reservanterna begär att regeringen gör en översyn av reglerna.

Nu pågår, som Rune Backlund sade, på riksförsäkringsverket en översyn av reglerna om egenföretagarnas sjukpenninggrundande inkomst. Såvitt jag förstår kommer man vid denna översyn även att ta upp frågor som rör livränteprovningen. Eftersom denna översyn nu pågår och resultatet kommer att läggas fram ganska snabbt, tycker jag att vi kan avvakta denna översyn och se vad man där kommer fram till. Sedan får vi se om vi behöver gå vidare.

Fru talman! Med anledning av det anförda yrkar jag avslag på reservation 5 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 38 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag konstaterar att Nils-Olof Gustafsson refererade våra olika reservationer, men jag fann inte några särskilt bärande argument mot dem.

Vi vill inte försämra försäkringen, säger Nils-Olof Gustafsson. Men det är ingenting som säger att en försämring behöver ske, tvärtom. Vi kan i stället satsa våra resurser på dem som bäst behöver dem – nämligen de långvariga skadefallen, jag tänker då på dem som blir livsfarligt skadade – genom att höja livräntorna, genom att förslagsvis öka samordningstiden eller genom att ha avtal som ändå uppgår till 100 % i övrigt. Det skulle kanske innebära en väsentlig förbättring av försäkringen. Kan det inte föresväva Nils-Olof Gustafsson att det vore riktigare att satsa på dem som bäst behöver den ekonomiska hjälpen i stället för att strö ut de 10 % före skatt, som det handlar om, utöver sjukpenningen i dag?

Jag nämnde inte samordningstiden i mitt förra inlägg. Men det som vi föreslår är detsamma som det som den föregående arbetskadeutredningen kom fram till men som utredningen inte fick lägga fram. I den utredningen sades det, att om man skulle handla i överensstämmelse med det förslaget, skulle man under de första månaderna få bort de flesta fallen, eftersom det i de flesta fall sker en läkningsprocess. Detta förslag fick alltså inte läggas fram, men det skulle ha inneburit att ärendemängden hade minskat med 20–30 %. Det vore bättre att använda de resurser vi har på dem som bäst behöver hjälp.

Nils-Olof Gustafsson säger att en del åtgärder har vidtagits. Ja, sannerligen. Man har pumpat in mer pengar, inte mindre än 90 miljoner på bara ett par år, och antalet anställda har ökat från 800 till 1 100. Och nu kräver riksförsäkringsverket ytterligare 500 årsarbetare. Bekymrar inte den ekonomiska utvecklingen Nils-Olof Gustafsson?

Beträffande den här analysen vill jag säga följande. Nu skall utskottet

börja se över vad man där har kommit fram till. Det har också tillsatts en arbetsmiljökommission. Jag tycker nog att socialdemokraterna skapar enbart dimridåer när det gäller dessa frågor. Därmed vill jag ha sagt att jag på intet sätt förringar arbetsmiljöns betydelse och vikten av att man utreder frågor som har anknytning till den. Men tyvärr har dagens bedömning när det gäller arbetskadeförsäkringen lett till att man från arbetarskyddsstyrelsen har sagt att arbetskadelagen tyvärr inte har någon effekt när det gäller att skapa bättre arbetsmiljö. Om man godkänner 90 % av alla ansökningar är det inte något incitament till att förbättra miljön.

Vad är för resten arbetsskador och arbetssjukdomar, Nils-Olof Gustafsson? Skadorna minskar inte, säger Nils-Olof Gustafsson. Därom tvistar kanske de lärde. LO har ju drivit på så att det inte finns någon regelrätt medicinsk bedömning i många av de här ärendena. Det har i stället blivit en försäkringspolitisk bedömning, eftersom man har tagit bort läkarrepresentanterna i socialförsäkringsnämnderna. I dessa nämnder ingår i dag således representanter för arbetsmarknadens parter. De är ofta mycket benägna att yrka bifall. Det kan väl ändå inte vara så, Nils-Olof Gustafsson, att vi i dag har så förfärligt dåliga arbetsuppgifter och dåliga arbetsmiljöer att allt arbete är farligt.

Vid lagens tillkomst uttalade det dåvarande statsrådet i förarbetena: Det kan inte accepteras att sjukdomar som drabbar den försäkrade oavsett om vederbörande förvärvsarbetar eller ej skall kunna godkännas som arbetsskada. Det är faktiskt precis vad som händer i dag, eftersom man godkänner så gott som varje förslitningsskada. Det är skador som Nils-Olof Gustafsson och jag mycket väl skulle kunna ådra oss även om vi bara låg hemma på våra soffor. Det är således inte medicinskt bevisat.

Det är tråkigt att en i alla fall riktig lagstiftning har urartat på det här sättet. Jag hoppas att ekonomiska skäl kommer att göra att ni till slut besinnar er och genomför en ordentlig utredning om arbetskadeförsäkringens framtid. Satsa pengarna där de behövs, Nils-Olof Gustafsson. Då är vi moderater med på det. Vi ställer oss dock inte bakom det monster till försäkring som arbetskadeförsäkringen i dag har urartat till att bli.

Anf. 39 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Fru talman! Arbetskadeförsäkringen och dess hantering har debatterats flera gånger här i kammaren och det är väl dokumenterat, det kan jag hålla med om. Jag vill också hålla med Nils-Olof Gustafsson när han säger att vi måste slå vakt om arbetskadeförsäkringen och dess betydelse. Om man skulle ta bort arbetskadeförsäkringen eller försämra den, skulle det få katastrofala följder.

Jag förstår emellertid dem som vill ta arbetskadeförsäkringen ifrån arbetstagarna, eftersom den belastar en del av de sociala avgifter som företagen betalar. Det skulle vara ett bra sätt att slippa undan att betala, och liksom räkna med att arbetsmiljö och arbetsskador inte hänger ihop. De hänger intimt samman, och det finns det dokumentation på. Det finns också utländsk dokumentation från länder där man inte har arbetskadeförsäkringar. Arbetsskadorna blir inte färre för att man inte har någon försäkring. Att säga att man skulle få färre arbetsskador om man tog bort arbetskadeförsäk-

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Arbetskadeförsäkringen

ringen är att försöka slå blå dunster i ögonen på folk. I denna fråga är vi helt överens.

Vi borde också kunna vara överens om att man inte kan acceptera de långa handläggningstiderna i dag. Jag saknar att det i betänkandet inte finns någon målsättning beträffande hur lång tid det skall få ta från det att man anmäler en skada tills ersättning utgår. Eftersom vi förra året – även om det var i slutet av året – fattade ett beslut och gav regeringen i uppdrag att göra en analys, trodde jag i min enfald att man samtidigt skulle ha någonting att komma med i det här betänkandet. Det finns inte i dag någon riktig analys, trots att vi begärde det. Kommer det någon analys, arbetar man över huvud taget med det här? Det tycker jag också är viktigt.

Anf. 40 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! Jag välkomnar det initiativ som Nils-Olof Gustafsson presenterade när han sade att han var beredd att låta oss i utskottet få en rapportering om vilka resultat man kommit fram till i analysarbetet. Jag upplever att arbetskadeförsäkringen och utvecklingen på det området är en av de viktigaste frågor som vi har att hantera i socialförsäkringsutskottet under det närmaste året. Det gäller särskilt med tanke på att vi rör oss med mycket stora kostnader, både när det gäller kostnaden för själva försäkringen och för administrationen. Det vore därför naturligtvis mycket värdefullt om vi snabbt kunde få en sådan rapportering. Jag gläds därför åt det initiativ som Nils-Olof Gustafsson säger sig vara beredd att ta här.

När det sedan gäller egenföretagarna hänvisar Nils-Olof Gustafsson till att han under hand har inhämtat att man i det arbete som pågår i riksförsäkringsverket också skall komma in på livräntorna. Vi är emellertid litet luttrade på den punkten. Vi har nämligen tidigare fått preliminära besked om att man i ett arbete också skall se på kringliggande områden och effekter. När vi sedan har fått slutresultatet har det ofta visat sig att man inte har fått med det, eftersom man inte har haft ett direkt uppdrag att titta på det. Vi har därför tagit det säkra före det osäkra och i en reservation sagt att det borde ingå i arbetsuppgifterna att också ta fram redovisning av hur man skulle kunna ändra reglerna för att få en bättre anpassning till livräntorna. Förhoppningsvis når denna debatt och vår reservation dem som sitter och arbetar, så att de känner ett, om inte annat, moraliskt tryck att se till att få den här frågan löst.

Anf. 41 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Nils-Olof Gustafsson säger att vi inte får glömma bort att många har fått en god ekonomisk kompensation. Nej, vi skall självfallet inte göra det, Nils-Olof Gustafsson. Vi får emellertid inte heller glömma bort alla de människor som väntar på besked och den oro och den förvärring av skador och sjukdomar som det kan innebära.

Jag tror att det var Karl-Erik Persson som sade att man kan få vänta uppemot fyra år. Det är oförsvarligt att ha så långa väntetider. De elva månader som vi talade om i utskottet var ett genomsnitt. Ett genomsnitt är ju alltid ett genomsnitt. Vi kan faktiskt inte räkna med den siffran, Nils-Olof Gustafsson.

Riksförsäkringsverket säger att även om man får nya tjänster så hjälper det

inte, eftersom ärendemängden bara ökar. Riksrevisionsverket säger att den rationalisering som man ändå har gjort, är vad man kan göra med det här systemet. Trots detta säger ni från majoritetens sida att det får räcka med de insatser som har gjorts. Vi vet alla i denna kammare att det inte hjälper. Vi kommer inte att klara detta. Det måste till andra insatser. Därför har vi från folkpartiets sida begärt att man skall göra en förutsättningslös översyn.

Det är litet konstigt att man inte försöker väga in arbetsmiljöaspekterna i en översyn och att man inte ser till rehabiliteringsinsatserna. På vilket sätt skall försäkringskassorna klara av dem? Skall man exempelvis också få arbetsskadeersättning vid olycksfall under färd till eller från rehabiliteringsstället? Nils-Olof Gustafsson, är inte detta oerhört viktiga frågor som vi borde ta seriöst på, i stället för att bara säga att vi kan lägga dem åt sidan, eftersom de inte är intressanta.

Sedan vill jag säga några ord om de utredningar som försäkringskassan gör åt AMF. Det finns en kungörelse. Jag kan dock inte alla de siffror som Nils-Erik Gustafsson räknade upp här. Däremot är jag av den uppfattningen att det faktiskt finns en sådan överenskommelse. AMF skall betala detta. Jag tycker därför att det är litet konstigt att vi inte från riksdagens sida kan säga att det är en självklarhet att AMF i denna akuta situation skall ersätta de utredningar som försäkringskassan gör. Är inte detta en självklarhet?

Rune Backlund fick svar beträffande den analys som regeringen skall göra och det initiativ som Nils-Olof Gustafsson skall ta. Det hade varit mycket bra om det svaret hade kunnat komma i utskottet och det hade stått i betänkandet att ett enigt utskott tycker att vi snarast skall få en sådan analys. Jag inbillar mig – även om det kanske är förmätet att göra det – att ett uttalande från ett enigt utskott tar mycket bättre än ett uttalande från en begränsad del av ett utskott.

Anf. 42 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Sigge Godin tog upp den överenskommelse som faktiskt finns mellan riksförsäkringsverket och AMF om att reglera de här kostnaderna. Det är en överenskommelse som finns, och det är bara en förhandlingsprodukt som skall till. Vi har redovisat det, och vi har också noterat att riksförsäkringsverket definitivt inte tycker att man har för mycket pengar, medan jag tror att AMF har det ganska hyggligt ställt. Jag tycker att det borde vara ganska lätt att klara ut den här frågan. Det handlar om två fullvärdiga parter, och det finns en överenskommelse att förhandla kring. Då tycker jag inte att riksdagen skall springa med pekpinnar i onödan och vara överklok.

Till Gullan Lindblad: Naturligtvis oroar den ekonomiska utvecklingen inom arbetskadeförsäkringen oss alla – det är ingen tvekan om det. Jag skall dock erkänna att det som kanske oroar mig mer är att antalet arbetsskador och arbetssjukdomar ökar. Jag tror att ni oroar er mer för ärendebalansens ökning, kostnaderna för försäkringen osv. och därför kanske inte oroar er tillräckligt för det som är grundorsaken till den här ökningen beträffande både balanser och kostnader, nämligen att antalet arbetskadefall ökar.

Gullan Lindblad sade något som jag uppriktigt måste säga stötte mig litet grand. Hon talade om den "gökunge" som arbetskadeförsäkringen är enligt

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Arbetskadeförsä-
ringen

hennes uppfattning. Hon sade att det hade blivit en tummelplats för facket – ungefär så uttryckte hon sig, och det skulle då handla om fackets aktiviteter i socialförsäkringsnämnderna, de nya organ där vi skall reglera de här frågorna. Jag fick för mig att detta var i motsats till den ordning som gällde när läkarna satt med.

Jag tror inte att den medicinska bedömningen på något sätt är sämre nu än när läkarna var med vid beslutstillfället. Det är min erfarenhet, utifrån att ha suttit med i en socialförsäkringsnämnd sedan de tillkom. Det är åtskilliga gånger som ett ärende får bordläggas och återremitteras, just därför att vi skall få en bättre medicinsk bedömning än den som finns med första gången. Jag tycker att underlaget successivt har blivit bättre och bättre, och jag vågar påstå att det är bra i vår nämnd nu och att bedömningarna görs på en säker medicinsk grund.

Vad som har tillförts är kunskap om arbetsmetoder, arbetsmiljöer och sättet att vara, så att man nu kan ta ställning utifrån ett mycket bredare underlag än tidigare. Då är det väl inte så underligt om antalet godkända fall har ökat. Det tycker jag är ganska naturligt, eftersom kunskapen om hur det ser ut på arbetsplatserna har blivit större. Jag förstår inte heller varför man måste ond göra sig över att det har blivit så. Jag tycker kanske att det finns anledning att också reflektera något över det måhända orättvisa som har funnits i den bedömning som gjorts tidigare, när man inte har haft möjlighet att ta hänsyn till sådana här aspekter.

När man hör på debatten får man intrycket att om de drabbade inte får rätt i att det handlar om en arbetsskada, då skulle ingen ersättning utgå. Men dessa människor är ju sjuka, och det skulle under alla förhållanden utgå sjukpenning, förtidspension osv. Då är det väl rimligen mellanskillnaden som man skall se på när man laborerar med dessa höga siffror.

Sedan kan jag inte inse att det skulle bli någon avgörande skillnad i de här frågorna om privata försäkringsbolag skulle göra bedömningarna och privata försäkringsanställda jobba med dessa frågor i stället för de som nu jobbar på försäkringskassorna. Det begriper jag helt enkelt inte. Det innebär ju bara att man flyttar över jobb från ett ställe till ett annat.

Det sägs att det inte görs tillräckligt och att människor sitter med armarna i kors. Men jag tycker att det har gjorts en hel del för att komma till rätta med balanserna, och jag upprepar gärna än en gång att vi måste göra det, eftersom det är otillständigt med dessa långa väntetider. Många av åtgärderna börjar verka först nu, och det är inte i något sammanhang särskilt vällovligt att bara pumpa in nya resurser utan att se på hur de används.

Anf. 43 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Nils-Olof Gustafsson säger att det inte har blivit full effekt av åtgärderna ännu. Det är riktigt, men man skall samtidigt väga in att riksförsäkringsverket säger att insatserna inte kommer att räcka. Och riksförsäkringsverket säger också att rationaliseringar har gjorts så långt det går.

Jag vet att Nils-Olof Gustafsson är en mycket trygg person, men det förvånar mig faktiskt att han har fått hela den socialdemokratiska gruppen att

vara lika trygg och sitta med armarna i kors – som vi tycks vara överens om att vi skall uttrycka det.

Överenskommelsen med AMF finns. Och om en överenskommelse finns är det också en självklarhet att den skall följas, och då skall pengarna betalas ut, speciellt när riksförsäkringsverket saknar medel, som Nils-Olof Gustafsson säger. Man skall alltså få ersättning när man har gjort rejäla utredningar.

Sedan vill jag fråga: Vore det inte rimligt utifrån arbetsmiljöaspekter att arbetsskadeförsäkringen fick vara ett incitament och att reella rehabiliteringsinsatser från försäkringskassans sida kunde vara viktiga, att hela problematiken kunde ses över i en förutsättningslös utredning? Skulle ni ändå inte kunna börja tänka i de termerna, så att vi kanske kan komma en bit på väg i nästa debatt i den här frågan?

Anf. 44 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Nu fick Nils-Olof Gustafsson epitetet "trygg" – jag hade antecknat att han var tålmodig och trots allt ganska nöjd. Detta är kanske kännetecknande för honom.

Men det oroar mig att Nils-Olof Gustafsson sitter här och väntar på olika utredningar som sedan länge har lagt fram sina förslag eller utredningar som nyligen har tillsatts. Det gäller t.ex. rehabiliteringsutredningen, som väl skall komma i dagarna.

Jag håller med Nils-Olof Gustafsson om att det oftast rör sig om sjuka människor. Men det är detta som bekymrar oss reservanter så mycket. Dessa människor tillåts ju att gå i månader och år – ända upp till fyra eller sex år kan det dröja innan ett ärende är slutligt avgjort i försäkringsöverdomstolen – medan de under tiden knappast får någon som helst rehabilitering. Detta oroar mig. Det gäller framför allt de sjuka människorna, men det är också samhällsekonomiskt vansinne att i stället för att ge dessa människor rehabilitering passivisera dem och tvinga dem gå sjukskrivna, därför att ärendena inte är avgjorda och kassans resurser inte räcker till.

Jag sade att detta var en tummelplats för facket, och jag står för det. Det är ingen hemlighet att LO har varit oerhört starkt pådrivande, inte minst på socialdemokratin, i den här frågan, och det är därför som man inte har vågat ta itu med snedutvecklingen beträffande arbetsskadelagen – utvecklingen har gått fel.

Tyvärr är det inte rent arbetsmedicinska bedömningar som görs i dag utan försäkringspolitiska. Detta har vi en expertpanels ord på. Den samlades i Stockholm häromåret, och då var verkligt sakkunniga tämligen eniga om att det inte är arbetsmedicinska bedömningar som sker utan att det har blivit fråga om försäkringspolitiska.

Nils-Olof Gustafsson påstår att det har skapats bredare underlag för beslut. Men i mina kontakter med mina f.d. arbetskamrater på försäkringskassorna har jag faktiskt fått höra att det är tvärtom. Man anser i dag att det är tämligen meningslöst att göra långa och utförliga arbetsmiljöutredningar. 85–90 % av ärendena godkänns ändå oavsett vilket underlag som föreligger. Detta är orimligt!

Jag hoppas att Nils-Olof Gustafsson kommer att bli litet mera otålig och att finansministern skall se över detta ärende. Jag är övertygad om att Nils-Olof

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Arbetsskadeförsäkringen

Gustafsson nog får tycka som hans socialdemokratiska kamrater gör i den motion som vi nu behandlar. Motionärerna hävdar att stora grupper löntagare redan i dag genom avtal har tillförsäkrats en full ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom. Mot den bakgrunden begär motionärerna en översyn av arbetskadeförsäkringen. Motionärerna håller alltså med oss reservanter. Det borde vara ett litet observandum för utskottsmajoriteten.

Anf. 45 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag tar inte ansvar för vad varje partivän till mig tycker. Den motion som vi nu behandlar tycker jag är felaktig. Motionen har inte heller rönt någon förståelse i utskottsbehandlingen. Utskottsmajoriteten har avstyrkt den med samma glada själ som en hel del andra motioner från den socialdemokratiska sidan.

Jag tycker att vi måhända kan lämna därhän vilken typ av personlighet jag har, dvs. om jag är trygg eller otrygg i min tillvaro. Det hör inte riktigt hit. Det är inget man kan göra något åt heller. Jag är som jag är.

Sigge Godin sade att arbetskadeförsäkringen är ett incitament för skadeförebyggande åtgärder – och det är precis vad jag försökte säga i mitt första inlägg och som vi är rädda om. Det är därför som vi så envetet slår vakt om den arbetskadeförsäkring vi har. Det är viktigt att arbetskadeförsäkringen även har ett syfte i det förebyggande arbetet.

Ingen som håller på med dessa frågor kan vara tillfreds med handläggningstiderna och väntetiderna. De är för långa. Vi som håller på med detta vet att de åtgärder som har satts in och kommer att sättas in kommer att ta tid. Det tar tid, men utvecklingen kommer att vända även i det här fallet.

Jag tycker att Gullan Lindblads syn på de fackliga ledamöternas arbete i socialförsäkringsnämnderna är orättvis. Jag har ofta tillfälle att överlägga med dessa kvinnor och män. Det är ett mycket engagerat gäng som lägger ned ett stort arbete på sina uppdrag i nämnderna. De har naturligtvis de försäkrades och medlemmarnas bästa för sina ögon. Många skulle nog arbeta på samma sätt som dessa ledamöter gör och hävda sina intressen och bjuda på de stora kunskaper de har om hur det ser ut på arbetsmarknaden.

Vi måste vara överens om att vi skall korta ned handläggningstiderna och effektivisera handläggningen. Det är klart att vi inte kan komma överens om åtgärderna. Moderaterna vill ju försämra försäkringen. Gullan Lindblad sade att de flesta fallen genom ökad samordning skulle försvinna. Ja, det gäller de fall som skall behandlas men inte de fall som inträffar.

Vi socialdemokrater vill komma åt detta genom att göra försäkringsapparaten effektivare och förbättra handläggningen på olika sätt. Får vi ned antalet skador får vi också ned balanserna och kostnaderna. Då kan finansministern, som Gullan Lindblad oroar sig för, också känna sig på bättre humör. Men främst får vi en minskning av antalet människor som drabbas av skador och sjukdomar på sina arbetsplatser och får lida för det. En satsning på arbetsmiljöer och rehabilitering måste vara rätt väg för att komma till rätta med detta, inte att försämra försäkringen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 1.)

Kammaren övergick till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 3 om medborgarskapsfrågor.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Medborgarskapsfrågor

*Medborgarskaps-
frågor*

Anf. 46 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag skrev redan i fjol en motion angående medborgarskapsfrågor. Under årets motionsperiod följdes den motionen upp av ännu en motion. Jag fick även Olle Aulin att skriva på denna motion.

Vi hade fått uppfattningen att många människor som just fått svenskt medborgarskap ville ha något bevis på sitt medborgarskap förutom det brun-gråa brev som man får i dag. Vi ansåg att man ute i kommunerna borde t.ex. en gång om året kunna anordna någon form av ceremoni, så att människor som blivit svenska medborgare skulle kunna känna på samma sätt som i andra länder. I t.ex. USA, Australien, Canada och Storbritannien får man delta i en ceremoni när man får sitt nya medborgarskap.

När denna fråga debatterades förra året hade man i utskottet tyvärr inte läst igenom motionen. När utskottet motiverade sitt avstyrkande sade man att det skulle kosta för mycket för kommunerna att genomföra ett sådant arrangemang. Jag vill då påpeka, fru talman, att vi i vår motion skrev att detta skulle vara ett frivilligt åtagande dels för kommunerna, dels för de nya svenska medborgarna. Vi har svårt att förstå varför socialförsäkringsutskottet inte kan tillstyrka denna, som jag menar, ytterst rimliga begäran att åtminstone förorda en högtidlighet. Man skriver i betänkandet att kommunerna har möjlighet, om de så finner lämpligt, att anordna en högtidlighet. Jag tycker att det är bra att den möjligheten finns.

Men jag kan inte förstå – och, fru talman, säkert många med mig – varför socialförsäkringsutskottet eller riksdagen inte kan göra ett uttalande om att det är bra att kommunerna kan förorda en sådan högtidlighet för nyblivna medborgare i Sverige. Det är frivilligt för kommunerna, och det är frivilligt för de nya svenska medborgarna. Varför vill ni inte stå bakom ett sådant uttalande? Ett sådant uttalande skulle innebära ett stöd för kommunerna, men framför allt tror jag att de som har blivit nya medborgare i Sverige skulle uppfatta det som positivt om Sveriges riksdag ställde sig bakom ett sådant uttalande.

Anf. 47 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Det är ju så, som Sten Andersson i Malmö säger, att det är frivilligt för kommunerna att anordna en högtidlighet för de kommuninvånare som beviljats svenskt medborgarskap. Jag vill också påpeka för Sten Andersson att utskottet har ställt sig positivt till förslaget och uttalar i sitt betänkande: "Utskottet vill dock erinra om att kommunerna har möjlighet, om de så finner lämpligt, att anordna en högtidlighet för sådana kommuninvånare som beviljats svenskt medborgarskap." Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

*Medborgarskaps-
frågor*

Anf. 48 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag har noterat och refererat utskottets betänkande, men min fråga är denna: Varför kan inte socialförsäkringsutskottet initiera ett riksdagsuttalande med innebörden att riksdagen anser att det vore positivt att kommunerna medverkade till en högtidlighet för de människor som blir nya medborgare i Sverige? Det skulle fortfarande vara frivilligt, men jag tror att ett riksdagsuttalande skulle vara ett litet tryck på kommunerna. Framför allt tror jag att det skulle ge en större självkänsla hos de människor som blir medborgare i Sverige, om man mot bakgrund av ett uttalande av riksdagen hade möjlighet att anordna en sådan här ceremoni.

Anf. 49 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Det här handlar också om den kommunala självstyrelsen, kommunernas rätt att själva besluta om sina egna högtidligheter. Jag tycker ändå att utskottet har uttalat sig positivt till kommunernas möjligheter att anordna sådana här högtidligheter.

Anf. 50 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Även den som bara med ett öra har lyssnat på den här debatten har fått klart för sig att jag icke på något sätt har förespråkade någon form tvång. Däremot anser jag att ett uttalande från riksdagen i denna fråga hade haft stor dignitet. Framför allt tror jag att många människor som blir medborgare i Sverige skulle se det som en stor förmån att Sveriges riksdag gjorde ett uttalande i denna fråga.

Jag vill, fru talman, återigen betona att det inte finns något i min motion som säger att detta skulle vara en tvingande verksamhet vare sig för kommunerna eller för de människor som blir medborgare i Sverige.

Anf. 51 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Jag tycker att utskottet har sträckt sig så långt som det är möjligt i sin positiva skrivning utan att därför trampa kommunernas självstyrelse på tårna.

Anf. 52 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Det är möjligt att min fattningsförmåga är begränsad, men vad skulle det innebära för negativt, Maud Björnemalm, dels för kommunerna, dels för nya svenska medborgare att riksdagen ställde sig bakom ett uttalande att man önskade att kommunerna i de fall där detta ansågs möjligt arrangerade en ceremoni för nya svenska medborgare? Det handlar icke på minsta sätt om något som helst tvång för någon som helst kommun. Jag tycker att det försvar för utskottets ställningstagande som Maud Björnemalm här i dag åberopar faktiskt är ganska dåligt.

Anf. 53 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Riksdagen brukar inte använda pekpinna till kommunerna.

Anf. 54 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Nu går jag kanske något ifrån frågan, men den senaste repliken från fru Björnemalm saknade grund, för om det är något som riksdagen blir beskylld för så är det just för att använda pekpinar.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 1.)

Beträffande socialutskottets betänkande 3 konstaterade förste vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera trafikutskottets betänkande 1 om trafiksäkerhet och trafikföreskrifter.

Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter

Anf. 55 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Riksdagsbeslutet om särskild skyddsanordning för barn i bil tyckte vi i vpk var en framgång. Nu gäller det att följa upp att bilar och sådan utrustning också kan användas på ett säkert och enkelt sätt. I vpk-motionen T404 tar vi upp brister som vi menar måste åtgärdas.

Utskottet framhåller i betänkandet det angelägna i att de särskilda skyddsanordningarna för barn utformas så, att de kan anpassas till sätena och bilbältena i olika bilar. Det är bra att utskottsmajoriteten gör detta uttalande, men jag tycker inte att det är tillräckligt. Vpk menar att vi behöver ställa krav på dem som tillverkar skyddsutrustningen och på biltillverkarna, så att alla bilar fr.o.m. 1989 års modell som säljs i Sverige har sådana riktiga fästen som vi har efterlyst.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationen, som handlar just om den här frågan.

Anf. 56 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Låt mig börja med att konstatera att den negativa trend som rått under flera år på trafiksäkerhetens område nu tycks vara bruten. Antalet dödade och skadade i trafiken minskar nu ordentligt. Även om man naturligtvis skall vara försiktig i tolkningen av statistiken över några få år, så tycks den positiva utvecklingen fortsätta. Det är glädjande. De mätningar som gjorts av statens väg- och trafikinstitut visar också att utvecklingen mot allt högre hastigheter på vägarna har brutits. Hastigheten minskar, och det är positivt från trafiksäkerhetssynpunkt.

I betänkande nr 1 från trafikutskottet har ett tjugotal motionskrav behandlats, krav i motioner från den allmänna motionstiden. Utskottet är enigt på alla punkter utom en, där vpk har reserverat sig. Jag skall därför begränsa mig till denna reservation.

I korthet kräver vpk en standardisering av såväl fästena i bilarna som skyddsanordningarna samt att krav införs på att alla bilar av 1989 års modell och senare års modeller skall vara försedda med fästen för fastsättning av de särskilda skyddsanordningarna för barn.

Till dessa krav skall man då notera att de flesta bilbarnstolar och

skyddsanordningar som säljs, hyrs eller lånas ut fästes i bilbältena, och eftersom bilbältena enligt trafiksäkerhetsverkets föreskrifter skall ha en ordentlig hållfasthet tycker utskottet att detta är tillfredsställande ur trafiksäkerhetssynpunkt.

De allra flesta moderna barnstolar är lätta att montera och ger betydligt bättre skydd än äldre modeller. De äldre modeller av bilstolar som lanserades på 60-talet var ju rätt klumpiga och svåra att montera. Tyvärr används en del av dessa ännu av barnfamiljerna. Men de stolar som tillverkas under 80-talet är lätta att montera och betydligt lättare att använda än äldre modeller. Det är en utveckling som drivits fram bl.a. med hjälp av de svenska biltillverkarna och tillverkarna av bilbarnstolar.

Slutligen bör noteras att användningen av bilstolar för de minsta barnen har ökat snabbt under de senaste åren. Nu används stolar till nära 90 % vid färd i bil, och den siffran stiger. Det tycker jag är ett gott betyg på den information som bl.a. TSV och NTF gett för att öka trafiksäkerheten för barnen i våra bilar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 57 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Vi i moderata samlingspartiets grupp i trafikutskottet har skrivit ett särskilt yttrande till trafikutskottets betänkande gällande just AB Svensk Bilprovning. Vi framhåller starkt att Svensk Bilprovning i stigande omfattning bör utöva sin verksamhet mer marknadsanpassat. Vi har tidigare i andra sammanhang framfört krav på att Svensk Bilprovning skulle ändra sina bestämmelser för besiktning av bilar. Vi har föreslagit att nya bilar skulle kontrollbesiktigas första gången efter tre år, andra efter fem år och därefter årligen. Detta skulle medföra en betydande lättnad för verksamheten vid AB Svensk Bilprovning, och vi förväntar oss fortfarande att någonting skall hända i den riktningen. Till Svensk Bilprovnings båtnad skall jag här referera vad tidningen Motor i sin senaste ledare har skrivit i denna fråga.

”För personbilar av 1984 års modell som inställdes till sin första kontrollbesiktning under 1986 varierade användningstiden från 10 till 41 månader. De nu tillämpade reglerna innebär att bilar kallas in till besiktning betydligt tidigare än vad som varit avsikten med reglerna. Detta förhållande har i olika sammanhang tagits upp med Svensk Bilprovning och Trafiksäkerhetsverket. Nu har Svensk Bilprovning i en skrivelse till Trafiksäkerhetsverket begärt en ändring av reglerna. Bolaget föreslår att om den första inställelseterminen infaller under de första 1½ åren efter det att fordonet togs i bruk behöver det inte besiktigas under den inställelseterminen. Det här förslaget innebär att mellan 30 000 och 40 000 bilar får sin första besiktning senarelagd ett år. Genom att välja 1½ år som gräns kommer de äldsta fordonen i de undantagna gruppen att kallas till sin första kontrollbesiktning i slutet av den 29 månaden efter det fordonet tagits i bruk. Besiktning kan sedan äga rum före tre års ålder.”

Detta är alltså ett steg som vi från moderat sida betraktar som ett steg i rätt riktning, och vi är tacksamma för detta initiativ. Vi har emellertid föreslagit att Svensk Bilprovning skulle få en i och för sig välgörande konkurrens om man tillät privata företag att besiktiga bilar. Vi har närmast de auktoriserade

bilverkstäderna för de olika bilmärkena i åtanke. De kunde besiktiga bilarna vid de regelbundna kontrollservicetillfällen som påbjuds vid köp av nya bilar. Detta skulle ge en betydligt bättre marknadsanpassning för Svensk Bilprovning. Vi räknar med att så småningom få vidgad förståelse för detta förslag.

Jag har under dagens lopp fått påstötningar från riksdagsmän som hävdar att det här i Stockholmsområdet kan ta ända upp till fyra månader innan bilen blir kontrollbesiktigad. Det måste i all rimlighet vara alldeles för lång tid!

Jag vill också i detta sammanhang framhålla att det inte bara är själva besiktningkostnaden som drabbar bilägare. De långa väntetiderna och omöjligheten att i tillräcklig grad styra besöken individuellt gör att många måste ta ledigt från sitt arbete på för- eller eftermiddagar, vilket också är en betydande kostnad för den enskilde bilägaren.

Jag hoppas att Svensk Bilprovning beaktar dessa synpunkter bl.a. med stöd av det särskilda yttrande som vi moderater har gjort, i vilket vi betonar önskvärdheten av att kvällsöppethållande i ökad utsträckning tillämpas vid de mest trängda bilprovningsstationerna.

Jag har, fru talman, inget vidare yrkande i denna fråga.

Anf. 58 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! Jag vill anknyta till motionen T433 som handlar om etablering av en bilprovningsstation i Årjäng och Torsby. Som framgår av motionen har invånarna i Torsby ca 4 resp. 7 mil och i Årjäng ca 5-7 mil till närmaste bilprovningsanläggning. Kostnaderna för inställelse till kontrollbesiktning blir därför orimligt höga, bl.a. på grund av förlorad arbetsförtjänst och dryga resekostnader. Detta är högst otillfredsställande.

Bilägarna är ju skyldiga att föra bilen till kontrollbesiktning. Svensk Bilprovning är ett monopolföretag. Detta förhållande gör att fordonsägarna inte har något alternativ utan måste inställa sig på en anläggning som i dessa fall ligger långt från hemorten.

Jag har som kommunalråd i Årjäng på nära håll sett de stora olägenheter som blir följderna av att det saknas bilprovningsanläggning i kommunen. Från kommunens sida har vi också vid flera tillfällen uppvaktat Svensk Bilprovning med begäran om etablering i Årjäng. Detta har ännu inte lett till något resultat. Från kommunens sida har vi betonat betydelsen av att en etablering kommer till stånd. Våra invånare har dryga kostnader vid inställelse till besiktning, och vi har ansett det vara dålig service från Svensk Bilprovningens sida att inte ha någon anläggning i kommunen.

Kommunen har i övrigt satsat mycket på förbättrad service i form av skolor, sjukhus, kommunikationer m.m., och kommunen är också inne i en positiv utveckling där industrier etablerar sig, servicenäringar ökar och stora resurser satsas på att bredda serviceutbudet. Både stat och landsting har på ett verksamt sätt bidragit till den positiva utvecklingen.

Utvecklingen har också lett till en befolkningsökning under de senaste två åren. Även fordonsparken har ökat. Det är därför en självklarhet att även Svensk Bilprovning etablerar sig i kommunen. Det finns en mycket stor opinion från både näringslivet, organisationer och enskilda för en etablering. Svensk Bilprovning har beräknat besiktningunderlaget för en bilprovningsanläggning i kommunen till ca 6 500 fordon och anför att kriteriet för en

etablering på ny ort är att nyttan för samhället, dvs. samhällsbesparingen, når ungefär samma storlek som bolagets merkostnader för stationen. Underlaget i Årjäng för en ny anläggning blir 6 500–7 000 fordon per år. Man räknar med att dessa fordon får färdas 12–14 mil vid varje besiktningstillfälle och att fordonsägarna tvingas att ta ledigt från arbetet, vilket också är en betydande kostnad. I allra högsta grad är det samhällsekonomiskt motiverat med en etablering. Även ur regionalpolitisk synvinkel är en sådan etablering riktig. Dessutom är väntetiderna långa, vilket antytts tidigare, vid de anläggningar dit kommuninvånarna har att åka för att få bilarna besiktigade.

Jag har nu redovisat en del förhållanden som gäller Årjängs kommun. I allt väsentligt gäller dessa förhållanden också för Torsby.

Fru talman! Med stöd av vad jag anfört här anser jag att bilprovvningsanläggning skall etableras i Årjäng och Torsby. Därför vill jag ansluta mig till det särskilda yttrande som Anna Wohlin-Andersson och Eva Rydén har avgivit i detta ärende.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 1.)

Kammaren övergick till att debattera jordbruksutskottets betänkande 1 om jordförvärvslagen.

Jordförvärvslagen

Anf. 59 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Fru talman! Inom svenskt lantbruk pågår en diskussion om avreglering. Inom några få år skall vi förhoppningsvis föra en ny jordbrukspolitik.

Hur denna jordbrukspolitik kommer att vara utformad är i dag svårt att säga, men med all säkerhet kommer den att innebära stora omställningar för svenskt lantbruk.

Hur jordbrukspolitiken kommer att påverka fastighetsmarknaden är kanske ännu svårare att bedöma. Just i dag råder i alla händelser stor oro inom lantbrukarkåren. Vi märker detta genom att generationsskiftena är svåra att genomföra. Vi vet också att det i dag råder ett ganska stort utbud av jordbruksfastigheter, beroende på den oro för framtiden som nu präglar näringen.

En av de frågor som påverkar jordbrukspolitiken – det finns många sådana – är jordförvärvslagstiftningen. En övergripande fråga är inskränkningarna i rätten att förvärva jordbruks- och skogsmark.

Jordförvärvslagen är en av de lagar som kraftigast inskränker äganderätten till mark. Trots att under senare år lagen liberaliserats, stadgas fortfarande att staten, genom lantbruksnämnden, skall bestämma vem som skall få köpa jordbruks- eller skogsmark. Dessutom förbehåller sig staten rätten att bestämma en övre prisgräns.

Enligt moderata samlingspartiets mening bör en enskild persons möjlighet att köpa jordbruksfastighet inte begränsas – av olika skäl. Det starkaste skälet är att de jordbrukare som har allt sitt kapital nedlagt i fastigheten i dag kan tvingas acceptera att staten skänker en del av detta till köparen på grund

av förvärvstillståndsprövningen enligt jordförvärvslagen. Vi säger att ett avskaffande av jordförvärvslagstiftningen för enskilda personer skulle ge jordbrukarna en automatisk kompensation för lönsamhetsminskningen inom jordbruket genom att säkra deras fastighetskapital via en fri prisbildning. Vi tror också att möjligheten att förvärva jordbruksfastigheter skulle vitalisera landsbygden. Den skulle berikas med nya grupper av människor. Valfriheten och den fria avtalsrätten måste prägla förhållandet mellan säljare och köpare och prismetanismen tillåtas att styra priset.

Vi drar dock en klar gräns vid enskilda, fysiska personer. För juridiska personer anser vi fortfarande att det finns orsak att ha förvärvsprövningen kvar. Detta är jag beredd att vidare utveckla senare om det behövs.

Historiskt sett är vår nuvarande jordförvärvslag ganska ung. Före generaldirektören Widén fick i uppdrag att göra en utredning och översyn av jordförvärvslagen. Han lade fram ett förslag. Regeringen lade fram en proposition, som tog bort i stort sett hälften av Widéns förslag. Under mangelingen i jordbruksutskottet tog man bort hälften av det som var kvar.

Enligt min bedömning är man nu återigen, inte minst från den socialdemokratiska sidan, beredd att glida tillbaka till den jordförvärvslagstiftning vi hade i utgångsläget. I utskottsbetänkandet säger man nämligen att man är beredd att göra en utvärdering – redan efter ett à två år! Man säger att prisstatistiken visar att priserna har stigit. Vi har konstaterat att de gjorde det under det första halvåret. Det skedde med utskottets goda minne, för redan när vi fattade beslutet insåg vi att det fanns ett uppdämt behov på marknaden och att priskurvan skulle stiga.

Man vill nu gå vidare och villkora bosättning och brukning, och vi är på väg in i, som vi bedömer det, ett tvångs- och regleringssamhälle. Fortfarande kommer då Sveriges lantbrukare och ägare till Sveriges lantbruk att utsättas för tyckande.

Naturligtvis vill vi ha folk boende på landet, men vi vill gå stimulansvägen. Vi vill ha bättre kommunikationer, bättre vägar, en annorlunda utformad skattepolitik, sociala satsningar – barntillsyn, skolor osv. – en glesbygdspolitik som verkligen lägger grunden för bostadsbyggande, skolor, handel, osv.

Vi hävdar att i det här läget fordras en helhetssyn. Tvångslagar och villkorlagar löser inte problemen. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till den reservation som vi har fogat till betänkandet.

Så några ord om ett särskilt yttrande som folkpartiet och moderata samlingspartiet har fogat till betänkandet.

En företagare har råkat i en svår ekonomisk situation och tvingats att sälja sitt företag. Det är ganska svårt att rekonstruera handläggningen av ärendet i de olika instanserna, men de handlingar som har lämnats till utskottet tyder på att brister i handläggningen förmodligen har skett. Den drabbade har förklarat sig beredd till förlikning, och då anser vi att regeringen bör uppta nya förhandlingar med företagaren.

Låt mig bara säga så här, ur rent mänsklig synpunkt: Om man är strängt formell, byråkratisk och okänslig för människorna, då kan man naturligtvis handla som utskotts majoriteten. Om man har motsatt inställning och vill göra en generös bedömning, då följer kammaren vårt särskilda yttrande.

Anf. 60 BENGT ROSÉN (fp):

Fru talman! Regeringen tillsatte hösten 1986 en ensamutredare som på kort tid lade fram ett förslag till förändring av jordförvärvslagen. Även om utredaren gjorde ett förtjänstfullt arbete, kritiserade vi från folkpartiet detta förfarande och framhöll att det borde ha getts tid för en allsidig utvärdering av i vilken omfattning 1979 års jordförvärvslag uppfyllt de mål som ställts upp. Vi kunde påvisa att två av målen, nämligen att "stärka sambandet mellan ägande och brukande" och att lagen skulle "stå i överensstämmelse med de regionalpolitiska strävandena", inte hade uppnåtts. Under den tid lagen varit i kraft har antalet arrenden ökat och landsbygden avfolkats. Vi var benägna att tro att en utvärdering skulle ha påvisat att de uppsatta målen bättre skulle ha uppnåtts utan jordförvärvslag, genom att vi då fått ett större utbud av fastigheter. Nu behålls många fastigheter vid generationsväxlingar i dödsbon eller som delägda därför att delägarna vid försäljning riskerar att få avslag på förvärvsansökan å annan jordbruksfastighet.

De förändringar i jordförvärvslagen som trädde i kraft den 1 juli 1987 syftar till att öka de regionalpolitiska strävandena på bekostnad av strukturalisering, att minska antalet avslag på förvärvsansökningar och att förenkla handläggningsförfarandet. Vi tycker detta är steg i rätt riktning, men vi hade velat gå längre för att minska regleringarna inom jordbruket.

Från folkpartiets sida har vi sedan flera år tillbaka begärt tillsättande av en ny parlamentarisk jordbruksutredning därför att jordbrukspolitiken behöver läggas om. Vi anser att en sådan utredning även bör ta sig an frågan om nuvarande jordförvärvslag uppfyller de mål som ligger till grund för lagstiftningen eller om, som jag tidigare var inne på, dessa möjligen nås bättre om endast juridiska personers förvärv prövas. Nu dröjer tydligen en ny jordbruksutredning, men vi får väl se om den kommitté som jordbruksministern nu tillsätter även kan behandla jordförvärvslagen. Jag yrkar i alla fall bifall till reservation nr 1.

Jordbruksutskottets betänkande tar också upp en motion av Arne Andersson i Ljung och Hans Nyhage som behandlar fallet Lars Lorenius. Riksdagen har inte någon formell grund för att ge regeringen till känna att den bör kompensera Lorenius för liden skada. Men vi har, som Sven Eric Lorentzon påpekade, tillsammans med moderaterna i ett särskilt yttrande framhållit att vi tycker att så bör ske.

Lorenius förvärvade en jordbruksfastighet 1979, innan den nya lagen med prisprövning trädde i kraft. När han sedan på grund av ränteutveckling m. fl. omständigheter tvingades sälja till ett pris som med 350 000 kr. understeg vad han gett, godkändes inte detta pris enligt den nya lagstiftningen, utan Lorenius tvingades sedan bankerna sagt upp alla lån att sänka priset ytterligare 850 000 kr. Därmed var han ruinerad. Eftersom det var ett aktiebolag som förvärvade, prövades förvärvsansökan av regeringen utan möjlighet att överklaga. Som Sven Eric Lorentzon påpekade var den värdering som utgjorde underlag för regeringens beslut mycket bristfällig. Detta gällde först och främst skogsvärderingen, men också det förhållandet att vissa fritidsbyggnader som fanns på fastigheten över huvud taget inte var med, vilket bl. a. har vitsordats i brev till jordbruksutskottet av en förutvarande ledamot av lantbruksstyrelsen. Ärendet har nu av Lorenius överlämnats

till Europadomstolen för prövning enligt konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Jag tycker att detta är genant för Sverige. Dessutom skadar det vårt anseende som rättsnation.

Nuvarande regering brukar ägna sig åt en felaktig historieskrivning och framhålla att de borgerliga regeringarna fattade en mängd beslut som innebar ekonomiska misstag det som har tagit lång tid att rätta till. Men i fallet Lorenius, där det enligt min uppfattning är uppenbart att den borgerliga regeringen begick ett misstag, har regeringen ännu ej känt sig manad att gå in och ställa till rätta. Kan vi få en ändring i detta avseende nu så att Europadomstolen får ett Sverigeärende mindre?

Anf. 61 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Centerpartiet har i en motion aktualiserat några frågor som har med jordförvärvsprövningen att göra. Det gäller framför allt prisutvecklingen i fråga om jordbruks- och skogsbruksfastigheter, kapitalplacering och bosättningskyldigheten.

Prisutvecklingen har ju blivit ganska markant på sina håll. Priserna har gått upp rätt så mycket. Utskottet skriver att problemet skall ses över så småningom. Man anser inte att utvecklingen har gått så förfärligt snabbt. Utskottet grundar sig på att de genomsnittliga prisstegringarna inte är så höga. Uppenbarligen verkar det inte så, eftersom priserna på vissa gårdar har stigit ganska mycket, samtidigt som priserna på andra gårdar inte har stigit särskilt mycket. Genomsnittet blir därför inte så dramatiskt. Ändå finns det ett antal gårdar där prisstegringen är för hög. Genomsnittliga bedömningar är ju alltid ett bekymmer. Det kan främst illustreras med att om man har en balja med 70-gradigt vatten och en balja med iskallt vatten, kan det genomsnittligt te sig ganska rimligt. Men om man stoppar ner en fot i varje balja, blir man varse att det inte alltid är så bra att använda sig av genomsnittsbedömning. Inte heller i det här fallet visar en sådan bedömning hela sanningen.

Sven Eric Lorentzon talade om landbygdsutveckling och värdet av en levande landsbygd. Det förutsätter faktiskt att de som vill satsa på jordbruk och vill stanna kvar i bygden har möjlighet att vara med att konkurrera om att köpa dessa fastigheter, vilket de inte har om priserna går upp för mycket. Jag kan bara hänvisa till vad utskottet sade förra året när den nya jordförvärvslagen antogs. I samband därmed tog vi i motion Jo156 också upp de här frågorna. Utskottet anförde: "Utskottet instämmer i synpunkterna i motion Jo156 så till vida att marknadsvärdet för de minsta jordbruksfastigheterna kan vara mer beroende av t.ex. villapriserna på orten och mindre av jordbruks- eller skogsdelens avkastningsvärde. När det gäller större enheter såsom familj jordbruken måste enligt utskottets mening fastighetens avkastningsvärde i betydligt högre grad påverka bedömningen av marknadsvärdet." Vi anser att utskottets skrivning var bra. Den upprepas nu i detta betänkande, och därför har vi inte reserverat oss. Med ledning av detta bör lantbruksnämnderna ute i landet kunna hantera problemet på ett bra sätt. Detsamma gäller även för kapitalplacering, eftersom det för den som har pengar att placera naturligtvis är intressant att göra det i jordbruksfastigheter. Precis som när det gäller priset undanhålls då möjligheten för aktiva

brukare att köpa mark och fastigheter. Men också här tror vi att utskottets skrivning är tillräcklig för att man i våra nämnder skall kunna ge ärendena en bra behandling.

Däremot är den bosättningskyldighet som lagen föreskriver väldigt svår att kontrollera. Många försäkrar att de har för avsikt att bosätta sig på fastigheten, men när det kommer till kritan gör de inte det. I centerpartiet anser vi att det är rimligt att man då också har möjlighet att vitesbelägga överträdelser eller på annat sätt se till att köparen uppfyller bosättningskyldigheten. I annat fall skall fastigheten gå till försäljning. Det finns inte tillräckliga möjligheter för lantbruksnämnderna i dag att utöva sådana påtryckningar. Vi har en reservation där vi beskriver att så vill vi ha det.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 som rör villkor om brukning och bosättning. Jag hoppas att regeringen så småningom kommer att utarbeta ett bra förslag.

Anf. 62 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Fru talman! Jordbruket och skogsbruket är grundläggande förutsättningar för att hela landet skall blomstra och utvecklas.

Det är ur regionalpolitisk synpunkt av största vikt att vi värnar om familjejordbruken och deras möjligheter att existera. För detta krävs en rad insatser.

Vi lever i en tid när en allt tydligare hotbild mot det svenska jordbruket börjar tona fram. I aktuella rapporter, i EG-diskussionen och i diskussionerna kring de höga kostnaderna för det svenska jordbruket finns denna hotbild. Det är därför i dag särskilt viktigt att på alla sätt hävda det svenska jordbrukets rätt och möjligheter till rimliga existensvillkor. Ett problem är då prisutvecklingen på skogs- och jordbruksfastigheter. Det är viktigt att hålla denna utveckling tillbaka. Det är därmed också viktigt att med större kraft än hittills hävda kravet på samband mellan boende och brukande. Jordförvärvslagen är visserligen ny, men det finns ändå skäl att redan nu göra kompletteringar i den riktningen. I reservation 3, som jag yrkar bifall till, finns beskrivet hur en sådan komplettering kan göras genom att bestämmelser om vitesföreläggande införs i jordförvärvslagen. Jag anser att regeringen bör få i uppdrag att utarbeta sådana tilläggsbestämmelser till jordförvärvslagen.

Fru talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 63 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Vi som är politiker har ansvar för att det förs en bra ekonomisk politik. Grunden för all ekonomisk politik har att göra med hur vi förvaltar våra gemensamma naturresurser. Marken är en mycket viktig och begränsad naturresurs.

I miljöpartiet anser vi att vi har ett ansvar för att vi i det här landet skall kunna klara vår mat- och energiförsörjning. Vi anser att det finns goda möjligheter att lyckas med det. Vår befolkning är inte så stor, och vi har ganska mycket mark. Men om vi skall klara detta på ett vettigt sätt från miljö- och resurssynpunkt, behöver vi använda oss av marken i hela landet. För att kunna förvalta marken behövs det människor som är intresserade av och

kunniga i lantbruk. Det är viktigare med människor som är intresserade av att jobba med jordbruk och att utveckla det än att vi får kapitalstarka människor som kan köpa fritidsfastigheter till höga priser.

Prisutvecklingen det allra senaste året har inneburit att priserna på många jordbruksfastigheter nära de stora städerna har stigit. Det hjälper inte att titta på genomsnittsutvecklingen för jordbruksfastigheter när det i de överhettade områdena i landet är svårt för vanligt folk som är intresserade av jordbruk att konkurrera.

Lorentzon sade att man genom en prisprövning går in och reglerar för mycket i ägandet och att det är en inskränkning i människors liv och förmåga att bestämma över sig själva. Jag tycker inte det. Det är en lika stor frihetsfråga att de som verkligen är intresserade av ett visst yrke har möjlighet att utöva det.

Miljöpartiet de gröna vill flytta makten närmare människorna, och därför är det bra med en bo- och brukarprincip. Vi tycker också att en stor del av den mark som nu ägs av domänverket och kyrkan och på sikt även den mark som ägs av storbolagen skulle kunna användas som tillskottsmark till många enskilda lantbrukare eller människor som tillsammans vill driva ett jord- eller skogsbruk. Frågan om de begränsade markresurserna har alltså inte bara att göra med att markresurserna skall förvaltas väl, utan också med möjligheterna för människor att få leva ett meningsfullt liv och kunna bestämma sitt eget yrkesval.

Lorentzon sade att det är dumt att göra en översyn av den nya jordförvärvslagen just nu och att någon typ av liberalisering av prisprövningen hellre bör göras. Men han sade själv i samma anförande att det är mycket svårt att bedöma fastighetsmarknaden i framtiden. Varför skall vi då göra några ändringar i prisprövningen just nu? Låt oss se vad som händer först!

Rosén tar i sitt anförande upp vissa synpunkter på att jordförvärvslagen inte har hjälpt, utan folk flyttar fortfarande från landsbygden och arrendena ökar. Jag tycker inte att den kopplingen var tillräckligt tydlig. Man får vara litet försiktig när man drar sina slutsatser, om man inte hittar de riktiga kopplingarna.

Roséns resonemang var av ungefär den här typen: Anta att vi tittar på hur hög andel högutbildade människor det finns i Stockholm och sedan hur många självmord som begås där. Då ser vi att det är mest högutbildade människor i Stockholm och mest självmord. Av det kan vi inte dra slutsatsen att det finns en klar koppling.

Det kan alltså vara helt andra saker än jordförvärvslagen som har lett till avflyttning och ökande arrenden. Det kanske är bristande framtidstro inom jordbruksnäringen, t.ex. att man inte tror på långsiktiga investeringar.

Till sist vill jag yrka bifall till reservation nr 3, där vi stöder bo- och brukarprincipen ytterligare.

Anf. 64 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Förvisso är brukandet av jorden att förvalta en naturresurs som vi alla har ansvar för. Så långt är Åsa Domeij och jag ense. Det behövs människor på landsbygden, bo- och brukandeplikt, prisprövning m.m. Vad jag ville poängtera inledningsvis i mitt anförande var den oro för utveckling-

en som jag känner, och som även Åsa Domeij bör känna, för svenskt jordbruk. Frågan är om det i dag finns köpare till fastigheter i de bygder som har sämre förutsättningar än andra. Problemet är att det finns mycket få sådana köpare.

När de gamla människor, som t.o.m. ställde sig utanför ATP på grund av att de inte hade råd utan ville sköta sina små fastigheter, säljer fastigheterna skulle de alltså inte få bli delaktiga i den allmänna prisutvecklingen därför att det sitter några tjänstemän – tryckare, tänkare eller lekmän – i olika institutioner och samhällsinrättningar och bestämmer att priset är för högt och att de inte har rätt att ta ut det. Samhället har stulit pengar från småbrukare, från människor som har slitit och offrat sin hälsa på detta arbete.

Det finns ett säljarintresse, och det behöver inte vara ett kapitalistintresse. Det är de idoga brukare som har ägnat sig åt jord och skog. De har hanterats illa i detta sammanhang.

Det finns statistik över prisutvecklingen. När vi diskuterade detta i jordbruksutskottet var alla överens om, och det skrevs i betänkandet, att vi räknade med att det skulle ske en ganska snabb prisutveckling. Det stämde exakt, men efter ett halvår har kurvan planat ut, och prisutvecklingen är inte sådan i dag. Jag ber er besinna er litet grand. Detta jordbruk är en del av svenskt näringsliv och måste följa det. Vi moderater tror inte att staten på något sätt kan tjäna svenskt lantbruk genom att hårt styra och reglera bosättning, brukande, priser och sådant. Det är inte i det samhället, inte i det klimatet svenskt jordbruk skall utvecklas, varken den typ av jordbruk som Åsa Domeij vill ha eller det jordbruk som jag mer förordar.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 65 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Åsa Domeij ansåg att folkpartiet hade dragit en felaktig slutsats av det förhållandet att det kunde konstateras att den gamla jordförvärvslagen uppfyllde målen dåligt. Antalet arrenden har ökat under den tid som lagen har varit i kraft, och avfolkningen av landsbygden har fortsatt. Men det var just det jag ville framhålla, dvs. att folkpartiet hade önskat en allsidig utvärdering innan beslut om förändringar i lagen fattades. Vi var benägna, som jag också framhöll, att tro att en bättre måluppfyllelse hade nåtts om jordförvärvsansökningar för fysiska personer inte behövts. Nu gjordes aldrig utvärderingen, så det finns inte underlag för att avgöra detta.

I mitten av 1800-talet avskaffades bykollektivet, och lantbrukarna frigjordes som företagare. Det var bra. Samtidigt avskaffades skråväsendet, så att även landsbygdens befolkning kunde få tillgång till näringar och olika yrken i städerna. Det var också mycket bra. Nu har jag en känsla av att en del partier, även Åsa Domeijs parti, vill ha tillbaka ett skråväsende inom lantbruksnäringen.

Tre fjärdedelar av av alla överlåtelse prövas aldrig när det gäller förvärvstillstånd, därför att det är generationsväxlingar där gårdar går från föräldrar till barn. När det gäller den sista fjärdedelen föreslås hårda

regleringar för på vilka villkor andra människor skall kunna förvärva ett jordbruk. Jag tycker att det är farligt – vi har i folkpartiet en rädsla för regleringar. Vi har den uppfattningen att regleringar föder ständigt nya regleringar. Det kan man se på jordbruksområdet, och det är ett av jordbrukets problem i dag. Jordbruksministern har också tillsatt en ny kommitté för att försöka komma ifrån en del av regleringsfloran på jordbrukets område. Därför tror jag inte på ytterligare restriktioner när det gäller jordförvärvsprövningen.

Anf. 66 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Att vi skulle vilja behålla skråväsendet inom jordbruket är en helt felaktig slutsats. Visserligen är det ett problem att det är lättare för dem som kommer från jordbrukarhem att bli jordbrukare, det är helt riktigt. Men vi vill faktiskt med miljöpartiets politik överföra mer mark i enskild och kooperativ ägo. Vi vill att domänverkets, kyrkans och de stora bolagens mark skall kunna övergå till enskilda och kooperativa jord- och skogsbrukare. På det viset kommer helt enkelt fler människor att få chansen.

Jag förstår inte Sven Eric Lorentzons inlägg riktigt. Det stämmer att det kan vara problem att få köpare i många områden som inte hör till de överhettade områdena. Det är helt riktigt. Men det är inte heller där vi har problemet med prisstegringen, utan det är i de överhettade områdena, där andra intressen än jordbrukets kommer in. Det är i dessa områden man måste se över vilka människor som får tillgång till gårdarna. Är det de som är intresserade av att förvalta jorden och driva ett aktivt jord- eller skogsbruk eller är det de som är intresserade av kapitalplaceringar och fritidsboende?

Anf. 67 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! När det gäller att överföra mark från bolag och stat till enskilda personer har vi ingen annan uppfattning än den som Åsa Domeij har gett uttryck för. Vi har tydligen precis samma uppfattning, att det vore en fördel för landsbygden om vi kunde komplettera en del jordbruk, som har brist på sysselsättning, med ökat ägande av mark som tillhör bolag och stat.

Men när jag hör några ledamöter, även Åsa Domeij, tala om att vi bör stärka sambandet mellan ägandet och boendet på landsbygden, tycker jag att vi oundvikligen kommer till den inställningen att vi måste börja pröva även släktförvärven. Om Åsa Domeij ser sig om i bygderna runt omkring, kommer hon att upptäcka att de flesta gårdar, vars brukare inte bor på gården, är jordbruk som ärvt av lantbrukarbarn. Men lantbrukarbarnen tjänstgör nu som lärare eller arbetar inom andra yrken i städerna. Jag propagerar inte för att vi skall ta bort släktförvärven. Jag vill bara peka på att det är en konsekvens av inställningen att vi skall presentera ett vitesföreläggande för dem som måhända förvärvar ett jordbruk men av en eller annan anledning under viss tid inte bor på gården.

Anf. 68 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Åsa Domeij direkt tar tillbaka ungefär hälften av det hon sade om prisstegringen i överhettade områden. Det var dem hon var orolig för, och det är vi också. Men jag tror, som jag också sade i

mitt anförande, att man skall försöka anlägga mer av helhetssyn på frågorna när man bedömer sådana här enskilda lagförslag.

Varför förekommer prisstegringar i de här överhettade områdena? Ja, det är inte bara fastighetsmarknaden inom dessa områden som är överhettad. Om problemen vid fastighetsköp har skattepolitiska orsaker tycker jag att man skall ändra skattelagstiftningen. Man skall gå till botten med det hela. Vi har i så fall en felaktig skattepolitik i vårt land.

Om man ser på områdena runt de överhettade storstäderna finns där en, som jag bedömer det, mycket osund fastighets- och boendemarknad över huvud taget. När man för 2:or och 3:or här i Stockholm betalar miljontals kronor, har jag full förståelse för att den person som har tillgång till kapital – han är inte en sämre person för att han har tillgång till kapital – vill satsa detta kapital i en annan miljö. Han tillför lantbruket pengar. Jag är övertygad om att han rustar upp sina fastigheter och att han vill bo där. Men jag kan inte begripa varför lantbruket skall drabbas av den onunda hanteringen i de överhettade områdena. Lantbruket har inte på något sätt bidragit till denna överhettning.

Anf. 69 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka folkpartiet för stödet till att överföra mark till enskild och kooperativ ägo. Det tycker jag lät fint.

Sedan drar Bengt Rosén en riktig slutsats i fråga om släktförvärven. Vi anser att den som ärver en gård skall få en betänketid på 15 år, om personen i fråga är myndig. Under den tiden får man tänka över om man vill bli jordbrukare eller vill satsa på något annat i livet. Kommer man fram till beslutet att man inte vill bli jordbrukare, får alltså någon annan ta över gården efter försäljning.

Moderaterna säger att många av dessa problem beror på skattereglerna. Jag antar att det framför allt gäller investeringarna i skogsfastigheter. I de fallen är det helt riktigt. Skattereglerna har bidragit till prisökningen kring Stockholm.

Naturligtvis skall de som har kapital också kunna satsa på ett jordbruk. Men jag menar att det måste krävas att den personen är intresserad av jordbruket, vill bosätta sig där och driva gården samt att vederbörande har någon typ av kunskap, innan han sätter i gång. Det är klart att den som har kapital inte skall vara diskvalificerad. Men jag tycker att Sven Eric Lorentzon varje gång han nämner jordbrukets intressen ser till de äldre böndernas intressen, de som är på väg att sälja, och inte till de yngre människornas intressen, de som kanske vill sätta i gång och driva detta företag.

Tredje vice talmannen anmälde att Sven Eric Lorentzon och Bengt Rosén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 70 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Den 1 juli 1987 trädde en rad ändringar i jordförvärvslagen i kraft, efter beslut av värriksdagen samma år. En bred riksdagsmajoritet stod bakom beslutet om de ändringar som föreslogs: att prövningen av jordför-

värvsärenden skulle finnas kvar vid förvärv av jord- och skogsbruksfastigheter. Men den skulle också underlätta för icke tidigare jordbrukare att få förvärva åtminstone mindre jordbruksfastigheter.

I januari 1988, alltså i år, ett halvt år efter det att ändringarna i jordförvärvslagen kom till, lades inte mindre än 11 riksdagsmotioner fram om förslag till ändringar i jordförvärvslagen. Jag måste säga att det inte fanns mycken erfarenhet av lagens praktiska verkningar som underlag för dessa motioner. Samma sak gäller förslaget att det inte skulle förekomma någon förvärvsprövning av enskilda personers förvärv, som riksdagen med stor kraft avvisade våren 1987. Detta har också varit utskottets motiv när vi har avstyrkt motionerna. En lag måste få möjlighet att verka något längre tid. Även om den nu har varit i kraft drygt ett år, har vi inte underlag för att kunna se om det ligger något bakom de farhågor som har påpekats i motionerna.

Det finns utrymme i tillämpningsföreskrifterna för att följa prisutvecklingen. Jordbruksministern har också vid flera tillfällen sagt att frågan är uppmärksamman. Man skall inte se detta som någon generell prisstegring som är onormal jämförd med andra prisstegringar, utan man kan gå in på vissa områden och titta. Har vi större avvikelser i prisutvecklingen på detta område än på andra? Då kan man gå in och justera priserna och försöka dämpa prisutvecklingen. Men trots att utskottet beslutat avstyrka motionerna har det lämnats tre reservationer, och jag skall anföra några synpunkter på dem.

Folkpartiet återkommer numera ständigt och jämt med förslag till nya jordbruksutredningar, och i den första reservationen av Lars Ernestam och Bengt Rosén begär man också en ny utredning. Men denna fråga utreddes, Bengt Rosén, innan beslut fattades i riksdagen. Denna utredning kom fram till de ändringar som borde göras. Är det något som är utrett så är det svenskt jordbruk. Man har hela tiden blickat tillbaka på förhållandena och utrett orsakerna till de problem som uppstått, och man har arbetat med att få fram lösningar för framtiden.

Reservation 2 behandlar inskränkning av jordförvärvslagens tillämpningsområde. Både Sven Eric Lorentzon och Bengt Rosén har vid flera tillfällen stått här i kammaren och yrkat på att samhället måste gå in och stödja utvecklingen i gles- och landsbygden. Ett led i detta arbete är att man prövar syftet med jordförvärv. Kan förvärvet åstadkomma mer aktivitet på landsbygden? Kan det bidra till att öka sysselsättningen? Det är ett instrument, men flera måste självfallet till. Om man släpper köpkategorin fri, kanske det sker köp som inte alltid medverkar till att man får i gång eller ökar sysselsättningen eller ökar boendet i glesbygdsområdena. Det kan tvärtom medföra ett ökat fritidsboende, ett passivt ägande, därför att det medför vissa andra fördelar för köparen.

Jag yrkar avslag på reservation 2.

Reservation 3 från centerpartiet, vpk och miljöpartiet gäller villkor om brukning och bosättning. Jag vill hälsa Annika Åhnberg och Åsa Domeij välkomna till utskottet och kammaren och hoppas att vi kan föra intressanta och stimulerande debatter i dessa frågor. Ni hävdar i er reservation att lantbruksnämnderna inte har utnyttjat instrumentet att återköpa fastigheter när villkoret om brukning och bosättning inte har efterlevts. Lennart

Brunanders åsikt förvånar mig storligen, herr talman. Han sitter ju med i lantbruksstyrelsen och har varit med om att besluta om föreskrifter på detta område. Dessa föreskrifter innebär att man bör ha en löptid av två år för att ge eventuell förvärvare möjlighet att uppfylla de krav som fastställts i samband med förvärvet. Man kan exempelvis ha en egen fastighet som man först vill avyttra. Men redan ett halvt år efter det att lagen trädde i kraft vill ni ha skärpta bestämmelser. Det har inte ens gått två år, och man har inte hunnit se om det finns någon som inte har uppfyllt de villkor som ställdes i samband med förvärvet. Jag förstår Annika Åhnberg och Åsa Domeij, som inte har varit med om att utarbeta tillämpningsföreskrifterna, men jag är förvånad att Lennart Brunander ställer sig bakom en sådan här reservation.

Herr talman! Jag yrkar avslag även på den reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 71 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Är det något som är utrett, så är det svenskt jordbruk, sade Håkan Strömberg. Generaldirektör Ingvar Widén hade två månader på sig att föreslå förändringar i jordförvärvslagen och gjorde enligt min uppfattning ett bra jobb, men inte kan man kalla det en utredning eller utvärdering av den jordförvärvslagen som hade tillämpats dithills. Vi påpekade detta vid det tillfället, och eftersom vi inte fick den utvärdering som vi hade önskat tycker vi att kommande jordbruksutredning skall titta även på jordförvärvslagen när utredningen skall komma med förslag till förändringar i svensk jordbrukspolitik i allmänhet.

Även jordbruksministern tycker nu, Håkan Strömberg, att det är på tiden att ytterligare utreda jordbruket och förändra det. Han kommer att tillsätta en ny jordbrukskommitté. Jag tog i mitt tidigare anförande upp att det kan vara lämpligt att även jordförvärvslagen ingår i den utredning som kommittén kommer att göra och i det nya förslag till jordbrukspolitik som kommittén skall lägga fram. Jag vill än en gång understryka att vi från folkpartiet har ambitionen att minska regleringarna i svenskt jordbruk, eftersom vi tycker att de är ett av de stora hindren i dag. Regleringarna binder och lägger tvångströja på den enskilde jordbrukaren, och man kan ifrågasätta om han i dag är en fri företagare. Vi har alltså inte bett om några nya regleringar i jordförvärvslagen utan har ställt frågan om vi kan ytterligare liberalisera den och om vi kan ta bort förvärvsprövningen för fysiska personer.

Jag håller med Håkan Strömberg om att vi behöver ställa oss bakom ett jordbruk över hela landet, så att även glesbygd och mellanbygd kan få behålla det jordbruk man har i dag. Det är i regel den enda möjligheten för att få en bas för kombinationsverksamhet. Vi vill inte medverka till några bestämmelser som skulle medföra att förutsättningarna för jordbruket inom stödområdet eller i andra delar av landet där vi har glesbygd försämrats.

Anf. 72 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg tycker att det är konstigt att vi från centerpartiet har reserverat oss till förmån för ett krav som skulle göra det lättare att se till att de som lovat och skrivit på att de skall bosätta sig på den fastighet de förvärvat verkligen fullföljer detta. Det är väl inte så konstigt

egentligen, eftersom detta är något vi har ansett vara viktigt mycket länge. Detta är inte något nytt. Håkan Strömberg, som kom till för ett halvår sedan när vi fick en ny lag utan bestämmelsen om att bosättning och brukning är ett krav fanns också i den gamla lagen.

Detta är ett bekymmer som man har och har haft ute på lantbruksnämnderna. Människor säger bara för att få köpa en fastighet att de kommer att bosätta sig på och bruka fastigheten, men sedan gör de det ändå inte. Därför måste det finnas en möjlighet att se till att bestämmelserna efterlevs. De som köper en fastighet skall veta att det ställs krav på dem och att de inte kan lova något bara för att affären skall gå igenom. Skall vi ha en levande landsbygd krävs det att människor bor där, att de engagerar sig och sköter sina fastigheter. Då men först då får vi en levande landsbygd.

Anf. 73 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg säger att det inte finns bärande motiv för de ändringsförslag som vi framför. Jag vill bara hastigt säga att moderata samlingspartiets motiv för att enskilda människor, fysiska personer, skulle undantas från förvärvsprövningen är bärande och går före allt annat, så jag tar inte åt mig av den kritiken.

När det gäller fastighetspriserna fick vi en redogörelse från lantbruksstyrelsen om hur priserna hade utvecklats. I vissa områden var prisutvecklingen ganska stark fram till nyår, och sedan har kurvan planat ut. Jag skulle inte heller hålla för otroligt att fastighetspriserna med den debatt som nu förs om jordbrukspolitiken kommer att sjunka. Att priset på skogsfastigheter skulle stiga var rätt naturligt. Det var vi överens om, och lantbruksstyrelsen ser ingenting märkvärdigt i detta förhållande. Det beror på olika saker som jag inte har tid att gå in på nu.

När vi talar om det passiva ägandet och om passiva ägare tror jag att vi skall vara litet mer varsamma med orden och litet mer realistiska. Många av dem som köpt jordbruks- och skogsfastigheter och icke bor på fastigheten är betydligt mer aktiva än vad t.ex. många gamla är som bor på sina fastigheter. Det är främst pensionärer och äldre brukare som i dag är de passiva skogsägarna och passiva brukarna. Många av dem som i dag förvärvar fastigheter lägger ned ett jättearbete på dem; de håller dem i skick och håller brukandet uppe. När jag säger brukandet tänker jag på de lagstadganden som finns om användningen av åkermarken.

Jag känner varmt för att folk skall bo på fastigheterna, men det är som jag ser det en orealistisk tanke att man skall kunna få alla jordbruksfastigheter bebodda. Det fungerar inte så. Vi har haft boendeplikt enligt både den gamla och den nya jordförvärvslagstiftningen. Hittills har man mig veterligt icke i ett enda fall tillämpat den och fått någon ägare att lämna fastigheten. Man kan ha hur många önskemål och visioner som helst, men i den praktiska tillämpningen är det oerhört svårt att genomföra detta. Jag vill se den lantbruksnämnd som går in och kräver tillbaka en fastighet! Det skall bli intressant att se det första fallet och hur det utvecklas.

Anf. 74 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Jag blir förvånad när Håkan Strömberg säger att jordbruket är väl och tillräckligt utrett. Tänk så mycket man då måste ha arbetat, funderat och tänkt på jordbrukspolitiken i alla år utan att ändå ha lyckats få till stånd en jordbrukspolitik som fungerar i egentligen något avseende!

Ännu mer förvånande är det uttalandet med tanke på att regeringen just nu inbjuder de andra partierna till samtal om den framtida jordbrukspolitiken. Det har jag tagit mycket seriöst; jag har trott att vi då skall kunna föra intressanta diskussioner om vad vi behöver reformera. Men det kanske inte är ett seriöst utspel från socialdemokratins sida – vi får väl se. Jag utgår i alla fall fortfarande ifrån det.

Jag skulle också vilja säga några ord om lagen om bo- och brukandeplikten.

När man ser över en lag kan man inte bara se på hur lagtexten är skriven – det är viktigt att man också ser på genomförandesidan. Det tycker jag att Håkan Strömberg verkar glömma bort. Samma sak gäller lagen om skötsel av jordbruksmark. Man får se hur väl genomtänkt genomförandesidan där är när regeringen nu inför nya krav på miljöhänsyn i jordbruket – det skall bli intressant att följa upp. När den frågan senare kommer upp till debatt hoppas jag att socialdemokraterna, om det behövs, skall ha lättare för att se över genomförandesidan.

Anf. 75 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Problemet med det svenska jordbruket är till stora delar internationellt betingat. Vi har här inte, som på andra områden, en handel som fungerar. Det är varor till subventionerade priser som går ut på världsmarknaden, och den skall vi slåss på. Vi har sagt att vi måste anpassa vårt jordbruk till den inhemska konsumtionen och de eventuella internationella förpliktelser som finns när det gäller livsmedelsförsörjningen.

Till Bengt Rosén vill jag säga att det är vanligt att man i en sådan här kommitté först tittar närmare på hur jordbruket skall se ut, vad man skall syssla med i framtiden, vad det är man måste komplettera med för att kunna få ett bärkraftigt jordbruk. Sedan får man naturligtvis titta närmare på hur ägostrukturen ser ut. Man kan inte vända på det och säga: Så här skall ägostrukturen se ut – vad skall jordbruket nu syssla med? Det måste vara bättre att kommittén får arbeta med de frågorna först och sedan titta efter om lagstiftningen måste kompletteras med regler om förvärv – om vem som skall förvärva jordbruk och vem som skall syssla med jordbruk.

Till Brunander vill jag säga att den tidigare jordförvärvslagen var ganska så snäv när det gällde icke-jordbrukares förvärv. Det hette där att ansökan om förvärv i sådana fall skulle avslås. Det var ett ganska hårt krav; det var många gånger praktiskt taget omöjligt för icke-jordbrukare att komma åt ens små fastigheter. Vi måste ändå börja räkna perioden fr.o.m. den senaste jordförvärvslagens ikraftträdande. Låt mig fråga Brunander: Är det inte två år som gäller? Hur lång tid har förflutit sedan riksdagen fattade sitt beslut om den nya jordförvärvslagen?

Sedan är det helt klart att ett av syftena med att lätta på prisprövningen var att man skulle få till stånd en omsättning av jordbruksfastigheter. Det stod

klart att det förekom alltför mycket äldre, passivt ägande. Det fanns tecken som tydde på att det skulle finnas en större benägenhet att avyttra jordbruksfastigheter om man kunde lätta något på prisprövningen. Så blev det också – vi har fått till stånd en bättre försäljning av jordbruksfastigheter, och det har självfallet varit till fromma för både landsbygdsutvecklingen och jordbruket.

Lorentzon säger att det är släktförvärvarna som är de passiva. Det är riktigt, och det har många gånger påpekats, men man har inte velat gå så hårt fram att man skulle pröva förvärvet också när barn ärver fastigheten av föräldrarna. Det är att gå ganska långt, och det vill man inte göra, men kanske kan man hitta andra vägar att slå in på.

Men det är en väsentlig skillnad, herr Lorentzon, mellan att icke ha någon som helst prövning och att pröva om syftet med förvärvet är att förvärvet skall bidra till inkomsten. I det senare fallet blir ägaren naturligtvis aktivare också när det gäller att sköta sitt förvärv – det är fullt naturligt – än om han är en kapitalstark person som köper en jordbruksfastighet därför att han kan utnyttja skatteavdragen och inte har för avsikt att göra någonting mer åt detta.

Anf. 76 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Låt mig bara till Håkan Strömberg säga att jag har full förståelse för att den nya jordbrukskommittén inte inleder med en översyn av jordförvärvslagen – det finns säkert betydligt angelägnare saker att ta itu med först. Jag uttryckte bara förhoppningen att kommittén i sitt arbete även skulle hinna med en översyn av jordförvärvslagen. Skall vi ändra jordbrukspolitiken måste vi enligt min mening ha en helhetssyn på den.

Anf. 77 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg återkommer till att lagen bara har varit i kraft i ett halvår och att vi därför inte skall diskutera bosättningskravet. Men som jag tidigare sade är det inte något nytt – det var ett bekymmer som vi hade också med den gamla lagen; i det här avseendet ändrades inte lagen.

Med den nya lagen kommer fler människor att köpa jordbruksfastigheter just med motiveringen att de skall bosätta sig på landsbygden. Man får ofta en möjlighet att köpa just med hänvisning till det, och man lovar att göra det. Det är inget nytt bekymmer utan det har funnits så länge jordförvärvslagen har funnits: Man har sagt att man skall bosätta sig på fastigheten, och sedan gör man inte det. Lantbruksnämnden har små möjligheter att göra någonting åt det, och det är det vi vill ändra på. Det är viktigt att göra det – syftet är att vi skall ha en levande landsbygd och att de människor som utger sig för att vilja bosätta sig där också gör det.

Anf. 78 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Ett av de bärande motiven för att ändra jordförvärvslagen var, precis som Håkan Strömberg sade, att vi ville ha en aktivare fastighetsmarknad. Vi ville ha större omsättning på jordbruksfastigheter. Faktum är att marknaden för jordbruksfastigheter var ganska förpuppad av olika skäl, bl.a. det att ingen som hade en jordbruksfastighet ville släppa ifrån sig den

därför att man var orolig för att inte få köpa en ny vid ett senare tillfälle. Så till vida har lagändringen uppfyllt våra önskemål. Det finns också en regel som säger att det vid försäljning av en fastighet brukar hända någonting på fastigheten, och då blir det en på något sätt aktiv fastighet.

Passiva är icke släktförvärvarna. Vi har kontrollerat det. Det finns ingen skillnad mellan olika slag av förvärvare, men vi vet att vid ett förvärvstillfälle händer det i regel någonting på fastigheten. Det kan vara investeringar i byggnader, det kan vara investeringar i driftsförhållanden, i skogsbruk, bilvägar, dikningssystem och allting sådant. Jag tror inte att det är någon skillnad mellan ägarkategorierna. Huvudsaken är att det sker en omsättning på fastighetsmarknaden.

Vi vet att de mest passiva är de äldre brukarna. Det är icke de yngre som är passiva, även om de bor på en annan ort, utan de lägger ner jobb, pengar och intresse på sin fastighet, helt naturligt. Jag tror att vi skall vara realistiska och säga det, för det är väldigt farligt när man talar om passiva ägare och generaliserar det begreppet. Det har vi gjort länge nog, och det är fel.

Anf. 79 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg skyller misslyckandet i den svenska jordbrukspolitiken på politiken i andra länder. Jag kan inte säga att han har helt fel, för visst är det komplicerade internationella förhållanden, och att vi måste samarbeta internationellt på det här området är helt klart.

Men trots allt har man alltid en valfrihet. Jag menar i alla fall att vi många gånger hade kunnat välja annorlunda inom jordbrukspolitiken, speciellt på miljösidan. Jag vill inte gå in på hur, för det faller utanför ramen i den här debatten. Det får vi prata om i jordbrukssamtalen.

Sedan hoppas jag att vi har som utgångspunkt i de kommande jordbrukssamtalen att vi faktiskt har frihet att välja politik själva också.

Anf. 80 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Låt mig på en gång lägga fast att jag inte ställer mig bakom påståendet att svenskt jordbruk är misslyckat. Svenskt jordbruk är förmodligen ett av de bästa och mest effektiva i världen. Vi har en skicklig yrkesarbetarkår.

Problemet är att vi har en överproduktion som vi har svårt att sälja på världsmarknaden. Men vi kan inte lasta svenskt jordbruk för att vi har det problemet. Det är helt klart att det är en samhällsangelägenhet att anpassa livsmedelsproduktionen till vårt behov men också att anpassa den till ny och mera skonsam teknik.

Sedan tror jag att vi börjar bli överens, Sven Eric Lorentzon. Vi skiljer oss åt bara på en punkt. Om hela förvärvsprövningen skulle slopas och det skulle komma in andra och kanske mera kapitalstarka köpargrupper, innebär ju inte det mer av den aktivitet som Lorentzon efterlyser. Prövningen syftar ju just till att uttröna om det blir den aktivitet som vi vill ha. I prövningen söker man garantier för att den som förvärvar fastigheten sätter i gång aktiviteter.

Aktiviteten blir inte mindre därför att man gör en förvärvsprövning. Vad det handlar om är ju att undersöka vad köparen har för syfte med förvärvet.

Tredje vice talmannen anmälde att Åsa Domeij anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Jordförvärvslagen

Anf. 81 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Vi moderater vill att det skall bo människor på landsbygden. Vi står till fullo bakom devisen "Hela Sverige skall leva".

Men – vad är det som har åstadkommits med jordförvärvslag och prisprövning? I själva verket har denna lagstiftning i hög grad vållat en avfolkning på landsbygden. Ibland undrar man över om de som förespråkar förvärvsprövning av det slag vi haft och fortfarande har, verkligen har sett den svenska landsbygden i olika delar av landet. Har de som företräder en riksdagsmajoritet funderat över varför det står så många tomma, halvt eller helt förfallna hus ute på landsbygden, ofta i en bördig jordbruksbygd?

Jo, det är därför att storleksrationaliseringen har kommit att styra förvärven. Det har lett till att markarealer har sammanslagits, genom lantbruksnämndens *dirigering*, till s.k. utvecklingsbara lantbruksföretag, och så har boningshus på fastigheter som sålts ofta blivit stående tomma.

Jag har själv under 12 år i riksdagen intresserat mig för den här utvecklingen – eller, kanske snarare sagt, den negativa förändring som skett på landsbygden. Jag har samtidigt, utifrån en sats i en lantbruksnämnd, förvånats över att den liberalisering av jordförvärvslagen som beslutats om i riksdagen och som skulle inledas i fjol inte har kommit att påverka handläggningen mera märkbart.

Jag har en känsla av att byråkratin, som vuxit sig väldigt stark, ligger som ett ankare även sedan vi fått ett annat regelverk som säger att man skall vara generös – jag "översätter" nu fritt – med tillståndsgivning till enskilda förvärv. Jordbruksfastigheten behöver inte vara ett bärkraftigt lantbruksföretag utan en plats där man kan bo och där man också kan utveckla ett näringsfång av annat slag.

Vi har från moderat håll satt in turismen, hantverket och småföretagsmheten i själva landsbygdspolitiken, och vi har konstaterat att vi har haft rätt i våra pläderingar. Det var ju faktiskt den dystra erfarenheten av en döende landsbygd som gjorde att riksdagen fattade beslutet om vad vi kallar en liberalisering av förvärvsprövningen.

Men lika fullt är det, som Sven Eric Lorentzon, företrädare för moderaterna i jordbruksutskottet, sade. Det har i praktiken bitvis gått tillbaka till den ursprungliga hårdhanta byråkratiska prövningen, och det har inte blivit den liberalisering som de facto åsyftades.

Man kan också undra över om den majoritet som envist vill bibehålla prisprövningen har funderat närmare över hur människorna på en landsbygd arbetat och planerat för framtiden.

Bakom ett jordbruksföretag, en lantgård, ligger många generationers verk. Jag kan nämna ett typfall som funnits och finns i tusental, nämligen ett äldre lantbrukarpar som på sin jordbruksfastighet har lagt ner sitt livsverk. De har inte haft råd att bekosta en dyrbar pensionsförsäkring. De kanske hör till undantagandepensionärerna. De har inga barn som vill överta fastigheten, inte som ett lantbruksföretag.

De skulle vilja sälja fastigheten och skaffa sig en liten villa i tätorten eller i

staden, men genast ser de vad följderna blir av detta. Lantbruksnämnden går in, med stöd av prisprövningsparagrafen, och sätter priset på deras livsverk. Det priset understiger i de flesta fall vad de måste betala för villan som de så gärna skulle vilja dra sig tillbaka till i tätorten i närheten.

Marknadsekonomin, herr talman, är överlägsen varje annat system i vår värld när det gäller att skapa rättvisa och välförhållanden. Vi ser vart det leder när man praktiserar andra system – totalitära, statskapitalistiska.

Men vi har två slags prismarknader i Sverige. Det förekommer regleringsingrepp som innebär att statstjänstemän på en lantbruksnämnd sätter priset på människors livsverk och konfiskerar en ansevärd del av det som är deras pension – det som skulle vara deras trygghet på ålderdomen. Detta, herr talman, kan inte vara rättvisa.

Jag har tillsammans med Gullan Lindblad praktiskt taget varje år motionerat om åtgärder för jordbruket och landsbygden i Värmland. Självfallet står vi också bakom de moderata motionerna. Vi har i Värmland kunnat konstatera hur landsbygden utarmas år efter år. På de senaste fem åren har det skett en halvering av antalet lantbruksföretag. Allt fler människor efterfrågar samtidigt möjligheter att bosätta sig på landsbygden.

Det föreligger, herr talman, en promemoria från lantmäteriverket, beställd av regeringen och föranledd främst av mina motioner om ändringar i fastighetsbildningslagen. Jag vill att man skall kunna förvärva större tomter på landsbygden än den vanliga gårdstomten på något eller ett par tusen kvadratmeter. Nu har faktiskt lantmäteriverket kommit till slutsatsen att det är bra att människor får förvärva jord på landet. Och om de kan köpa jord till en befintlig bostadsfastighet eller där man kan bygga en ny fastighet, så skall det vara fullt möjligt. Detta uttalande är alltså underlag för ett lagförslag. Mina motioner härvidlag har blivit alltmer positivt behandlade. Och man har, herr talman, rent av kommit att tala om bostadsjordbruk. Se här! Det är en helt ny inriktning, som innebär att man skall kunna bilda nya lantbruksföretag. De blir förvisso i miniformat, men det kan röra sig om flera tunnland enligt dessa lantmäteriverkets tankar som nu har satts på pränt.

Jordbruksfastigheter är, som vi vet, i stor utsträckning mycket små, och det är dessa som rimligen skall kunna förvärfvas av enskilda – fysiska personer – med full frihet i en marknadsekonomi i ett välförhållandesland.

Anf. 82 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Om jag, som enligt Göthe Knutson inget ser, får yttra mig i den här debatten om utvecklingen i jordbruket, så vill jag säga att jag hade en känsla av att Göthe Knutson frammanade en bild från forntiden – i varje fall från tiden innan man började pröva förvärvstillstånd här i landet. Dagens situation är ju en helt annan.

Göthe Knutson talar om jordbrukare som vill sälja sina små fastigheter för att kanske köpa en villa i tätorten på äldre dar. Den möjligheten finns, Göthe Knutson. Det står tydligt i lagen att när det gäller småfastigheter skall marknadspriset vara ledande. Det är bara när det gäller fastigheter av typ familj jordbruk som man skall göra en bedömning efter avkastningsvärdet. Det är ju då fråga om betydligt större förvärv.

Göthe Knutson talar också om byggnader som har rasat ihop. Eftersom två

tredjedelar av alla förvärv inte prövas enligt jordförvärvslagen, kan det ju vara så att de här förhållandena råder när det gäller något av de förvärv som har skett utan att lantbruksnämnden har prövat. Det kan också hända att byggnaderna så att säga får stå – att man behåller dem av olika skäl.

Även om vi har ett bristfälligt underlag avseende tiden efter lagens ikraftträdande, så är det helt klart att antalet avslag på ansökningar om jordförvärv har minskat mycket markant. Det är ju i ett fåtal ärenden när det gäller procentsatser som ansökningarna avslås. Men man har alltså ännu ett något för bristfälligt underlag. Det kan kanske vara så att man fortfarande bedömer vissa förvärv – eller i varje fall gjorde det i början när lagen hade trätt i kraft – efter tidigare grunder. Det är ändå nämnderna som skall göra vissa bedömningar. Men det är helt klart att antalet förvärvsansökningar som avslås minskar drastiskt.

Anf. 83 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! Jag blir faktiskt upprörd när Göthe Knutson i talarstolen säger att marknadsekonomin är oöverträffad när det gäller att skapa rättvisa och goda förhållanden för människor, t. ex. i fråga om tillgången till mark och möjligheten att bli jordbrukare.

Jag är definitivt ingen förespråkare för det som Göthe Knutson kallar för statskapitalistiska system. Men jag tycker att har man ögon att se med och öron att höra med, och ser sig om i världen, så inser man att i de länder där marknadsekonomin får råda är förhållandena fruktansvärda. Möjligheterna för människor att över huvud taget leva under rimliga förhållanden, att t.ex. bruka jorden och leva på det, är så gott som obefintliga.

Jag tror egentligen inte att ens moderaterna är förespråkare för en ohämmad fri marknadsekonomi. När det gäller den sak som vi diskuterar i dag, säger ju även moderaterna att man vill ha prövning beträffande juridiska personer men inte beträffande fysiska personer. T. o. m. moderaterna inser faktiskt att den ohämmade marknadsekonomin dagar är räknade. Det finns inte någonstans i världen något färdigt system som vi kan ta till oss och säga att det är bra. Vi har att pröva oss fram själva i vårt land. Och utgångspunkten för den prövningen måste vara att den människa som har fallenhet och lust att arbeta med jordbruk måste få den möjligheten, oavsett om man har föräldrar som varit lantbrukare eller om man har goda ekonomiska tillgångar. Det måste alltså vara utgångspunkten när vi diskuterar de här frågorna.

Anf. 84 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag är inte ett dugg förvånad över det senaste inlägget här. Det gjordes av en ledamot från vänsterpartiet kommunisterna. Där tycker man inte om marknadsekonomi. Men man har sin ideologiska förankring i samma system som i diktaturens Sovjet, Tjeckoslovakien, Rumänien, Estland, Lettland, Litauen, liksom i afrikanska stater där armodet aldrig har varit större än sedan de fick just kommunistiska regimer. Exemplet talar för sig själva. Ingenstans i världen där socialismen i kommunismens form har kommit till praktisk utövning lever människorna i frihet.

Där marknadsekonomi får råda, där finns det en frihet, och den är också förknippad med demokrati. När vi gör ingrepp i marknadsekonomin,

innebär det att vi kommer i olag med ett bra system. Ingreppen görs bl.a. i byråkratins form.

När Håkan Strömberg här påstår att jag skulle ha förvillat mig in i något slags äldre tid, så tycker jag att det snarare är Håkan Strömberg som företräder forntiden då fogdarna styrde bönderna på vår landsbygd. Det är något av ett fogdevälde när vår jordförvärvslag och prisprövning praktiseras.

Jag tog här exempel från Värmland, men jag känner motsvarigheter på många andra håll i landet. Det var inte en fastighet på ett par, tre hektar jag avsåg, utan det var ett medelstort lantbruksföretag.

Kanske har Strömberg och andra företrädare för utskottsmajoriteten någon uppfattning om vad en villa i en tätort kostar. Priserna ligger oftast på en halv miljon kronor och däröver. De som bor på landsbygden har gubevars ofta ganska stora bostäder och känner kanske inte någon lust att krypa in i en liten lägenhet.

Nåväl: Vad innebär det när man efter lantbruksnämndens prissättning, som ofta ligger flera hundra tusen under marknadsvärdet på ett familj jordbruk, skall betala den villa som man vill bo i på äldre dagar?

Efter vad jag nu sagt hoppas jag att Strömberg har förstått mitt exempel och insett att sådana här fall finns i tusental.

Jag skall till sist, herr talman, bara nämna att om man följer handlingarna i en lantbruksnämnd – och det gör jag – ser man klart och tydligt att den liberalisering som riksdagsmajoriteten de facto syftade till icke har kommit att tillämpas i den utsträckning som vi har rätt att kräva.

Anf. 85 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! Det är inte Göthe Knutsons sak att redogöra för var jag har min ideologiska hemvist. Däremot kan han gärna få tala om, var han har sin egen hemvist. Det är min sak att redogöra för var jag hör hemma, och jag har min ideologiska hemvist i den svenska arbetarrörelsen, som växte fram just därför att människor i detta land var förtryckta och protesterade mot den marknadsekonomi som herr Knutson företräder. Jag skall inte ägna mig åt att räkna upp alla de länder i världen som har sådana marknadsekonomier där människor i dag lever under ett oerhört förtryck, som vi knappast kan föreställa oss. Jag är övertygad om att kammarens ledamöter vet vilka dessa länder är, och jag behöver alltså inte räkna upp dem.

Men jag skulle gärna vilja fråga herr Knutson: Anser herr Knutson att det är de ekonomiska förutsättningarna som skall avgöra människors rätt och möjlighet att ägna sig åt jordbruk? Hur skall man lösa problemet för dem som inte har mycket kapital men som har fallenhet för yrket och har lust att ägna sig åt det? Är det inte viktigt att samhället hjälper till och styr utvecklingen, så att möjligheterna finns för dessa människor?

Anf. 86 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! I de bästa välståndssambällena finns det mycket litet av styrning från en centralmakt. Omvänt är det i de kommunistiska samhällena en utpräglad styrning, och där lever människorna på en nivå som är så låg att vi knappast kan föreställa oss dessa människors verklighet.

Jag ber om ursäkt om det föreföll som om jag ville applicera den värderade

vpk-ledamotens ideologiska hemvist. Jag understryker att jag nu uttryckligen talar enbart om kommunismen. Och någonting av kommunism finns det ändå hos vänsterpartiet kommunisterna. Helt har man väl inte försökt att svära sig fri från kommunismen, när det nu kniper. Vill någon från vpk klargöra hur situationen verkligen är för den befolkning som skall livnära sig på jordbruk i de länder som är kommunistiska och där således marknadsekonomin icke har något utrymme?

Själv kan jag tillsammans med människor i en hel värld berätta om hur marknadsekonomin i demokratier åstadkommit ett så blomstrande jordbruk i praktiskt vart och ett av de ifrågavarande länderna, att ett överskott har blivit jordbruksnäringens stora problem. Det är ju därför att det svenska jordbruket är så effektivt som vi har ett överskott i vårt land. På samma sätt är det i USA, i England, i Frankrike, i Västtyskland och i en rad andra länder, där ägande av jorden är tillåtet och där familj jordbruket är själva stommen och bärkraften inom en näring som vi alla har all anledning att slå vakt om. Familj jordbruket är grunden för jordbruksnäringen. Det är också grunden för en levande landsbygd, grunden för att hela Sverige kan leva.

Anf. 87 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! Det är märkligt att en diskussion som ursprungligen rörde delar av jordförvärvslagen nu har svävat ut och blivit en stor ideologisk debatt om olika samhällssystem. Men eftersom vi har hamnat i den sitsen vill jag gärna säga att jag är kommunist, och jag skäms inte för detta, utan jag är stolt över det. Det betyder inte att jag försvarar de etablerade kommunistiska länderna, liksom jag antar att herr Knutson inte är beredd att försvara vartenda land här i världen som säger sig vara en demokrati men inte är det.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 1.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 1 om returpapper m.m.

Returpapper m.m.

Anf. 88 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Riksdagen fattade redan 1975 beslut om olika åtgärder – och vettiga åtgärder – som skulle leda till en ökad återvinning och en bättre hantering av allt det avfall som produceras i samhället. Riksdagen sade den gången också att pappersinsamlingen borde vara fullt genomförd år 1980 eller t.o.m. dessförinnan, i varje fall där detta är motiverat och fullt möjligt. I dag, år 1988, är läget sådant att en hel rad kommuner faktiskt inte har lyckats vidta de här åtgärderna. Apropå den debatt som förts här nyss kan man tala om ett enormt slöseri på en rad olika områden i det svenska samhället. Nära 1 miljon ton papper slängs här i landet, trots att det finns mängder av människor som frivilligt har samlat in papper och som skulle vilja se att det återanvändes på allra bästa sätt.

Vad beror det på att ännu år 1988 inte alla kommuner finns med i systemet?

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Returpapper m.m.

Vad beror det på att man slänger en mängd papper som avfall trots att det är en värdefull råvara? Ja, bl.a. finns det starka krafter på området som mer eller mindre har monopol och kan pressa dem som vill att det papper som samlats in skall användas på ett vettigt sätt och gå till exempelvis pappersbruken i landet.

Det förhåller sig så att de privata företag som har hand om verksamheten liksom pappersbruken har pressat priserna och använt den makt de har bl.a. gentemot kommuner som har stått för pappersinsamling. Det finns ett stort överskott av papper som är insamlat, och människor här i landet – bl.a. skolbarn – har slitit och jobbat för att åstadkomma ett bra resultat.

Samtidigt, herr talman, som detta överskott av insamlat papper finns så importeras returpapper till Sverige. Det är ju en bakvänd ordning, och det är detta som har lett till att vi inom vpk under åren har motionerat om att saken borde lösas på ett annat sätt, så att dessa starka kapitalistiska krafter inte får stå ensamma och missbruka de resurser som finns i samhället så som de har gjort.

Herr talman! Helt nyligen i en frågedebatt här i kammaren var Birgitta Dahl mycket öppenhjärtig och verkligen i form. Debatten handlade om pappersåtervinning och om den förtvivlan som barn kände när de hade samlat in papper och sedan fått veta att det inte var någon som ville ha papperet, därför att papper importerades från annat håll. Birgitta Dahl sade så här i den debatten:

”Jag har också exempel på kommuner som genom dåliga insamlingssystem försäkras sig om att få en viss pappersfraktion i det de eldar. Det är definitivt fel. Så skall det inte vara.

Sedan är det också så att de pappersbruk som köper in papper för att använda i sin produktion bedriver ett krig för att få bästa möjliga pris. I detta har de även använt fraktioner av importerat papper. Det är alltså ett utslag av hur kapitalismen fungerar i praktiken.”

Jag tycker att det är en bra beskrivning av läget och ett lämpligt sätt att ge uttryck för upprördheten i detta sammanhang just när man diskuterar sådant som borde återvinnas i stället för att bli avfall.

När det gäller frågan om avfall har Birgitta Dahl i en debatt med bl.a. mig hänvisat till en ganska stor utredning som kallas ”Avfallet och miljön”. Utredningen avlämnade en rapport för några veckor sedan. Där säger man apropå returpapper: Hoten mot pappersåtervinningen är dels en negativ prisutveckling vad gäller ersättningen per ton returpapper, dels en otillräcklig efterfrågan.

Jag tycker att det nu borde vara en självklarhet att säga ja till vpk:s motion, där vi framhåller att kommunernas samarbete på detta område borde mynna ut i en samordning mellan stat, kommuner och landsting. Det handlar alltså om ett slags inköpscentral för dessa. Därmed skulle de uppvisa en helt annan styrka än vad som i dag är fallet gentemot dem som sedan skall använda returpapperet. Vi har upprepat vårt krav – den här gången i en reservation, som också miljöpartiet till vår glädje har anslutit sig till. Reservationen återfinns således i betänkandet, och den mynnar ut i ett förslag om en inköps- och försäljningsorganisation för pappersprodukter. Det är något som vpk länge har propagerat för. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 89 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Miljöpartiet stöder den samverkan inom den offentliga sektorn som vpk har föreslagit när det gäller försäljning av returpapper. Eftersom näringsfrihetsombudsmannen, vilket framgår av betänkandet, uppenbarligen anser att den monopolistiska inköpsorganisation som pappersbruken har byggt upp för att köpa returpapper är okej, krävs det att de som är svaga och splittrade på försäljningssidan – dvs. kommunerna, och då framför allt de mindre kommunerna – sluter sig samman. Därför stöder vi vpk:s förslag.

När det gäller frågan om papper och pappersförbrukning i stort är det miljöpartiets uppfattning att Sveriges pappersförbrukning borde minska. Världen har inte råd med Sverige, i varje fall inte med svensk pappersförbrukning. Om alla folk skulle ha samma pappersförbrukning per capita som vi i Sverige har, skulle världen på några få år bli ett enda stort kalhygge. Detta skulle bl.a. få förödande effekter vad gäller koldioxidhalten i luften. Därför måste vi i Sverige, om vi skall ta vårt långsiktiga ansvar, ha målsättningen att dels begränsa förbrukningen av papper, dels öka andelen returpapper i papperstillverkningen.

De motioner som behandlas i dag baseras emellertid på andra förhållanden än dagens, vilket framgår av kurvan på s. 6 i utskottsbetänkandet. Motionerna skrevs då det var brister i fråga om tillverkningskapaciteten och överskott på returpapper. Vi är nu raskt på väg att hamna i den motsatta situationen. Sverige riskerar alltså att i rätt stor skala behöva importera returpapper för att kunna möta pappersbrukens efterfrågan.

Jag är dock övertygad om att det, när väl miljöpartiet med betydligt ökad styrka börjat göra sig gällande i de flesta kommuner i landet, kommer att bli rejäl fart på sopsorteringen och därmed på pappersinsamlingen. Det är därför inte nödvändigt att just nu vidta åtgärder av det slag som föreslås i motionerna. Det har också utskottet insett.

Däremot är det av största vikt att ansvariga myndigheter, kommuner och industrier även i fortsättningen uppmärksammat följer utvecklingen. Både när det gäller kraven på energihushållning – för att möjliggöra kärnkraftsutvecklingen – och när det gäller kraven på hushållning med vedråvara är det verkligen angeläget att ha en hög grad av återvinning och återanvändning som målsättning.

Dessutom är det ur miljösynpunkt positivt med en ökad inblandning av returpapper. Sverige har lång väg att gå. Det framgår av betänkandet. Vår inblandning av returpapper ligger i dag på i genomsnitt blygsamma 10 %, medan andra västeuropeiska länder har uppemot 50 % inblandning. Vi i miljöpartiet skall senare återkomma med förslag till hur totalförbrukningen av papper i Sverige kan minskas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 90 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1 behandlas ett antal motioner angående stimulanser för ökad användning av returpapper m.m. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att en ökad användning av

returpapper i massa- och pappersindustrin är värdefull och nödvändig både ur energisynpunkt och ur naturresurssynpunkt. SIND har i sin rapport, som bygger på en utredning som man har fått i uppdrag av regeringen att göra, pekat på att efterfrågan på returpapper inom något år kommer att öka snabbare än insamlingen. Det här är naturligtvis ett problem. Det behövs därför mer information på detta område. Vi har onekligen en ganska stor potential. När det gäller tidningspapper samlas ungefär 50 % in.

SIND:s rapport bereds för närvarande i regeringskansliet. Man får väl förvänta sig någon form av reaktion.

Miljö- och energiministern har nyligen i ett frågesvar här i riksdagen anfört att det är angeläget att insatser görs för att öka insamlingen av returpapper. I det frågesvaret angav hon också vissa vägar.

I detta betänkande finns det en gemensam reservation från vpk och miljöpartiet. Reservationen ansluter till önskemålet i en vpk-motion att stat, kommun och landsting samordnar sina inköp och sin försäljning av pappersprodukter i en gemensam organisation.

Herr talman! Jag vill sedan något kommentera reservationen. Såvitt jag förstår finns det i dag inget hinder för att kommuner och landsting har den samordning som det talas om i motionen. Utskottsmajoriteten menar att de två industriägda inköpsbolag som vi har och som sköter huvuddelen av inköpen när det gäller returpapper i dag fungerar effektivt och bra. De utgör alltså inte något hinder. Motionärens krav kan således tillmötesgå av kommunerna, utan inblandning från riksdag och regering.

NO prövade 1984 ett klagomål från kommunerna om att brukens inköpsarbete skulle leda till prispress på returpapper, vilket ledde till att kommunerna fick problem att klara en egen hantering. NO kunde inte finna att så var fallet. Priset på returpapper är förhållandevis högt i Sverige jämfört med priset i omvärlden.

I Göteborgs kommun har man arbetat med tanken på att bilda ett bolag för ändamålet. Enligt vad utskottet har erfarit har man där efter överläggningar med bruket och dess inköpsbolag beslutat att tills vidare skrinlägga planerna på ett gemensamt inköpsbolag.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 91 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå varför inte utskottet, med den utgångspunkt som Leif Marklund nu gett uttryck för, lika gärna kunde säga ja till det förslag som vpk har framställt. Det skulle i så fall röra sig om en positiv behandling, där riksdagen ställde sig bakom uttalandet att en samordning mellan stat, kommun och landsting behövs. Alla tycks vara överens om att det är viktigt att öka insamlingen av papper och att papperet också kommer till användning på rätt sätt just av resursskäl. Fortfarande importeras faktiskt papper.

Nu hänvisas bl. a. till exemplet Göteborgs kommun och Hylte Bruk. Hylte Bruk har nu utökat maskinparken så att man skall kunna ta emot ytterligare 150 000 ton papper. Men det kommer inte att räcka på sikt. Jag menar – och tydligen är det också Birgitta Dahls uppfattning, med tanke på vad hon

uttalade här i riksdagen nyligen – att konjunkturen inte kan få bestämmas på detta ryckiga sätt och av t. ex. de enskilda pappersbruken. Det är därför en gemensam organisation behövs, som kan se till att det blir en jämnare avsättning och en bättre insamling över hela landet.

Herr talman! Såvitt jag förstår borde Leif Marklund och de andra i utskottet redan tidigare ha sagt ja till vårt förslag. Jag kan kanske få ett förtydligande nu från talarstolen. Menar Leif Marklund att vi skall uppfatta detta uttalande så att Leif Marklund och utskottet – och riksdagen – helt enkelt ställer sig bakom att en samordning och en gemensam organisation, som kan hjälpa bl. a. de kommuner som fortfarande inte över huvud taget har satsat på insamling, kommer till stånd?

Anf. 92 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Leif Marklund påpekade att man från SIND sagt att förbrukningen ökar snabbare än insamlingen. Det kan man naturligtvis inte veta så säkert på SIND. Jag hoppas att man har fel och att det ökade intresset som kan noteras i alla kommuner för sopsortering och återanvändning – vilket bl. a. har inspirerats av miljöpartiet – kommer att leda till en kraftig ökning av återanvändningen. På SIND kunde man naturligtvis inte förutse årets valutslag när man skrev sitt yttrande. Om återanvändningen inte skulle öka utgår vi från att alla ansvariga myndigheter, var och en på sitt håll, sätter i gång med en ökad information och propaganda för återvinning.

Det är alldeles klart att det står staten, Kommunförbundet och Landstingsförbundet fritt att även utan initiativ från riksdagens sida inleda ett samarbete när det gäller att förhandla med de monopolföretag som köper pappersavfall. Jag hoppas att de gör det. Risken finns att de inte gör det, och att de små kommunerna då lämnas utanför. De små kommunerna har dåliga möjligheter att förhandla om priser och har dessutom kanske högre transportkostnader än andra kommuner. Ett initiativ från riksdagens sida i enlighet med vpk:s motion skulle därför vara värdefullt.

Anf. 93 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Till Viola Claesson och Lars Norberg vill jag ställa följande fråga: Vore det rätt av riksdagen att göra uttalanden som kan leda till att kommuner och landsting tvingas in i en situation där de löper en uppenbar risk att få subventionera råvaror till industrin, som i dag är ganska betalningskraftig? Enligt mitt och utskottets förmenande vore det helt fel. Denna risk är ganska uppenbar.

Till Lars Norberg vill jag säga att jag hoppas SIND har fel. Insamlingen av tidningspapper i landet ligger fortfarande på bara 50 %. Jag hoppas att vi skall få i gång insamlingen så att vi kan hålla takt med efterfrågan. Det är just de informationsinsatser som behövs som Birgitta Dahl tog upp i en frågedebatt här i riksdagen för någon vecka sedan.

Det är också viktigt att notera att insamlingen i dag till stor del sker på ideell grund. Vi har här missionsförbund och idrottsföreningar som på ett mycket fint sätt kan skaffa sig inkomster just genom pappersinsamlingar. Vi har faktiskt fått 250 av 284 kommuner att ta vara på sitt returpapper. Jag förväntar mig att de kommuner som i dag inte kommit i gång är på väg.

Man kan bara konstatera att det finns län där man har försökt få till stånd gemensamma inköpsbolag. Men företrädare för en kommun i ett sådant län har vid samtal i dag påstått att det absolut inte finns någon ekonomi i att kommunerna skall hantera och sortera returpapper själva. 150–200 kr. per ton papper saknas i dag, vilket innebär att det skulle bli fråga om starka subventioner om vi tvingar kommunerna in i en sådan situation.

Anf. 94 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Om staten skall ta ett initiativ tillsammans med kommunerna för försäljningssamarbete när det gäller returpapper, vore det väl inte ur vägen att riksdagen uttalade sig för detta. Hur detta skulle kunna leda till lägre priser på papper än dagens, när de enskilda kommunerna förhandlar med en monopolistisk inköpsorganisation, kan jag inte förstå.

Vi noterar naturligtvis alla med glädje vad Birgitta Dahl har sagt i riksdagen om ökade ansträngningar för återinsamling av papper. Vi hoppas att det med dessa initiativ inte skall behövas några ytterligare uttalanden från riksdagens sida de närmaste åren. Därför har vi i miljöpartiet inte stött någon av motionerna.

Anf. 95 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! När Leif Marklund så kategoriskt konstaterar att en följd av ett uttalande från riksdagen i enlighet med vpk:s förslag utan tvivel skulle leda till att staten måste gå in och subventionera råvaror till industrin kräver det faktiskt en förklaring. Detta är ett ensidigt sätt att se på det hela. Utgångspunkten är i stället att med en sådan samordning som vi skulle vilja ha ökar makten hos alla dem som sluter sig samman och att de inte skulle tvingas till reträtt och förlora resurser gentemot de stora starka kapitalistiska krafterna, som också Birgitta Dahl talat om.

Anf. 96 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag utgår från, Viola Claesson, att det är precis den bedömning som Göteborgs kommun har gjort i och med att man också har skrinlagt planerna på det inköpsbolag som man planerade.

För Lars Norberg måste jag påpeka att riksdagen 1975 tog ett initiativ då man gav kommunerna i uppdrag att påbörja pappersinsamling. Jag är helt övertygad om att den dag efterfrågan ökar kommer också priserna att öka, vilket möjliggör bättre ekonomi och eventuellt också att man får i gång denna typ av verksamhet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 97 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Till sist: Jag hävdar att exemplet Göteborg inte är relevant. Vad vi har talat om är bl.a. de mindre kommuner som inte har klarat av situationen hittills och som skulle tjäna på en annan organisation. Det är detta vi har hänvisat till. Anledningen till att Göteborg har fattat sitt beslut är att man bl.a. har hänvisat till Hyltebruk, som Leif Marklund sade. Det är den bedömning som man gör i Göteborgs kommun, men det handlar både om ett

bruk som ligger ganska nära, och det handlar om en av landets största kommuner. Det är inte om dem som vi i första hand har talat, även om också de borde finnas med.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Returpapper m.m.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2

Mom. 1 (utredning om ändrade former för ersättning vid arbetsskada)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 57 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (handläggningstiderna för arbetsskadeärenden)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 20 för reservation 2 av Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (översyn av arbetsskadeförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 35 för reservation 3 av Barbro Sandberg och Maria Leissner i motsvarande del.

Mom. 5 (samordningstidens längd)

Först biträdades reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. i motsvarande del med 60 röster mot 37 för reservation 3 av Barbro Sandberg och Maria Leissner i motsvarande del. 179 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 190 röster mot 56 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. i motsvarande del. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (ersättning för utredningskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 105 för reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 8 (livränta till egenföretagare)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 101 för reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 3

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Trafikutskottets betänkande 1

Meddelande om en särskild debatt om trafikpolitiken och dess konsekvenser för miljön

Mom. 1 (fästen för särskilda skyddsanordningar för barn)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 18 för reservationen av Viola Claesson.

Mom. 2-24

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 1

Mom. 1 a (en förutsättningslös översyn av jordförvärvslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 35 för reservation 1 av Lars Ernestam och Bengt Rosén.

Mom. 2 (inskränkning av jordförvärvslagens tillämpningsområde)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 54 för reservation 2 av Sven Eric Lorentzon m.fl.

Mom. 5 (villkor om brukning och bosättning)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 60 för reservation 3 av Karl Erik Olsson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 1

Mom. 2 (inköps- och försäljningsorganisation för pappersprodukter)

Utskottets hemställan bifölls med 250 röster mot 33 för reservationen av Paul Lestander och Lars Norberg.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Meddelande om en särskild debatt om trafikpolitiken och dess konsekvenser för miljön

Anf. 98 TREDJE VICE TALMANNEN:

På begäran av miljöpartiet har talmannen, efter samråd med kommunikationsministern och de av partigrupperna utsedda ledamöterna av talmanskonferensen, beslutat att anordna en särskild debatt om trafikpolitiken och dess konsekvenser för miljön vid början av det arbetsplenum som har utsatts till onsdagen den 23 november kl. 09.00.

Ärendehandlingen börjar så snart som debatten är avslutad, ca kl. 11.15.

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:46 om inkomstskatten för år 1989, extra avdrag för folkpensionärer, uppbörd av B-skatt och kvarskatteavgift på fyllnadsinbetalningar, m.m.

1988/89:Sk19 av Carl Bildt m.fl. (m)

1988/89:Sk20 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Sk21 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Sk22 av Martin Olsson (c)

1988/89:Sk23 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

1988/89:Sk24 av Gösta Lyngå m.fl. (mp)

1988/89:Sk25 av Stig Bertilsson (m)

1988/89:Sk26 av Olof Johansson m.fl. (c)

10 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 16 november

1988/89:67 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Georg Andersson om anknyningsinvandringen:

Utlänningslagens avsnitt som reglerar anknyningsinvandring och framför allt bestämmelserna om tillfälligt och periodiskt uppehålls- och arbetstillstånd för utländska medborgare som gifter sig med svensk medborgare eller person som har rätt att vistas i landet har varit föremål för omfattande debatter och starkt ifrågasättande.

Särskilt den praktiserade två-årsregeln har i många fall använts till att bedriva ren slavhandel med framför allt kvinnor från u-länder. Enligt vår uppfattning bygger den nuvarande utformningen av lagstiftningen på en nästan paranoid rädsla för att det finns massor av folk som gör allt för att komma till Sverige. Den nuvarande utformningen bygger också på en hypotes om att många äktenskap med utländska medborgare är skenäktenskap – vilket det är lagstiftningens avsikt att förhindra.

Med hänsyn till de mycket negativa konsekvenser som den här lagstiftningen har för framför allt utländska kvinnor vill jag fråga invandrarministern:

Är invandrarministern beredd att medverka till en förändring av utlänningslagen så att dessa negativa konsekvenser elimineras?

1988/89:68 av *Hans Petersson* (vpk) till industriministern om sysselsättningen i Hallstahammar:

Tidigt under 1970-talet började de första tecknen på en kommande stålkris synas i Hallstahammars kommun, trots att denna tidsperiod i efterhand har betraktats som något av "rekordår" för industrin. Det var Bergslagsproblematiken som började synas. Nedskärningar och avskedanden blev verklighet vid

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Meddelande om interpellationer

den största industrin, Bulten-Kanthal AB (företagen har bytt namn och delats upp i olika omgångar). Genom s.k. naturlig avgång minskades personalstyrkan successivt. När man senare i början av 80-talet stod inför "Brukets" nedläggning så kunde man vid en tillbakablick konstatera att ett par "bruk", räknat i antalet anställda, redan försvunnit i all tysthet.

- Arbetslösheten var hög.
- Ungdomsavflyttningen omfattande.
- Antalet tomma bostäder var ca 300, med en sammanlagd kostnad för kommunen på 60 milj. kr. Industrin hade med hjälp av statliga medel lokaliserat nya anläggningar till Norrland i stället för till Hallstahammar.

I detta läge blev Bergslagsproblematiken mera allmänt debatterad också i riksdagen. Bergslagsdelegationen skapades. Stödområdesindelningen ändrades, och det sades att Bergslagskommunerna skulle behandlas särskilt förmånligt av staten i fråga om ny sysselsättning.

Hallstahammars kommun arbetade intensivt med problematiken. Småföretagen stöddes på olika sätt i det kommunala arbetet. Kommunen och staten delade på kostnaderna för att minska bostadsbeståndet. Ett nytt skatteutjämningsystem infördes som hjälpte upp situationen.

Men någon särskilt förmånlig behandling i fråga om lokalisering av verksamheter kan man inte finna från samhällets sida. Tvärtom. Kommunen arbetade dock mycket ambitiöst med att iordningsställa ett nytt industriområde. Grundinvesteringar om 9 milj. kr. gjordes och arbetet med att få fram ny industri forcerades. Det numera kända företaget Mälarply fanns på ritbordet och i de ekonomiska kalkylerna. Men det behövdes mer pengar i etableringsstöd. Regeringen sade nej. Frågan bearbetades under 4-5 år. Kommunen uppvaktade regeringen. Frågan debatterades i riksdagen. Under tiden framkom att invandrarverket behövde ett regionkontor. Hallstahammar utvaldes. Hösten 1987 skrevs ett avtal gällande för 10 år mellan kommunen och invandrarverket. En omändring av de förut tomma bostäderna tog fart, varefter invandrarverket tackar för sig och Hallstahammar lämnas.

Vad hände?

Regeringen gav det nödvändiga lokaliseringsstödet så företaget Mälarply kunde etableras. Detta skedde dock inte i Hallstahammar utan i en annan kommun som också behövde tillskott av arbetstillfällen.

Den länge efterlängtade statliga utlokaliseringen av invandrarverkets regionkontor flyttades från Hallstahammar till Flen. Ett statligt verk handlar här i uppenbar strid med av regering och riksdag uttalade regionalpolitiska mål.

Hallstahammar finns kvar med en hög arbetslöshet på 2,4 % och trots stor aktivitet från kommunens sida sviker staten.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga industriministern:

1. Vad tänker industriministern göra för att nu stödja det fortsatta arbetet med att skapa ny sysselsättning i kommunen?
2. Vad kommer regeringen att göra för att statliga verk skall kunna utnyttjas för att uppfylla uttalade politiska målsättningar t.ex. inom regionalpolitiken?

11 § Meddelande om fråga

Prot. 1988/89:25
16 november 1988

Meddelades att följande fråga framställdes

Meddelande om fråga

den 15 november

1988/89:259 av *Claes Roxbergh* (mp) till kommunikationsministern om Säröleden utanför Göteborg:

Vägverket har utan att höra kommunen beslutat att fr.o.m. nyår ta över ansvaret för Säröleden utanför Göteborg.

Vägverket har regeringsuppdrag att efter samråd med kommunerna föreslå vilka övergripande vägar som skall tas över av staten, men det uppdraget skall inte redovisas förrän den 1 juli 1989.

Vilka åtgärder planerar statsrådet Hulterström att vidta?

12 § Kammaren åtskildes kl. 15.14.

In fidem

OLOF MARCUSSE

/Gunborg Apelgren